

GLEDALIŠČE CELJE 夾

Oblast teme

Lev Nikolajevič
Tolstoj

Režiserka
Maša Pelko

Drama

Premiera
13. januarja 2023

Slovensko ljudsko
gledališče Celje

upravnik
Miha Golob
svetovalec
dr. Borut Smrekar
dramaturginja
Tatjana Doma
lektorica
Živa Čebulj
tehnična vodja
Aleksandra Štern

vodja programa
Daša Skrt
telefon
+386 (0)3 4264 214
telefaks
+386 (0)3 4264 206
e-naslov
dasa.skrt@slg-ce.si

vodja marketinga
in odnosov z javnostmi
mag. Barbara Petrovič
telefon
+386 (0)3 4264 205
+386 (0)51 651 821
e-naslov
barbara.petrovic@slg-ce.si

koordinatorka in
organizatorka
kulturnega programa
Urška Vouk
telefon
+386 (0)31 670 957
e-naslov
urska.vouk@slg-ce.si

blagajna
informatorka-organizatorka
Urška Zimšek
strokovna administrativna
sodelavka
Jerica Vitez
telefon
+386 (0)3 4264 208
e-naslov
blagajna@slg-ce.si

Blagajna je odprta vsak
delavnik od 9. do 12.,
ob sredah tudi od 15.
do 18. ure ter uro pred
začetkom predstave.

tajništvo
vodja uprave
Lea Toman
telefon
+386 (0)3 4264 202
telefaks
+386 (0)3 4264 220
centrala
+386 (0)3 4264 200
e-naslov
tajnistvo@slg-ce.si

svet Gledališča Celje
Brigita Čokl
(namestnica predsednice)
Nataša Milohnoja
Anita Ovčar
Jernej Repinšek
Dušanka Safran
(predsednica)

strokovni svet Gledališča Celje
Matija Golner
Denis Kresnik
Urban Kuntarič
Mojca Majcen
Simon Mlakar
(predsednik)
dr. Anton Šepetavc
(namestnik predsednika)

Gledališče Celje

Sezona 2022/23

Zasedba	4
Rok Andres	
Intervju z režiserko Mašo Pelko	8
Borut Kraševac	
O Tolstojevi dramatikni nasploh in <i>Oblasti teme</i> posebej	18
Prvič v Gledališču Celje	30
Ponovno v Gledališču Celje	38
Nagrada Radojke Vrančič	40
Nagrada na festivalu monodrame United Solo v New Yorku	44
Pripravljamo	48
Zasedba in vsebina predstave v angleščini	50

Lev Nikolajevič Tolstoj

Oblast teme

ali Samo s krepeljčkom se
ujame, pa je ptiček cel v pasti

Власть тьмы, или Коготок
увяз, всей птичке пропасть

drama

predpremiéra
9. decembra 2022

premiéra
13. januarja 2023

prevajalka
Tatjana Stanič

režiserka
Maša Pelko

dramaturga
Tatjana Doma
Rok Andres

scenograf
Dorian Šilec Petek

kostumografka
Tina Bonča

skladateljica in glasbena
opremljevalka

Mateja Starič
svetovalec za odrski gib

Klemen Janežič
oblikovalec svetlobe

Andrej Hajdinjak
lektorica

Živa Čebulj
svetovalka za govor in

kontekst
Tatjana Stanič

bobnar
Vid Drašler

vodja predstave
Zvezdana Kroflič
Štraki
šepetalka
Breda Dekleva
lučni mojster
Uroš Gorjanc
tonski mojster
Mitja Švener
dežurni tehnike
Simon Koštric

rekviziterka
Manja Vadla
oblikovalki maske
Marjana Sumrak
Andreja Veselak
Pavlič
garderoberki
Mojca Panič
Suzana Pučnik
krojačica
Anita Kragelj

igrajo

Pjotr, bogat kmet
Andrej Murenc

Anisja, njegova žena
Lučka Počkaj

Akulina, Pjetrova hči iz
prvega zakona

Eva Stražar

Anjutka, hči iz drugega
zakona

Nika Vidic, k. g.
Nikita, njihov delavec

Lovro Zafred
Akim, Nikitov oče

Aljoša Koltak
Matrjona, njegova žena

Barbara Medvešček
Marina, dekle sirota

Maša Grošelj
Mitrič, delavec

Urban Kuntarič

šivilja
Ivica Vodovnik
odrski mojster
Gregor Prah
tehnična vodja
Aleksandra Štern
pomočnik
tehnične vodje
Rajnhold Jelen

Za tehnično podporo
in pomoč pri izvedbi
snemanja se zahvaljujemo
Radiu Slovenija.

 RTV SLO | Radio Slovenija

Barbara Medvešček, Lučka Počkaj, Lovro Zafred, Nika Vidic, Eva Stražar, Maša Grošelj (fotografija z vaje)

Intimni odnosi so vedno v razmerju s politično in ideološko situacijo

Maša, preden začneva pogovor, dovoli uvod, ki je nujen, če želiva govoriti o tvojem delu, pogledih na gledališče in Oblasti teme. Delo na uprizoritvi drame Leva N. Tolstoja se je začelo že v letu 2019, ko si se s takratno upravnico Tino Kosi dogovorila za ta projekt. Takrat so nastali prvi koncepti, s pogovori v ekipi smo poglobljeno brali besedilo (v izrednem novem prevodu Tatjane Stanič), vanj vključevali spomine Maksima Gorkega, razvijali strukturo ... Tebe je avtorska želja vlekla v smer adaptacije, zgodile so se očitne okrajšave besedila in še marsikaj. Študij uprizoritve smo začeli 4. marca 2020, igralski ansambel je izžareval navdušenje nad zastavljenim delom, nakar se je zgodil usodni četrtek (12. marca), ko smo namesto večerne vaje obsedeli na pivu blizu gledališča, ob prisilni prekinitvi študija smo se spraševali, kaj nas čaka in kdaj se vidimo. Trinajstega marca se je Slovenija ustavila. In od takrat je svet drugačen, drugačni smo tudi mi. Nad Tolstojem pa se ni obupalo. Ves čas so se iskale možnosti za ponovni zagon projekta. V tem obdobju smo za vedno izgubili Igorja Žužka, ki je z neulovljivim žarom razmišljal o uprizarjanju ruske duše. Študij Oblasti teme bi se moral nadaljevati oktobra 2020, a nas je zaustavil drugi val (ali tretji, kdo ve). Nato smo čakali in po dolgih mesecih, ko nismo več verjeli, da se bo avtorska ekipa ponovno srečala ob tem projektu, si nas poleti 2022 zbrala k skupnemu delu. Spoznali smo, da se je vse spremenilo. Zato je bil potreben nov premislek, drugačen

koncept. Delo na projektu smo začeli tako rekoč znova, od začetka. In v kratkem času do (ponovne) uvodne vaje prešli več raznolikih možnosti, kako v spremenjenem svetu ponovno misliti to Tolstojevo dramo.

Razmišljam o besedilni predlogi in poskušam prešteti vse variante besedila, tudi adaptacije, ki jih je doživelo v teh letih. Kako ta proces vidiš ti in kako je videti besedilna predloga danes oz. zakaj si se odločila zanjo?

Čeprav se sliši banalno, imam občutek, da se je od mojega prvega srečanja s Tolstojem in *Oblastjo teme*, ko mi ga je kot delovni material ponudila takratna upravnica Tina Kosi, svet popolnoma spremenil. Vsak izmed nas je po svoje doživljal zadnja leta, a verjamem, da ga ni človeka, ki se tega obdobja ne bi spominjal s specifičnim naporom in zavedanjem, da nas je v svojevrstnem smislu, kot človeško skupnost, močno zaznamoval. Iskreno lahko rečem, da sem imela pred letošnjim ponovnim začetkom študija tega besedila resne dvome, kako in ali ga sploh nadaljevati. Ampak moja negotovost in strah sta bila predvsem intimne narave, saj sem pred kratkim postala mama, besedilo pa se zelo intenzivno in neposredno ukvarja s posledicami, ki jih krutost sveta pusti na nedolžnem otroškem bitju. Moj strah je botroval obsedeni in skoraj objestni želji po adaptaciji besedila, ki se je izkazala za poenostavljanje in banalizacijo, s čimer je besedilo izgubilo notranji naboj, ki ga je Tolstoj znal tako precizno

izpisati. Tu je veliko vlogo igral pogovor s prevajalko Tatjano Stanič, ki me je spomnila, zakaj smo ta tekst sploh izbrali – kako nosi v sebi inherentno nasilje človeškega ter kako je danes, s poudarkom na vojni v Ukrajini, dobil razsežnosti neverjetno aktualnega in angažiranega besedila. To mi je dalo vero in svobodo, da sem stopila korak nazaj in prebrala Tolstoja v vsej njegovi veličini – kot neverjetnega, lucidnega in natančnega popisovalca človeške narave in vseh njenih odklonov.

V čem in na kakšen način je torej Tolstojevo besedilo aktualno, v današnjem času in svetu?

Besedilo na svoj način prevprašuje izvor zla, načjenja vprašanje, kako določena skupnost pade pod oblast teme. Kot že rečeno, je s trenutno situacijo, v kateri se je znašel svet, postal neverjetno točna alegorija družbenopolitičnega zla ter se izkazal za skoraj preroškega. V ospredje postavi ljudi, družinske celice, skupnost, v kateri osebe zaradi finančnega pomanjkanja in nedostopnosti izobrazbe delujejo izključno po principu nasilja – na vse, kar jih teži, bega, boli ali jim je tuje, reagirajo z agresijo. Ta nezmožnost presoje, premisleka o lastni in tuji poziciji ter predvsem izjemna normalizacija nasilja sta v današnjem svetu postali vsakdanji in samoumevni. Ne mine dan, ko nas v domačem okolju ne bi pretresla novica o umorih, detomorih, femicidih, različnih izrazih nasilja v družini, zlorabah, ob tem, ko se zavedamo, da v naši neposredni bližini poteka vojna, ko se politično

ponovno vzpenja radikalna desnica in kjer je anonimni sovražni govor postal prvo sredstvo komunikacije. Tolstoj razpira točno takšen svet, četudi pred stotimi leti, v katerem pa je človeška narava nevarno podobna sodobni. Kaj se zgodi, ko zaradi lastne stiske začneš posegati po življenjih drugih, kako usodne so lahko na videz banalne egoistične odločitve in kje oz. kaj je tista nevidna meja zla, od koder, ko jo enkrat prestopimo, ni več poti nazaj? Ali lahko nasilje povzroči kar koli drugega kot zgolj še bolj brutalno in uničujoče nasilje?

O Oblasti teme pišejo kot o najboljši Tolstojevi drami, o njej piše Stanislavski, slavi jo G. B. Shaw, ob uprizoritvah redno zaneti nemir med kritiki in javnostjo. Kaj nosi, da nas hkrati privlači in odbija?

Od samega začetka so besedilo šteli za provokativno, načjenja namreč vprašanja vere, družine, spolnosti, uboja, zato je bilo ob izidu tudi prepovedano in cenzurirano. Prepričana sem, da tekst po eni strani ves čas hodi po izjemno tenki meji med natančno opisanim človeškim stanjem in njegovim delovanjem, po drugi strani pa lahko hitro zapade v poučno priliko z zaključnim moraliziranjem. Tolstoj sam je bil človek nešteti protislovij, od nekoga, ki je bil človek z odvisniško naravo, ki ji je nasproti postavljaval radikalno askezo, od zagovornika izobrazbe do nekoga, ki je stremel k izključno praktičnemu kmečkemu življenju, znana je tudi njegova obsedenost z ženskami, ki

Maša Pelko

Lovro Zafred, Lučka Počakaj (fotografija z vaje)

se je premnogokrat obrnila v prezir in sovraštvo. Vse to se kaže tudi v njegovem besedilu. Ob površnem branju je hitro prepoznati klišejske like, preprosto ločene na brezpogojno dobre in ultimativno zle, hkrati pa s poglobljeno študijo in odprtostjo do sodobnega dojetja človeka vsak od protagonistov nosi svojevrstno človečnost, neko polnokrvnost. Po zaslugi vseh teh protislovij je tekst neverjetno intriganten in zagoneten in iskreno si želim, da nam to uspe obdržati tudi v uprizoritvenem smislu – skozi zgodbo v tragikomičnem duhu, ki se s svojim razvojem sprevrže v katastrofo nepredvidljivih razsežnosti.

Tolstoj slika podobo ruske kmečke skupnosti v drugi polovici 19. stoletja. Na prvi pogled se to zdi oddaljen, z nami nepovezan prostor in čas.

Vzorci, načini razmišljanja pa ostajajo nespremenjeni, tehnološki revoluciji in globalnemu napredku navkljub.

Katere teme, probleme, si uprizoritev želi še posebej poudariti? In – kako bo v estetskem smislu premagala časovno in prostorsko oddaljenost?

To je bilo eno poglavitnih vprašanj vstopa v delo na pričujočem besedilu, namreč kako dramo, napisano pred več kot sto leti, v kulturi in okolju, ki nam je tuje, predstaviti sodobno ter kako tematiko, obravnavano v njej, razumeti kot pereče aktualno in kot nekaj, kar nam je pravzaprav zelo dobro znano. Poleg odločitve, da predstave ne zapiramo v krajinski ali časovni kontekst, ampak da iščemo v njej specifično brezčasnost odnosov, je k

temu ogromno prispevala scenografija – in seveda igralci v njej. S scenografom Dorianom Šilcem Petkom sva ustvarila prostor, ki je v izhodišču odrski, prostor dramske igre, ki ni časovno ali prostorsko definiran – je nekje med realistično pokrajino in abstraktno instalacijo. To igralcem omogoča, da na oder vstopijo kot na igralno površino, kot dramski kolektiv, ki bo preigral določeno zgodbo. Igralci pa so se vrhunsko spoprijeli z nalogo, da se ne ujamejo v dramske karakterje, ki so glede na izpisane situacije zelo hitro klišejski, ampak delajo iz njih sodobne ljudi, z izjemno aktualnimi problemi. Polnokrvne, mesene ljudi. Pred nami se tako začnejo izrisovati karakterji, ki so v resnični stiski in ki iščejo, vsak na svoj bolj ali manj brutalen način, možnosti, kako si zagotoviti lastno svobodo.

Položaj ženske v družbi in svetu, mizoginija, nasilje nad ženskami ...

Kdaj si opazila svoje zanimanje in občutljivost za uprizarjanje teh in drugih z ženskami povezanih tem?

Mislim, da se vsaka ženska, ki odrašča, živi, dela in se spopada s sodobnim svetom, zelo hitro začne ukvarjati z vprašanji, povezanimi z lastnim spolom. Živimo v svetu, ki je kljub neverjetno hitremu napredku še vedno globoko ukoreninjen v patriarhat, ki ga srečujemo na dnevni ravni. Ženska svoboda je danes še vedno množično v javni domeni, žensko telo kot nekaj, kar je dano na razpolago in tisto, o čemer lahko sodijo in odločajo drugi, ženske želje in misli kot tiste, ki jih vsakdo lahko vrednoti, ženska

identiteta pa sestavljena iz vlog, ki jih dodeli (pretežno moški) svet okoli nas. Sama se zavedam svojega finančnega, socialnega in izobrazbenega privilegija in verjamem, da je naloga režiserke, ki ima možnost iz javne pozicije nagovarjati ljudi okrog sebe, govoriti o teh problemih in dati glas tudi tistim, ki morda te možnosti nimajo.

Med režiserji mlajše generacije so zelo pogosti avtorski, družbeno angažirani projekti. Ali je gledališče vedno angažirano/politično oz. ali je gledališče sploh lahko neangažirano/nepolitično? Kaj sporoča tvoja poetika?

Absolutno verjamem, da je vse, kar je izrečeno na odru, ki je prostor javnega, vsakič znova politično. Gotovo pa politično razumem v širšem smislu, običajno v perspektivi intimne, družinske celice, ki odraža globalno družbenopolitično atmosfero. Intimni odnosi so vedno znova v razmerju s politično in ideološko situacijo, ki nas obdaja – ali se z njo borimo, ji podlegamo, jo podpiramo ali jo rušimo. Želela bi si, da predstave, ki jih delam, nosijo ta naboj – da se z izpostavljanjem pogosto spregledanih, osebnih bojev postavljajo proti sistemskim napakam in krivicam, s katerimi se soočamo. Predvsem pa z vsakim projektom znova spoznavam, kako pomembno je, da je proces dela kolektiven in da so igralci aktivni sodelavci, s katerimi se skupaj zavedamo konteksta časa in prostora, ki ga živimo. Posledica tega je, da na odru stojijo ljudje, ki imajo odnos do sveta, ki ga obravnavajo,

in s tem vsak večer znova, skupaj s publiko, iščemo možnost sprememb.

Študija uprizoritve se nikoli ne lotevaš sama, ampak veliko zaupanje poverjaš svojim sodelavcem, avtorski ekipi. Zakaj se ti to zdi pomembno? Tudi v našem projektu ima vsak od soustvarjalcev vidno in pomembno vlogo.

Gledališče je izrazito kolektiven svet, režija posledica sodelovanja in sobivanja določene kreativne skupine ljudi. To je tisto, kar me v tem poklicu absolutno najbolj privlači, namreč zavedanje, da bi imel končni izdelek z menjavo enega samega sodelavca v avtorski ekipi ali igralskem ansamblu popolnoma drugo obliko, vsebino in težo. Iskreno verjamem, da je režiserjeva naloga ustvariti pogoje, pod katerimi lahko vsi ostali neobremenjeno in z občutkom odgovornosti soustvarjajo svet, ta svet pa je, ko ga gradi toliko ljudi, neverjetno bolj vznemirljiv, poln in aktualen, kot če bi ga ustvarjala sama.

V uvodu sem na kratko orisal razmere, v katerih se je dogajala začetna faza projekta, ki jo je močno zaznamovala epidemija. Kako danes gledaš na to obdobje? Sta bili (mladim) gledališkim ustvarjalcem s tem vzeti dve leti kreativnega življenja? Kakšne so posledice?

Mene je epidemija z zaustavitvijo življenja doletela pol leta po zaključku Akademije, sredi prve sezone ustvarjanja v profesionalnem gledališču, in spomnim se občutka,

Urban Kuntarič, Eva Stražar, Lovro Zafred (fotografija z vaje)

kot da mi je nekdo spodnesel tla pod nogami, mi porezal krila. Prvemu šoku, ki je bil gotovo na ravni kreativnega in ambicioznega, je sledil tisti drugi, veliko hujši, namreč eksistencialni, ki me je, kot mnogo mojih kolegov, postavil pred vprašanje, ali imamo v tem poklicu sploh možnost preživetja in prihodnosti. Gledališče je medij, ki zahteva in potrebuje fizično prisotnost, tako ustvarjalcev kot gledalcev, in ko mu je ta odvzeta, postane nepomembno in nepotrebno. Mislim tudi, da se gledališče na dano situacijo ni znalo točno, angažirano odzovati, da nismo znali na novo premisliti, zakaj gledališče potrebujemo in kaj od njega, ponovno kot gledalci in ustvarjalci, želimo. Te posledice so izrazito vidne danes, ko se je epidemiološka situacija do neke mere umirila: ustvarja se še več predstav kot prej, te nastajajo pod še slabšimi pogoji in še redkeje se zaradi hiperprodukcije vprašamo po smislu in teži lastnega ustvarjanja.

Kateri izzivi te čakajo v bližnji prihodnosti in ali se bodo na kakšen način povezovali s tvojimi dosedanjimi projekti? Kakšno bo gledališče Maše Pelko v prihajajočih mesecih?

V tej sezoni me čakata še dva projekta, drama *Pet vrst tišine* v SNG Nova Gorica s premiero aprila ter deljen študij v ljubljanski Drami, kjer bom režirala eno novejših besedil Rolanda Schimmelpfenniga. Obe besedili se ponovno, vsako na svoj način, v izhodišču ukvarjata z družinskimi razmerami, vpetimi v širši družbenopolitični kontekst.

Pet vrst tišine prevprašuje nasilje v družini in sprašuje po tem, katera generacija bo to sposobna ustaviti, Schimmelpfennigovo besedilo pa v svojem specifičnem dramskem jeziku izrisuje družino v sodobni intimni, socialni in karierni izgorelosti. Do obeh projektov, ki me čakata, kot tudi do pričujočega, čutim izrazito odgovornost, a hkrati izjemno vznemirjenje, in upam, da bodo to odražale tudi predstave.

Veliko uspeha in najlepša hvala za pogovor.

Spraševal
Rok Andres.

Eva Stražar, Lučka Počkaj (fotografija z vaje)

O Tolstojevi dramatiki nasploh in *Oblasti teme* posebej

Kadar govorimo o ruski dramatiki 19. stoletja, Lev Nikolajevič Tolstoj ni prvo ime, ki se ga spomnimo, a vendar se je podobno kot večina najopaznejših ruskih pisateljev 19. stoletja tudi on občasno posvečal dramatiki. Njegov dramski opus je zelo heterogen in neizenačen glede literarne vrednosti besedil. Poleg klasičnih, svetovno znanih del, kot so *Oblast teme*, *Plodovi omike* in *Živo truplo*, v ta opus sodi še nekaj iger, napisanih za tako imenovana ljudska gledališča, nedokončana drama *In luč sveti v temi* ter zgodnje komedije, ki jih povečini tudi ni dokončal.

V teh zgodnejših dramskih besedilih je skušal Tolstoj, kot sam piše v dnevnikih, razkrinkati »razuzdanost gospode na podeželju« (*Starševska ljubezen*, *Plemiška družina*) in v mestih (*Stričkov blagoslov*, *Svobodna ljubezen*). V *Svobodni ljubezni* se je že izrazila njegova zavezanost patriarhalni ureditvi in nasprotovanje modnim emancipacijskim gibanjem, žensko vprašanje pa je glavna tema tudi v *Okuženi družini*, Tolstojevi prvi dokončani, a nikoli uprizorjeni komediji iz šestdesetih let – v hišo posestnika Pribiševa vdirajo novi ljudje in ideje ter okužijo tako njega kot njegovo družino. Delo je bilo zamišljeno kot pamflet in odziv na polemiko, ki se je takrat razvnela okrog romanov Turgenjeva (*Očetje in sinovi*) in Černiševskega (*Kaj storiti*).

Tolstojevi zgodnji dramski poskusi so bili slabo strukturirani, neizdelani in poudarjeno aktualistični. Po mnenju literarnega teoretika

Mihaila Bahtina dramska oblika ni ustrezala Tolstojevim takratnim umetniškim prizadevanjem, predvsem boju s konvencijami – prav dramsko obliko, ki mora zadovoljiti zahteve scenskosti, je namreč najteže osvoboditi teh konvencij. Drugi, globlji razlog, da dramska oblika Tolstoj ni ležala, Bahtin vidi v tem, da je bila Tolstojeva poetika zelo vezana na avtorski govor, ki je pri njem v tistem obdobju težil k popolni svobodi in samostojnosti ter se v didaskalijah ni mogel razviti.

Tolstoj je dramatiko začasno opustil, naslednje dramsko delo pa napisal šele čez dve desetletji. Medtem se je zgodilo marsikaj: izšla sta *Vojna in mir* in *Ana Karenina*, Tolstoj pa je preživel hudo duhovno krizo, iz katere je prišel spremenjen. Svoje življenje je postavil na religiozne temelje, zblížal se je z ljudstvom in ga želel razsvetliti. Kompleksna proza, kakršno je pisal dotlej, temu namenu ni ustrezala, zato je začel pisati kar se da preproste poučne zgodbe za ljudstvo, ki jih je širil prek specializirane založbe Posrednik. Hkrati se je spet začel zanimati za dramatiko, ki jo je veliko bral, in skušal izdelati svojo teorijo drame. Njegov odnos do gledališča je bil protisloven: po eni strani ga je zavračal kot preveč konvencionalen in zato neverodostojen odsev življenja, po drugi pa se mu je zdelo ustrezno za širjenje etičnih misli med ljudske množice.

Leta 1884 je začel Tolstoj pisati ljudsko dramo *Peter Kruhar*, v kateri je hotel dramatisirati popularno

hagiografijo Petra Cestninarja, pravoslavnega svetnika, ki je živel grešno in prazno, potem pa je spregledal in začel novo življenje. Hkrati je to seveda tudi zgodba o samem Tolstoj. Te drame ni dokončal, a še naprej je razmišljal o ljudskem gledališču in zanj leta 1886 napisal malo igro *Prvi žganjar ali Kako si je hudiček prislužil krajec*. Igra govori o pijanstvu kot pogubni, hudičevi sili, ki poneumlja in iztreblja ljudstvo. Uprizorjena je bila v ljudskem gledališču neke tovarne in že po prvi predstavi jo je cenzura prepovedala. Ampak Tolstoj je bil opogumljen – to je bila sploh prva uprizoritev kakšnega njegovega dramskega dela, predstavo pa si je kljub slabemu vremenu prišlo ogledat tri tisoč delavcev.

Tolstoj je svojo namero, da napiše pravo ljudsko dramo, uresničil še istega leta. Gradivo je imel. Že leta 1880 mu je znanec N. V. Davidov povedal za zločin, ki se je zgodil nedaleč od Jasne Poljane: »Ko sem delal kot tožilec v Tuli,« piše Davidov v spominih, »me je presunila neka zadeva o kmečkem detomoru, ki smo jo obravnavali na okrožnem sodišču. Šlo je za umor otroka nekega kmečkega dekleta. Storil ga je otrokov oče, ki je živel z dekletom v isti družini in pod isto streho. Posebnost te zadeve, če ne štejem dramatičnih okoliščin samega umora, je bilo obnašanje morilca, ki ga je vest tako izmučila, da je javno povedal za zločin, pozneje pa si je želel sodbe in kazni. Ko smo ga obsodili na katorgo, je bil zadovoljen – zdelo se mu je, da se bo s kaznijo odkupil

za svoj greh, se pomiril in zmozel živeti naprej. Leva Nikolajeviča sem podrobno seznanil z zadevo, ki mu je, kot je bilo pričakovati, zbudila veliko zanimanje. V zaporu se je srečal z obsojencem in kmalu napisal svojo prvo dramo *Oblast teme*, v kateri pa je nekoliko spremenil okoliščine – detomoru je dodal zastrupitev prvega Marfinega (v drami Anisjinega) moža.«

Ta zgodba je Tolstoju ustrezala, ker je bila v njej jasno izražena pripovedna linija, ki ga je najbolj vznemirjala: moralna razpuščenost – pijanstvo – zločin – kesanje – razsvetljenje – duhovni prerod. Ampak to ni bil edini vir: veliko je zajemal tudi iz jasnopoljanskega življenja, ki ga je obdajalo. V fabulo in zaplet je na primer vgradil epizodo z nekim kmetom (v drami je to Akim), ki ga je prišel prositi, naj pritisne na njegovega sina (Nikito), da se oženi z dekletom (Marino), ki je zanosilo z njim.

Tolstoj je pravil, da je za *Oblast teme* »izropal« svoje beležnice in postrgal iz njih vse: reke, pogovore in šale jasnopoljanskih kmetov, odlomke iz ženskih preprirov, besede, ki so jih kmetje prinesli z dela v mestu, posebnosti individualnega govora ipd. Zaradi tega skoraj naturalističnega pristopa k oblikovanju govora je jezik njegovih junakov zelo zahteven za razumevanje, za prevod pa seveda še toliko bolj.

Celoten naslov drame je *Oblast teme ali Samo s krepeljčkom se ujame, pa je ptiček cel v pasti*. Prvi del je iz evangelija (»To je vaša ura in oblast teme« – Kristusove

Urban Kuntarič, Nika Vidic (fotografija z vaje)

Urban Kuntarič, Aljoša Koltak, Andrej Murenc, Lučka Počkaj, Barbara Medvešček, Eva Stražar, Lovro Zafred (fotografija z vaje)

besede stražnikom, ki pridejo ponj), drugi del pa je rek, kakršne je Tolstoj pogosto uporabljal v naslovih svojih poučnih kratkih zgodb. Že iz naslova je razvidno, da je na svoje delo gledal kot na priliko. Njen namen je bil, popolnoma v skladu z Aristotelovim razumevanjem tragedije, pretresti gledalčevo dušo in jo očistiti »teme«.

Tema je za Tolstoja predvsem nravni pojem: to je oblast živalskih, egoističnih nagonov, ki imajo korenine v človeku samem in se začnejo v njem razraščati ter se ga sčasoma vsega polastijo, potem ko enkrat stopi na krivo pot. Prav v tem pomenu je treba razumeti drugi del naslova. Nasprotje teme je seveda svetloba in gotovo ni naključje, da si je Tolstoj hkrati z *Oblastjo teme* zamislil dramo *Luč sveta*, ki jo je pozneje preimenoval v evangeljsko *In luč sveti v temi* (Jn 1,5).

Svetlobo v drami predstavljajo čisti liki: Akim, Anjutka in Marina. Za Tolstoja osebno in za njegovo nadaljnje ustvarjanje je še posebno pomemben lik Akima, nekdanjega kmeta, ki je že postal na pol delavec in se preživlja s čiščenjem stranišč v mestu ali pa postopa in ne dela sploh nič. Tipsko spominja na ruske božje ubožce, ki jih je Tolstoj srečeval v Jasni Poljani in na romanjih in ki so mu desetletja zbudali skomine, ko jo sanjaril o tem, da bi zbežal pred svojo slavo in družino ter se spremenil v anonimnega romarja. Po tej plati je Tolstoj blizu različnim vzhodnim, predvsem budističnim sektam z njihovim potepuštvom, zavračanjem vsakršne lastnine in

zunanje dejavnosti. Akim je temu ustrezno v drami pasiven, težav ne rešuje, ampak se jih izogiba in jih ni zmožen preprečiti. Edino, kar lahko naredi, je, da se ne pusti zvleči v greh in da opozarja nanj. A njegova opozorila ne pomagajo prav dosti. V Nikiti se prebudi vest, ko ga strejo težke življenjske okoliščine, ne pa zaradi Akimovih opozoril.

Rešitev, kot jo vidi Tolstoj, je v človekovi individualni vesti in prizadevanjih. Človek ima svobodno voljo in s tem možnost, da s svetlobo premaga temo ter se po padcu postavi na noge, tako kot Marina, ali se pokesa in nravno prerodi, tako kot Nikita. Nrnavega preroda pa ne doživita drugi dve hudodelki Anisja in Matrjona, ki bi lahko, kot je videti, ne glede na zločine mirno živeli naprej. Hude kritike je bila pri Tolstojevih sodobnikih deležna predvsem Matrjona, ki so jo označevali za »Mefista v krilu« in »lady Macbeth Tulskega okraja«. Tolstoj je o njej govoril: »Matrjone sploh ni treba igrati kot hudodelko, kot nekakšno lady Macbeth, kot mislijo mnogi. To je navadna starka, pametna, svojemu sinu po svoje želi dobro. Njena dejanja niso posledica kakšne posebne zločinskosti njenega značaja ... Slaba dejanja po njenem mnenju delajo vsi – brez tega ne gre in ona se jih ne boji.«

Tema je potemtakem nekoliko tudi posledica socialnih razmer, v katerih človek živi, torej zaostalosti in neomikanosti kmečkega sloja – v *Oblasti teme* je namreč na ozadju človeške drame, ki se odvija v junakih, mogoče opaziti znamenja

velikih socialnih sprememb, ki so se zgodile na ruskem podeželju po odpravi tlačanstva leta 1861: razpad tradicionalne patriarhalne družine in odnosov, prihod buržoazno kapitalistične ureditve, motiv denarja, ki se pojavlja v skoraj vseh prizorih in delno generira konfliktnost položaja, bančništvo, odmik kmetov od dela na zemlji in prehod na delo v mestu ali železnici (Akim in Nikita) ipd.

Grozljiva slika degradacije ruskega kmetstva je bila tudi razlog, da je cenzura *Oblast teme* takoj, že med vajami v ljudskem gledališču, prepovedala. Car Aleksander III., ki je dramo bral in mu je bila všeč, je prepoved cenzure sprva razveljavil, a je potem na zahtevo višjega tožilca svete sinode Konstantina Pobedonosceva dramo spet prepovedal, in to ne samo za oder, ampak tudi za tisk – po njegovih besedah naj bi bila vsebina preveč »realistična in grozljiva«. Prepoved je trajala devet let in je bila po vsej verjetnosti povezana s tem, da se je ruska oblast tistega leta pripravljala na praznovanje petindvajsete obletnice osvoboditve kmetov, mračna podobna ruske vasi in npravnega razkroja v njej, ki jo je naslikal Tolstoj, pa bi pokvarila optimistično razpoloženje. Toda dramo so vseeno veliko brali doma in uprizarjali v tujini, najprej leta 1888 v Franciji v gledališču Andréja Antoina, kmalu zatem pa tudi v drugih evropskih mestih (Dresdnu, Milanu, Kopenhagnu, Budimpešti, Zagrebu in Münchnu). V Rusiji so *Oblast teme* do odprave prepovedi igrali v domačih

gledališčih, takoj po odpravi pa je v Peterburgu in Moskvi doživela kar pet premier. Leta 1902 jo je režiral še Stanislavski, na čigar prošnjo je Tolstoj na novo napisal četrto dejanje.

Oblast teme in *Plodove omike*, ki jo je začel Tolstoj pisati približno takrat kot *Oblast teme* in se vrti predvsem okrog zemeljskega vprašanja, bi lahko označili za ljudski drami. Tako jezikovno kot po svoji ideološki usmerjenosti sta blizu Tolstojevim ljudskim zgodbam ter njegovi socialno etični in religiozni pridigi. *Peter Kruhar*, *Živo truplo* in *In luč sveti v temi* so nekoliko drugačne – zaznamuje jih tema odhoda, ki je zelo avtobiografska. Z njimi je Tolstoj napovedal svoj poznejši (tik pred smrtjo) pobeg iz Jasne Poljane, o katerem je očitno že desetletja prej intenzivno razmišljal. Junaka kmeta zamenja junak iz privilegiranega razreda, ki čuti, da živi narobe, in se skuša iztrgati iz svojega okolja. Te drame v nasprotju z *Oblastjo teme* niso usmerjene k misteriju, ampak k tragediji.

Ob koncu 19. in na začetku 20. stoletja se je med gledališčniki veliko govorilo o umestnosti *Oblasti teme* na odrih evropskih in ruskih gledališč. Nekateri so poleg Ibsenovih, Maeterlinckovih, Hauptmannovih in drugih dram v njej videli podlago za izgradnjo popolnoma novega gledališča, ki so ga označevali za svobodnega ali neodvisnega. Predstavniki takrat modnih literarnih smeri (naturalistične in simbolistične) so videli v Tolstojevem delu odsev

Lučka Počkaj, Barbara Medvešek, Eva Stražar, Lovro Zafred (fotografija z vaje)

svojih koncepcij. Prav vsa mnenja sicer niso bila navdušena: nekateri so opozarjali, da drama ni dovolj scenska, da je to bolj roman v dialogih kot pa dramsko delo, da je preveč samobitna, da jo lahko dobro razume samo rusko občinstvo in da jo je nemogoče ustrezno prevesti. Toda ne glede na nekatere pomisleke so se vsi strinjali, da je *Oblast teme* pretresljiva in velika v svoji umetniški moči. Temu lahko pritrdimo še danes.

Borut Kraševac je prevajalec in poznavalec ruske književnosti. Doslej je prevedel skoraj petdeset literarnih in neliterarnih besedil iz ruščine; za prevod romana *Čapajev in Praznota* Viktorja Pelevina je leta 2004 prejel nagrado za najboljšega mladega prevajalca, deset let za tem pa je za prevod romana *Sveta knjiga volkodlaka* istega avtorja prejel najvišje stanovsko prevajalsko priznanje, Sovretovo nagrado. Njegov knjižni prvenec, roman *Agni*, je bil leta 2021 ovenčan s kresnikom.

Aljoša Koltak (fotografija z vaje)

Andrej Murenc (fotografija z vaje)

Maša Pelko

režiserka

Po zaključenem študiju primerjalne književnosti in literarne teorije na Filozofski fakulteti se je s študijskim letom 2015/16 vpisala v prvi letnik dodiplomskega študija gledališke in radijske režije na AGRFT-ju pod mentorstvom izr. prof. mag. Sebastijana Horvata in izr. prof. Nataše Barbare Gračner.

→

Oblast teme

31

Med študijem je opravljala režijske asistencije (Bertold Brecht *Dobri človek iz Sečuana*, MGL, 2015; Roland Schimmelpfennig *Zimski sončev obrat*, MGL, 2016; Anton Tomaž Linhart *Matiček se ženi*, SNG Drama Ljubljana, 2018; William Shakespeare *Macbeth*, SNG Nova Gorica, 2018; Rainer Werner Fassbinder *Ali: Strah ti poje dušo*, SNG Drama Ljubljana, 2019), leta 2018 pa je za svojo izvirno dramo *Kraljevi otroci* prejela Grumovo nagrado za najboljšega mladega dramatika.

Konec maja 2019 je na oder Gledališča Glej postavila diplomsko predstavo *Olympia Stadion, trilogija* (2017), krstno uprizoritev dramskega besedila mladega hrvaškega dramatika Dina Pešuta, ter istega leta diplomirala z diplomsko nalogo *Upanje, obup in upor* pod mentorstvom izr. prof. mag. Sebastijana Horvata.

Med študijem je prejela tri nagrade zlatolaska za najboljšo gledališko režijo ter tri za najboljšo gledališko produkcijo v celoti (Dušan Jovanović *Tumor v glavi*, 2017; William Shakespeare *Zimska pravljica*, 2018; Dino Pešut *Olympia Stadion*, 2019).

Po zaključenem študiju je režirala v Anton Podbevšek Teatru v Novem mestu (*Turobni dnevi, čudoviti časi*, avtorski projekt po motivih J. D. Salingerja, 2019), Gledališču Glej (*Not Dead*

Enough / Vestern, avtorski projekt, 2020), Prešernovem gledališču Kranj (Simona Semenič *Iepe vide lepo gorijo*, 2021), v Zavodu Delak (*Tri Moskve*, magistrska naloga, 2021) ter SNG Drama Maribor (Eugene O'Neill *Elektri pristoji črnina*, 2022). Trenutno zaključuje magistrski študij pod mentorstvom red. prof. mag. Tomija Janežiča in izr. prof. mag. Janeza Janše ter preživlja čas s sinom (#feminizem).

Z režijo Tolstojeve drame *Oblast teme* se prvič predstavlja celjskemu občinstvu.

Rok Andres

Osební arhív

dramaturg

Diplomiral je na oddelku za dramaturgijo na AGRFT-ju, nato je bil kot asistent, mladi raziskovalec zaposlen na Univerzi v Novi Gorici, kjer je zagovarjal doktorsko disertacijo. Dramaturško delo obsega ustvarjanje uprizoritev v slovenskih gledaliških hišah (SNG Drama Ljubljana, PG Kranj, SNG Maribor idr.) in sooblikovanje različnih festivalov tudi kot član žirij. Njegova bibliografija šteje več kot 70 enot in obsega znanstvena in strokovna besedila ter uredniško delo. Osrednji del svojih raziskav posveča dramatik in recepciji tuje dramatike v slovenskem gledališkem

sistemu. V letih 2020–2021 je bil selektor Tedna slovenske drame. Je odgovorni urednik portala Kritika (SLOGI), umetniški vodja Šentjakobskega gledališča Ljubljana in samozaposlen v kulturi.

Mateja Starič

Foto Mateja Starič

skladateljica

Glasbenica in oblikovalka zvoka, v preteklosti je bila aktivna tudi kot pevkca z mnogimi koncertnimi nastopi, med drugim na svetovni razstavi EXPO 2010 v Šanghaju. Kot diplomantka Akademije za likovno umetnost in oblikovanje pa svoje glasbeno in zvočno ustvarjanje vedno znova najraje povezuje z različnimi vizualnimi mediji in tako zadnjih 15 let ustvarja predvsem za gledališče, filme, animacije in multimedijske projekte.

V sodelovanju z RTV SLO je uglasbila številne dokumentarne in igrane filme ter več radijskih iger. Delala je z animatorji, kot so Špela Čadež,

Dušan Kastelic in Timon Leder, pogosto pa jo projekti odpeljejo tudi v tujino. Trenutno ustvarja glasbo in zvok za novi film portugalskega animatorja Nuna Amorima.

Za svoje delo pri filmu *Celica* Dušana Kastelica je prejela več mednarodnih nagrad, in sicer na festivalu British Animation Film Festival v Londonu, Lanterna Magica v Braziliji ter nagrado na simpoziju filmske glasbe v Kölnu, SoundTrack_Cologne.

Po naročilu Mestne občine Ljubljana je ob prvem predsedovanju Slovenije Svetu EU oblikovala zvočno

instalacijo JukeVox Populi, ki je nastala v sklopu projekta Slovenska cesta. Z grafično umetnico Zoro Stančič je leta 2020 sodelovala pri njeni likovni instalaciji *Ven iz kroga* v Galeriji Monfort v Portorožu.

Kljub raznoliki in razgibani ustvarjalni poti je v zadnjih letih našla svoje kreativno sidro predvsem z delom v gledališču, kjer sodeluje z različnimi režiserji (Maša Pelko, Tin Grabnar, Brina Klampfer, Yulia Roshina ...), v letu 2021 pa je s Tomijem Janežičem sodelovala pri predstavi *Over Evne* v Nationaltheatret (Oslo, Norveška).

Klemen Janežič

Foto Urša Premik

svetovalec za odrski gib

Klemen Janežič je dramski igralec, ki je leta 2016 magistriral še iz umetnosti giba s plesno butoh predstavo *Torzo* pod mentorstvom red. prof. Tanje Zgonc, za katero je prejel akademsko Prešernovo nagrado. Od leta 2013 je član igralskega ansambla SNG Drama Ljubljana, veliko sodeluje tudi z ostalimi javnimi in neodvisnimi produkcijami (LGL, Mini teater, MGL, Gledališče Glej, SSG Trst, Anton Podbevšek Teater, Flota, Zavod 0.1, Zavod Bunker itd.). Sodeloval je z uveljavljenimi režiserskimi in koreografskimi imeni, kot so Tomaž Pandur, Ivica Buljan, Jernej Lorenci,

Janusz Kica, Aleksandar Popovski, Matjaž Farič, Tanja Zgonc, Marko Bulc, SU-EN, Arpad Schilling, pa tudi z režiserji mlajše generacije (Tin Grabnar, Luka Martin Škof, Jana Menger, Marko Čeh, Maša Pelko, Juš Zidar). Že med študijem se je poleg igre zanimal tudi za dramaturgijo, režijo in koreografijo, zato se v zadnjih letih vse bolj posveča tudi avtorskim projektom (*Torzo*, 2017, *Postaja samobitno*, 2020). Prav tako je dejaven kot filmski in televizijski igralec, kjer je nosilec glavnih vlog odmevnih in nagrajenih filmov in serij.

36

Nika Vidic

Foto Urh Piric

dramska igralka

Leta 2020 je diplomirala na oddelku za dramsko igro in umetniško besedo na AGRFT-ju. Z akademsko produkcijo *Otroci na oblasti* v režiji Luka Marcena so se med študijem uvrstili na festival ITSELF v Varšavi in FIST v Beogradu. Na slednjem so prejeli grand prix za najboljšo uprizoritev v celoti. Za omenjeno predstavo so prejeli tudi skupinsko Prešernovo nagrado. Za vlogo Žlajpače v akademski produkciji *Srebrno rebro* v režiji Luka Marcena je prejela zlatolasko za glavno žensko vlogo. Po formalnem izobraževanju so jo poleg gledaliških vlog začele zanimati tudi tiste izven njega.

V preteklih dveh letih je delala na enem izmed komercialnih radijev,

sinhronizirala risanke, izkusila intenzivno delo osebne asistentke, zaradi česar se je tudi preselila v tujino. Nekaj jo žene po neuhojenih poteh in vesela je, da je ena izmed njih ponovno vodila na oder Gledališča Celje.

37

Tatjana Stanič

Osebni arhiv

prevajalka ter svetovalka
za govor in kontekst

Rojena v Moskvi. Diplomirala iz slovenskega jezika in književnosti in ruskega jezika in književnosti ter opravila lektorat poljskega jezika na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Leta 1996 se je zaposlila kot gledališka lektorica v SNG Drama Ljubljana, kjer je zaposlena še danes. Leta je 2004 sprejela petinsko zaposlitev na AGRFT Ljubljana kot predavateljica in lektorica, v sklopu česar je predavala stilistiko in pragmatiko ter opravljala delo gledališke lektorice pri študentskih produkcijah. Ukvarja se tudi s prevajanjem dramskih, leposlovnih in strokovnih besedil (večinoma iz ruščine in angleščine) ter objavlja avtorska strokovna besedila in članke. Od leta 2015 kot gostja občasno predava na oddelkih za slovenistiko in primerjalno književnost Filozofske fakultete. Leta 2019 je prejela nagrado »Marko Slodnjak«, ki ji jo je podelilo Združenje dramskih umetnikov Slovenije za izjemne dosežke na področju gledališke lekture. Kot gledališka lektorica je gostovala v večini slovenskih institucionalnih in neinstitucionalnih gledališč ter pri mednarodnih koprodukcijah. V SNG Drama poleg skrbi za govorne podobe uprizoritev vodi in ureja platformo avdioposnetkov Dramina knjižnica, oblikuje recitale poezije in sodeluje pri mladinskih ustvarjalnih natečajih.

Živa Čebulj

Foto Vinko Avsenak

Društvo slovenskih književnih prevajalcev podeljuje nagrado Radojke Vrančič za leto 2022 prevajalki Živi Čebulj za prevod pesniške zbirke Andrée Chedid *Ubesediti pesem* (Književno društvo Hiša poezije, 2022).

Živa Čebulj, po izobrazbi francistka in slovenistka, deluje kot književna prevajalka, lektorica in gledališka lektorica. Med njenimi avtorji so prozaisti Mathias Énard, Jérôme Ferrari, Philippe Besson in drugi, rada se loteva tudi prevodov za gledališke uprizoritve. V zadnjih letih je opozorila nase z domišljenim in igrivim prevodom fantazijske pripovedi Christelle Dabos v štirih knjigah s skupnim naslovom *Zrcalka* (*Zimska zaročenca*, *Izginotja na Mesečini*, *Spomin Babilona* in *Vihar odmevov*), ki so izšle pri založbi Sanje. Strategije pri prevajanju jezikovno skopih, a ekspresivnih besedil, ki zahtevajo elegantne in učinkovite rešitve, je brusila tudi pri romanu *Resnično življenje* Adeline Dieudonné. Del

njenega prevajalskega udejstvovanja pa je posvečen francoski poeziji, zlasti v sodelovanju z založbo Hiša poezije.

Andrée Chedid, francosko pesnico in pisateljico sirske-libanonskih korenin, ki se je rodila in odraščala v Kairu, pozneje pa ustvarjala v Parizu, opredeljujeta svetovljanstvo in sredozemska svobodomiselnost. Njena poezija je visoka šola eksistencialne lirike, ki zaobseže vse, iz česar sta življenje in predvsem njegovo bistvo, ljubezen. Pravzaprav ju vseskozi raziskuje, obsesivno jima skuša priti do dna, pri tem pa ostaja fragmentarna, potujoča, nekoherentna, ujeta v enigmatično metaforiko ... A kako bi lahko bila drugačna, ko pa sta tudi življenje in ljubezen natanko taka in človeka večno pehata v negotovost in dezorientacijo. Andrée Chedid se zaveda, da so njene pesmi neulovljivi fragmenti, v katere skuša zazankati resničnost, a je daleč od vsakršne resignacije; vsa njena lirika je velik angažma za življenje, angažma za ljubezen. V svojem pesniškem lovljenju neulovljivega se čuti uresničeno. Poezija osmišlja njeno bit in ji daje zavetje pred smrtjo, ki je prav tako njena velika tema, poezija je njen edini pravi dom.

V dom Andrée Chedid je vstopila prevajalka Živa Čebulj in se v njem dobro znašla. Lirika zahteva gospodarnejšo rabo jezikovnih sredstev in večjo slogovno okretnost. A to še ni vse. Zgolj s tem bi hitro zmanjšali razumljivost prevoda v primerjavi z izvirnikom, zato je treba poseči tudi po miniaturnih slogovnih ekvivalentih, a se pri tem ne oddaljiti od sporočila. S tako slogovno travestijo

ohranimo naravno dikcijo prevedenega besedila, estetski naboj, sporočilno moč in z izvirnikom primerljivo razumljivost besedila. Ta razlaga po svoje že nakazuje pot, ki jo je ob prevodu poezije Andrée Chedid prehodila Živa Čebulj, nakazuje odlike, ki se jim je na njej približala. Njene prepesnitve se premišljeno izogibajo pastem, ki jih notranji logiki slovenščine nastavljajo zakonitosti francoske skladnje in oblikoslovja (in obrnjeno), ter navdihnjeno izrabljajo potenciale ciljnega jezika, gibkost in bogastvo njegove pridevniške in glagolske izraznosti. Ob spoštljivem tipanju za sporočilom, ki mora zmeraj ostati le nakazano, prepuščeno refleksiji, intuiciji, temperamentu bralca, si vseskozi prizadevajo za ritmično valovanje in zvočno polnost, ki ostajata samostojna elementa na novo »ubesedenih pesmi«.

Čeprav je svobodni verz odprta oblika brez vnaprej določene rimske in metrične oblike, v svoji »prostosti« vendarle ni poljuben, temveč ga vodijo in urejajo drugačna določila: ritem, zvočna izraznost, dolžina in kratkost verza, skratka, druga vrsta usklajenosti in dinamike – kar je za prevajalca prav tako velik izziv. Komisija ocenjuje, da se je Živa Čebulj z njim uspešno spoprijela. Dosegla je, da se lahko tudi bralec slovenskega prevoda tej poeziji z zaupanjem prepusti, ji dovoli, da njena atmosfera deluje nanj z zanosom, veličino, patosom, brez drobnjakarskega iskanja poante v posameznih pesmih.

Komisijo za nagrade in priznanja pri DSKP so sestavljali dr. Štefan Vevar (predsednik), Vasja Bratina, Saša Jerele, Marjanca Mihelič in Maja Šučur.

Nagrada na festivalu
monodrame United Solo
v New Yorku

Večni otrok

Foto Uroš Hočevar

Predstava *Večni otrok* Nave Semel v režiji Yonatana Esterkina z Manco Ogorevc v glavni vlogi je na največjem mednarodnem festivalu monodrame na svetu United Solo v New Yorku prejela nagrado za najboljšo mednarodno predstavo.

13. festival monodrame United Solo je v sedmih tednih med 4. oktobrom in 20. novembrom 2022 ponudil pestro paleto predstav v kategorijah, kot so drama, komedija, standup, glasbeno gledališče in druge. Za nagrade na letošnjem festivalu se je potegovalo več kot 71 predstav z vsega sveta.

Barbara Medvešček, Lovro Zafred (fotografija z vaje)

Varja Hrvatin

Ikigai

Mali oder

avtorski projekt
krstna uprizoritev

avtorica koncepta in scenarija
uprizoritve
Varja Hrvatin

premiera
marca 2023

48

Izraz »ikigai« je v japonskem jeziku sestavljen iz besed »iki« (življenje, živeti, biti živ) ter »kai« ali »gai« (vrednost, korist), ki v poenostavljenem prevodu pomeni smisel življenja ali razlog za življenje. V sodobni japonski kulturi in predvsem v razširjenem prevodu pomena predstavlja princip motiviranega življenjskega poslanstva, prepričanj ali vrednot ter sledi ideologiji posameznikove samouresničitve. Ta pomen se v zadnjih letih v zahodni družbi popularizira v motivacijsko filozofijo srečnega in uspešnega življenja kot alternativa čedalje bolj odtujeni in individualizirani japonski družbi.

Avtorski projekt *Ikigai* na vsebinski ravni raziskuje in problematizira prav vprašanje srečnega življenja – kaj to danes sploh pomeni, kaj je tisto, kar sestavlja pojem sreče, in koliko nam je koncept sreče vsiljen s strani družbe. V družbi, ki človeka vrednoti na podlagi njegove produktivnosti in socialnega statusa, v družbi, ki predvideva, da smo lepi, nasmejani, družabni, uspešni, zdravi in empatični, ne dopušča pa prostora za šibkost, osamljenost in napake, se projekt spušča v dekodiranje posameznikove vrednosti v današnjem času. V času novih struktur in dinamik bivanjskih odnosov, novih oblik intimne, ki so čedalje bolj pogojene s fizično oddaljenostjo, digitalizirano komunikacijo, storitvenim potrošništvom ter virtualizacijo bližine, projekt raziskuje različne vidike človeških odnosov ter razloge in situacije, ki jih onemogočajo.

Oblast teme

Kaj je tisto, kar opredeljuje naš individualni uspeh in srečo – partnerstvo, družina, kariera, ter kaj je tisto, kar nas ovira – osebno, družbeno, ekonomsko, politično?

Ikigai je interaktivni uprizoritveni eksperiment, ki na oblikovni ravni z vpeljavo interaktivne dramaturgije in virtualiziranih uprizoritvenih postopkov preigrava potenciale igrifikacije čedalje popularnejših video formatov na zahtevo. Vse od game showov, reality showov do kvizov, ki v tekmovanjih in igrah za različne oblike nagrad, za gledalčev užitek in polnjenje naročnin na platformah na zahtevo, izkoriščajo primarno človeško željo po samouresničitvi in jo degradirajo na gladiatorske igre za preživetje. Kaj se zgodi, če usodo dveh posameznikov prepustimo igri preživetja ter glasu ljudstva – občinstvu? Kako poiskati in izumljati nove strategije za premagovanje ovir – za preživetje?

Ikigai je igra izzivov in strategij, ki vodijo do srečnega življenja do konca naših dni.

Kaj opredeljuje
naš individualni
uspeh in srečo?

49

Leo Nikolayevich Tolstoy

The power of darkness,

or If a Claw is Caught,
the Bird is Lost

(Власть тьмы, или Коготок
увяз, всей птичке пропасть)

drama

preview
9 December 2022

opening night
13 January 2023

translator
Tatjana Stanič

director
Maša Pelko

dramaturgs
Tatjana Doma
Rok Andres

set designer
Dorian Šilec Petek

costume designer
Tina Bonča

composer and sound
designer
Mateja Starič

stage movement
Klemen Janežič

lighting designer
Andrej Hajdinjak

language consultant
Živa Čebulj

speech and cultural
context consultant
Tatjana Stanič

drummer
Vid Drašler

stage manager
Zvezdana Štraki

prompter
Breda Dekleva

lighting master
Uroš Gorjanc

sound master
Mitja Švener

property master
Manja Vadla

front-of-house
Simon Koštric

make-up artists
Marjana Sumrak,
Andreja Veselak

Pavlič

wardrobe masters
Mojca Panič,
Suzana Pučnik

tailor
Anita Kragelj

cast

Peter, a well-to-do peasant
Andrej Murenc

Anisya, his wife
Lučka Počkaj

Akoulina, Peter's daughter
by his first marriage
Eva Stražar

Anyoutka, his daughter by
his second marriage
Nika Vidic as guest

Nikita, their labourer
Lovro Zafred

Akim, Nikita's father
Aljoša Koltak

Matryona, his wife
Barbara Medvešek

Marina, an orphan girl
Maša Grošelj

Mitritch, a labourer
Urban Kuntarič

seamstress
Ivica Vodovnik

head of construction
Gregor Prah

technical manager
Aleksandra Štern

assistant technical
manager
Rajnhold Jelen

We would like to thank
Radio Slovenia for their
technical support and help
with the recording.

 RTV SLO | Radio
Slovenija

In his excellent and award-winning biography *Escape from Paradise*, Pavel Basinsky called count Leo Nikolayevich Tolstoy (1828-1910), a thinker, writer, politician and public figure, one of the most mythologised personalities in Russian literature. At the age of eighty-two, Tolstoy left his wife of forty-eight years, Sofia Andreyevna, who bore him thirteen children, renounced his life as a nobleman and spent his final seven days in the secluded Astapovo railway station, where he died of pneumonia.

Tolstoy is a master of realism and one of the world's greatest novelists, best known for his novels *War and Peace* and *Anna Karenina*.

He wrote the play *The Power of Darkness, or If a Claw is Caught, the Bird is Lost* in 1886, during the period when he was engaged in writing philosophical and religious texts. In Russia, the play was banned until 1902. Nonetheless, it had been staged several times prior to the official lifting of the ban. Konstantin Sergeevich Stanislavski, a famous Russian theatre director, had wanted to stage it in 1895 and eventually did it in 1902, appearing in the role of the old servant Mitritch.

Nikita is a young and irresponsible farm labourer and a womanizer. Having seduced and abandoned a young, orphaned girl Marina, he makes his master's wife Anisya succumb to his charms. Helped by Nikita's mother Matryona who would do anything for her son, Anisya murders her own husband Peter to marry Nikita. When Nikita finds out about Anisya's crime he feels nothing but disgust for

her and seduces his stepdaughter Akoulina. When she gets pregnant and gives birth, Anisya coerces Nikita to commit a new criminal act.

The Power of Darkness is a disturbing depiction of poverty and lack of education in Russian peasantry and a gripping portrayal of Russian society of the 1890s. The play examines the power of evil in the life of an individual, enquiring how evil, committed by one person, grows and affects the lives of many. The tragic life of peasants is not the result of inherited evil, but of »the power of darkness« permeating their lives from birth to death.

The play brings to the fore the question of evil in the life of the individual.

52

Sponzorji in partnerji v sezoni 2022/23

Glavni medijski pokrovitelj

VEČER

Generalni radijski pokrovitelj

ŠTAJERSKIVAL
radio moje srca

Partnerji

citycenter
Vse najboljše

televizija celje

mediaspeed

Svet knjige
Branje, najprej! že 43 let

Artoptika
Broadway NYC Fashion
Caffe studio
Lekarna Apoteka pri teatru
Mladinska knjiga Celje

Osrednja knjižnica Celje
SVB, d.o.o., PE Domača štacuna
Pekarna Geršak
Turistično informacijski center Celje

Z vašo pomočjo smo še uspešnejši.
Hvala!

53

Barbara Medvešček, Lovro Zafred, Eva Stražar, Lučka Počkaj (fotografija z vaje)

SLG Celje

Lev Nikolajevič Tolstoj

Oblast teme

ali

»Samo s krempeljčkom se ujame, pa je ptiček cel v pasti«

Drama v petih dejanjih

Prevedla Tatjana Stanič

Prevedeno po:
Л. Н. ТОЛСТОЙ. Собрание сочинений в двенадцати томах. Том 10
(Произведения 1872 – 1890 годов). Государственное издательство
художественной литературы. Москва 1958.

Jaz pa vam pravim: Kdor koli gleda žensko, da jo
poželi, je v srcu že prešuštoval z njo.
Če te desno oko pohujšuje, ga iztakni in vrzi od sebe;
kajti bolje je zate, da izgubiš en del telesa, kakor da bi
bilo celo tvoje telo vrženo v peklenško dolino.

Mt 5,28-29

PRVO DEJANJE

Osebe v prvem dejanju:

PJOTR — bogat kmet, 42 let, drugič poročen, bolan
ANISJA — njegova žena, 32 let, koketna
AKULINA — Pjotrova hči iz prvega zakona, 16 let, naglušna, počasne pameti
ANJUTKA — hči iz drugega zakona, 10 let
NIKITA — njihov delavec, 25 let, koketen
AKIM — Nikitov oče, 50 let, vsakdanji, bogaboječ kmet
MATRJONA — njegova žena, 50 let
MARINA — dekle, sirota, 22 let

Dogaja se jeseni v večji vasi. Na odru velika soba v Pjotrovi hiši-izbi. Pjotr sedi na klopi in popravlja komat. Anisja in Akulina predeta.

Prvi prizor

Pjotr, Anisja in Akulina. Ženski dvoglasno pojeta.

PJOTR *pogleda skozi okno*: Konji so spet ušli. Samo počakaj, žrebeta bojo ubili. Mikita, ej, Mikita! A si gluhi! *Poslušaj. Ženskama*. Nehajta, nič ne slišim.
NIKITA *z dvorišča*: Kaj?
PJOTR: Zapri konje.
NIKITA *zunaj*: Bom že, počak mal.
PJOTR *zmajuje z glavo*: Uh, ti najemniki! Če bi bil zdrav, niti enega ne bi gledal na kmetiji. Same sitnosti so z njimi ... *Vstane in se spet usede*. Mikita! Nič ne sliši. Ena od vaju bo morala, ali kaj. Aku, pojdi pa jih zapri.
AKULINA: A konje?
PJOTR: Ja koga pa?
AKULINA: Takoj. Odide.

Drugi prizor

Pjotr in Anisja.

PJOTR: Pa tudi luftar je, in še neokreten. S prstom ne bo mignil, če ni treba.
ANISJA: Saj, ti si pa tako okreten, s peči pa na klop. Samo druge bi gnal, to pa ja.
PJOTR: Če vas ne bi gnal, bi kmetija v slabem letu razpadla. Uh, ljudje!

ANISJA: Naložiš mu deset nalog naenkrat, potem ga pa zmerjaš. S peči je lušno ukazovat.

PJOTR *vzdihne*: Eh, če me ne bi hromila bolezen, bi ga že prej ko včeraj spodil.

V zaodrju Akulinin glas: »Alo, alo, heee ...« *Žrebiček rezgeta in konji zdirjajo v ogrado. Vrata ograde zaječijo.*

Pametuje, to je vse, kar dela. Res, niti en dan ga ne bi gledal.

ANISJA *ga oponaša*: Ga ne bi gledal. Najprej sam daj kaj od sebe, potem se pa napihuj.

Tretji prizor

Isti in Akulina.

AKULINA *pride noter*: Glih toliko, da sem jih. Zmeraj tisti sivec ...

PJOTR: In kje je Mikita?

AKULINA: A Mikita? Stoji na cesti.

PJOTR: Zakaj pa stoji?

AKULINA: A zakaj stoji? Stoji pred hišo in čveka.

PJOTR: Od te ne boš dobil pametne besede. No, s kom čveka?

AKULINA *ne sliši*: Kaj?

PJOTR *zamahne z roko nad njo*. *Akulina sede nazaj k preji.*

Četrty prizor

Isti in Anjutka.

ANJUTKA, *priteče, materi*: K Mikitki sta prišla oče pa mama. Domov ga bosta odpeljala, ziher.

ANISJA: Neumnost!

ANJUTKA: Prisezem! Naj neham dihat, če ni res. *Smeje se*. Šla sem mimo, Mikita pa je rekel: no, adijo, je rekel, če je tako, Ana Petrovna. A boš prišla na mojo ohcet zaplesat? Jaz odhajam od vas, je rekel. In smejal se je.

ANISJA *možu*: Ti misliš, da ne morejo brez tebe. No, zdaj vidiš, sam se je odločil, da gre ... Nagnal ga bom!, ja, res ...

PJOTR: Kar naj gre. A misliš, da ni drugih?

ANISJA: Kaj pa denar, ki ga je že dobil?

ANJUTKA *stopi k vratom, poslušaj, kaj se pogovarjata, potem odide.*

Peti prizor

ANISJA, *Pjotr in Akulina.*

PJOTR: Denar ne bo propadel, oddelal ga bo poleti.

ANISJA: Ja, tebi je fino, ker gre, bo eden manj za mizo. Jaz naj pa celo zimo garam, da bom kri scala. Punca je lena, da smrdi, ti boš na peči smrčal ... Saj te poznam.

PJOTR: Kaj se takoj usajaš, počakaj, bomo videli, kako bo.

ANISJA: Hlev je poln živine. Krave nisi prodal, niti ene ovce nisi zaklal pred zimo, krme in vode nisi priskrbel — delavca hočeš pa odpustit. Jaz se že ne bom ubijala z moškim delom! Na peč bom zlezla, tako kot ti, pa naj vse propade; počni, kar češ.

PJOTR *Akulini*: A ne misliš it po seno, ali kaj, čas je.

AKULINA: A po seno? Ja, v redu. *Obleče jopo in vzame vrv.*

ANISJA: Ne bom garala zate. Me nič ne briga, ampak tega pa ne bom. Kar sam daj.

PJOTR: Dosti je. Kaj noriš? Ko pobežlana krava.

ANISJA: Ti sam si pobežlan, cucek stari! Nič ni s tabo, ne dela ne veselja! Samo gnjaviš, grizeš, zajedaš! Cucek stari garjavi, prav zares!

PJOTR *pljune in se obleče*: Marš, ti! Odpusti, o, Gospod! Grem sam pogledat, kaj se dogaja. *Odide.*

ANISJA *v slovo*: Vrag ti gnili, mehkokurčni!

Šesti prizor

Anisja in Akulina.

AKULINA: Kaj se pa dereš na ateta?

ANISJA: Kaj te briga, trapa. Drži gobec.

AKULINA *gre k vratom*: Saj vem, zakaj se dereš. Ti sama si trapa, prasica. Jaz se te nič ne bojim.

ANISJA: Kaj bi rada? *Plane in išče, s čim bi jo udarila.* Pazi se, če ne, ti bom polomila vse kosti.

AKULINA *odpre vrata*: Ti si prasica, hudič, to si ti! Hudič, prasica, prasica, hudič! *Zbeži.*

Sedmi prizor

Anisja.

ANISJA *zamišljeno*: Na ohcet pridi, je rekel. Kaj so napletli? Ga mislijo poročiti? Samo pazi, Mikitka: če je to tvoja ideja, bom naredila tako ... Jaz ne morem živeti brez njega. Jaz njega ne dam.

Osmi prizor

Anisja in Nikita.

NIKITA *vstopi in se razgleda. Ko vidi, da je Anisja sama, hitro stopi k njej. Šepetaje*: Kakšna štala, bratec ti moj. Foter je prišel, odpeljat me hoče, zahteva, naj grem domov. Dosti je, pravi, oženimo te in boš živel doma.

ANISJA: Oženi se, kar daj se. Kaj me briga!

NIKITA: No, ta je dobra. Jaz napenjam možgane, kako bi se čim bolj gladko izvlekla iz tega, ona pa: pejd pa se oženi. Kaj je zdaj to? *Pomežikne.* Pa ne, da si pozabila?

ANISJA: Kar oženi se, prava reč ...

NIKITA: Kaj si tako našpičena? Viš jo, še pobožat se ne pusti ... Kaj ti je?

ANISJA: To mi je, da me hočeš pustit ... Če me hočeš pustit, te pa tudi jaz ne rabim. Da boš vedel!

NIKITA: Nehaj no, Anisja! Da bi pozabil nate? Nikoli v življenju. Ne bom te pustil, ni govora. Tako sem razmišljal: če me oženijo, bom prišel nazaj k tebi; samo da me ne prisili živeti doma.

ANISJA: Oženjenega te nič ne rabim.

NIKITA: Pa kaj naj, bratec ti moj — očetovi odločitvi se ne morem upret.

ANISJA: Nič se ne izgovarjaj na očeta, ideja je v resnici tvoja. Ves čas že spletkariš s tisto tvojo kurbico, s tisto Marinko. Ona te je našuntala. Ni se slučajno zadnjič prismukala sem.

NIKITA: Marinka? Ta mi nič ne pomeni. Manjka se takih.

ANISJA: Zakaj je pa oče prišel? Ti si ga nagovoril! Prevaral si me! *Joče.*

NIKITA: Anisja! Verjameš v Boga ali ne? Niti sanjalo se mi ni. Zadnjič ti rečem, da nimam pojma o ničemer. To je vse moj foter v svoji glavi zgruntal.

ANISJA: Dobro, če ti sam nočeš, kaj potem, a te bojo odvedli za jajca?

NIKITA: Ampak ne morem se postavljati proti volji očeta. Nočem tega.

ANISJA: Upri se, čisto preprosto.

NIKITA: Enkrat se je eden tako uprl, pa so ga na vasi pretepli skoraj do smrti. Čisto preprosto. Do tega mi tudi ni. Pravijo, da skisa močefit.

ANISJA: Nehaj duhovičit. Resno ti povem, Mikita: če boš vzel Marinko, ne vem, kaj si bom naredila ... Življenje si bom vzela! Grešila sem, prekršila sem zakon, zdaj ne morem več nazaj. Takoj ko boš šel, bom naredila ...

NIKITA: Zakaj bi šel? Če bi hotel it, bi jo že zdavnaj zbrisal. Ravno zadnjič me je Ivan Semjonič snubil za kočijaža ... Veš, kako ti živijo! Pa nisem sprejel. Zato ker po mojem sem za marsikaj dober. Če me ti ne bi imela rada, bi se pa drugače odločil.

ANISJA: Samo tole si zapomni. Moj stari bo zelo kmalu umrl, po mojem — to bo pokrilo vse grehe. Narediva po zakonu, sem si mislila, in boš ti gospodar.

NIKITA: Saj, kaj bi komplicirala. Kaj se čem sekirat? Delam. Skrbim, kot bi za svoje. Gospodar me ima rad, torej me ima njegova baba tudi rada. Da me imajo ženske rade, za to pa jaz nisem kriv. Tako preprosto je to.

ANISJA: A me boš imel rad?

NIKITA *jo objame*: Pa še kako! Midva paševa skupaj ...

Deveti prizor

Isti in Matrjona. Vstopi in se dolgo križa pred ikonami; Nikita in Anisja se odmakneta drug od drugega.

MATRJONA: Kar sem gledala, nisem nič videla, kar sem poslušala, nisem nič slišala. Si se z mucko malo poigral, ja, kaj je to takega? Tudi teliček, a veš, tudi teliček se igra. Zakaj se ne bi poigral? Mladost je to, mladost. Sicer te pa na dvorišču hoče gospodar, sinko.

NIKITA: Po sekiro sem prišel.

MATRJONA: Vem, ljubi moj, po kakšno sekiro. Po tisto, ki se zmeraj pod kiklo skriva.

NIKITA *se skloni in pobere sekiro*: Kako potem, mamica, a me res mislita poročiti? Po mojem je to nepotrebno. Pa tudi ni mi do tega.

MATRJONA: Oh, ljubček, zakaj bi te poročali? Tako kot živiš, ne živiš slabo. Samo stari pritiska. Kar pojdi, ljubi moj, bomo že brez tebe vse zrihtali.

NIKITA: Nič več ne razumem. Enkrat, ženi se, drugič, ni se ti treba. Brez repa in glave. *Odide.*

Deseti prizor

Anisja in Matrjona.

ANISJA: Kaj je zdaj, tetka Matrjona, a ga res hočete poročiti?

MATRJONA: Zakaj bi ga ženili, piška? Saj veš, kakšno je naše premoženje. Moj možek kar nekaj v prazno pritiska: oženit, oženit. Ampak to ni za njegovo pamet. Saj poznaš tisto: Od polne skleda se ne beži. In tudi tukaj je tako. Menda ja vidim, *Pomežikne*. kam pes taco moli.

ANISJA: Kaj se čem sprenevedat pred tabo, tetka Matrjona. Ti vse veš. Grešila sem, zaljubila sem se v tvojega sina.

MATRJONA: Česa ne poveš! Kot da ne bi že zdavnaj vedela. Eh, ženska, tetka Matrjona je prefrigana, prefrigana in še bolj prefrigana. Povem ti, piška moja, tetka Matrjona vidi skozi stene in zidove. Vse vem, piškica! Vem, zakaj mlade babnice pronsjačijo za uspavala. Sem prinesla. *Razveže vogal robca in pokaže prašek v papirčku*. Kadar je treba, opazim, kadar pa ni treba, gledam in nič ne vidim, poslušam in nič ne slišim. Tako je to. Tudi tetka Matrjona je bila mlada. Tudi z mojim bedakom je bilo treba preživeti. Poznam vseh sedeminsedemdeset trikov. In vidim, piška, da je tvoj starček usahnil, da je usahnil.

Kaj imaš od njega? Če ga z vilami dregneš, se ne bo dvignil. Boš videla, spomladi ga boš pokopala. Nekoga boš rabila na kmetiji. In kaj manjka mojemu sinu? Najmanj tako dober je kot kdo drug. A bi bilo torej pametno od mene, da bi sinu uničila dobro šanso? A naj delam zoper svojega otroka?

ANISJA: Samo da ne bi šel od nas.

MATRJONA: Ne bo šel, rožica moja. Vse skupaj je neumnost. Saj poznaš mojega možička. Pamet ima že zvedenelo, ampak kadar si kaj vbije v glavo, je kot zabetonirano, z dinamitom ga več ne premakneš.

ANISJA: Kako je sploh prišlo do tega?

MATRJONA: Hja, piškica, sama veš, kakšen babjek je poba, pa še čeden je, tu ni kaj. Nekaj časa, veš, je delal na železnici in tam je bila tista punca, sirota, med kuharicami. No, in ta punca se je začela metat za njim.

ANISJA: Marinka?

MATRJONA: Ta, ja, da bi jo kuga. Ne vem, ali je bilo kaj ali ne, ampak moj je izvedel. Od ljudi, ali pa se mu je sama prišla vrtet pod nos!

ANJUTA: Predrzna mala kurbica!

MATRJONA: No, in se je napihnil, bedak stari: poročiti, tuli, poročiti, da bo greh pokrit. Odpeljiva poba domov, tuli, in ga oženiva. Na vse načine sem ga pregovarjala. Zastonj! No, si mislim, prav. Se bova šla pa drugače. Te bedake je treba nategnit, piška moja. Kot da se z njimi strinjaš. V pravem trenutku pa vse obrnit po svoje. Saj veš: Ženska sedeminsedemdeset trikov rodi, še preden se se peči spusti; kje, da bi on lahko temu sledil. Ja, seveda, mu rečem, možiček, to je odlična ideja. Samo premislit je treba. Pojdi, mu rečem, greva k sinku in se pogovoriva s Pjotrom Ignatjičem. Kaj on misli? In sva prišla.

ANISJA: Oh, tetka, kaj bo? Tako, kot zahteva oče?

MATRJONA: Kot on zahteva? Kravi v rit njegove zahteve. Nič ne cagaj, iz vsega skupaj ne bo nič, zdaj bom s tvojim starčkom stvar premlela in prežvečila, da ne bo ostalo od nje niti sledi. Zato sem tudi prišla, da bom poskrbela za vse. Moj sinko srečno živi in še večja sreča ga čaka, jaz pa naj bi ga vlekla v zakon s tisto fračo. Saj nisem na glavo padla!

ANISJA: Ona je celo k nam za njim pritiskala, tista Marinka. A mi verjameš, ko so mi rekli, da se bo ženil, mi je bilo kot z nožem v srce. Mislila sem, zanjo se je ogrel.

MATRJONA: Ih, piškica! Tudi on ni na glavo padel. Da bi za eno potepuško mačko hodil. Mikiška je mlad, ampak pameten, da veš. On že ve, koga mora imet rad. Nič se ne sekiraj, piškica. Nikamor ga ne bova odpeljala. In ne bova ga poročila. Samo nekaj drobiža nama dajte, pa naj živi kot prej.

ANISJA: Mislim da če bo Mikita šel, nimam več kaj iskat na tem svetu.

MATRJONA: Mladost! Saj je res težko. Taka sočna ženska, pa s takim ocvirkom živeti ...

ANISJA: A mi verjameš, da mi je odvraten, tako mi je odvraten, da ga komaj

pogledam, cucka starega.

MATRJONA: Ja, vem, pride tako. Poslušaj. *Šepeta in pogleduje okoli.* Sem bila, a veš, pri tistem starcu zaradi uspaval — dal mi je dve arcniji. Poglej. Tole je uspavalo. Daj en prašek, mi je rekel, in bo tako zaspal, da bi lahko skakali po njem. Tole pa, mi je rekel, je pa taka arcnija, če jo popije — brez vonja in okusa, moč pa strašna. Sedemkrat, je rekel, po en ščepec. Sedemkrat mu daj. Pa ji ne bo več treba čakati na svobodo, je rekel.

ANISJA: Ooo ... kaj je to?

MATRJONA: Čisto brez sledi, je rekel. Rubelj je hotel. Manj ne morem, je rekel. Ker ga ni lahko dobit, veš. S svojim denarjem sem plačala, piška. Sem si mislila, če ne vzame, bom nesla Mihajlovni.

ANISJA: Oo! Ne bo kaj zlega od njih?

MATRJONA: Kaj naj bo zlega, piškica? Če bi bil tvoj starec močan in trd, potem že, ampak on ni več od tega sveta. Tako ali tako ne bo več dolgo. To se pogosto dogaja.

ANISJA: O, nesrečna moja glava! Bojim se, da ne bo greha, tetka! Ne, kaj je sploh to?

MATRJONA: Lahko tudi nesem nazaj.

ANISJA: A jih je treba raztopiti v vodi, tako kot prve?

MATRJONA: V čaju je menda boljše. Nič se ne opazi, je rekel, tudi duha nimajo, nič. Pameten možak, prav res.

ANISJA *vzame praške*: O, o, nesrečna moja glava! Saj me ne bi zanimalo kaj takega, če ne bi živela kot v grobu zakopana.

MATRJONA: Ne pozabi na rubelj, starcu sem obljubila, da mu prinesem. On tudi gara.

ANISJA: Ja, seveda. *Gre k skrinji in pospravi praške.*

MATRJONA: Zdaj pa skrbno pazi nanje, piškica, da ne bojo ljudje česa opazili. Če bi pa kdo, Bog ne daj, kaj posumil, reci, da je za ščurke ... *Vzame rubelj.* Tudi za ščurke so dobri ... *Naglo utihne.*

Enajsti prizor

Isti, Pjotr in Akim.

AKIM *vstopi in se prekriža pred ikonami.*

PJOTR *vstopi in sede*: No, kako potem, stric Akim?

AKIM: Bi šlo, Ignatjič, bi še šlo, torej, bi še šlo ... samo če ne bi bilo tega. Potuha, se pravi. Morali bi, torej ... delat, se pravi, morali bi, poba. Če pa bi ti, se pravi, lahko tudi tako. Bi šlo, ja ...

PJOTR: Dobro, dobro. Usedi se pa se bova pomenila.

AKIM *se usede.*

No, torej kaj? Torej ga hočeš oženit?

MATRJONA: S poroko se nič ne mudi, Pjotr Ignatjič. Saj veš, kako živimo, Ignatjič.

Od kod naj zrihtava ohcet? Saj še za sproti nimava. Od kod, pa še ohcet!

PJOTR: Naredite, kot se vam zdi najbolje.

MATRJONA: Tudi ni nič za hitet s poroko. To je posebna stvar. To ni hruška, ne bo zgnila.

PJOTR: Ja, čeprav, oženit se tudi ni slabo.

AKIM: Morali bi, se pravi, torej ... ker jaz, se pravi, torej ... službica v mestu, službica se je našla, lepa, se pravi.

MATRJONA: Službica, prav res! Greznice puca. Zadnjič, ko se je vrnil, sem kozlala, tako sem kozlala, fuji!

AKIM: To je res, v začetku gre naravnost, torej, kar peče v nosu, se pravi, tisti smrad, pa se navadiš — niti ne čutiš, sploh ga ni več, kot gniloba, se pravi, torej, znosno ... Sicer pa smrad, se pravi, torej, smrad nas ne bi smel žaliti. Saj obleko lahko tudi zamenjaš. Morali bi, se pravi, Mikitko domov. Kar naj doma rihta stvari. Jaz bom pa v mestu zaslužil.

PJOTR: Prav je, da hočeš sina imet doma. Ampak, kaj pa denar, ki ga je že dobil?

AKIM: To je res, to je res. Prav si povedal, Ignatjič, čisto prav, šel je delat, dal se je najet, to bo moral odslužit, se pravi, samo naj se, torej, prej oženi; začasno, se pravi, ga spusti, ali kaj.

PJOTR: No ja, to lahko.

MATRJONA: Samo da se midva še nisva do konca zmenila. Odkrita bom pred tabo kot pred Bogom, Pjotr Ignatjič. Boš ti povedal, kdo ima prav, jaz ali možiček. Zatrmaril je, da poroka mora bit, pa konec. Ampak s kom naj se poroči, lepo te prosim. Če bi bila nevesta poštena, nič ne rečem, menda ne bom zoper svojega otroka, ampak ta punca je pokvarjena ...

AKIM: To je pa krivično. Torej, krivično je, na punco zvračat. Krivično. Ker njo, glih to punco, je moj sin oškodoval, škodo, se pravi, ji je on naredil. Punci, se pravi.

PJOTR: Kako oškodoval?

AKIM: Ja, ker je šla, torej, je šla s sinom Nikitko. Z Nikitko, se pravi, torej.

MATRJONA: Nehaj se zapletat, bom jaz razložila, jaz znam lepše povedat. Saj veš, da je naš poba delal na železnici, preden je prišel k tebi. In tam se je nanj prilepila ena punca, taka, a veš, nepremišljena, Marinka jo kličejo, kuharica v menzi. No, in zdaj ga obtožuje, ta punca, najinega sina obtožuje, da jo je ravno on, glih naš Mikita, da jo je menda zapeljal.

PJOTR: To je pa slabo.

MATRJONA: V resnici je ona sama ena navadna mrha, moškimi se nastavlja. Taka majhna kurbica.

AKIM: Spet začenaš, stara, ampak ne, torej, sploh nimaš, torej, vse to ni, se pravi, ni, torej ...

MATRJONA: No, to je vse, kar zna povedat ta moj orel: se pravi, se pravi, kaj se pravi, pa niti sam ne ve. Ti, Pjotr Ignatjič, pa ne poslušaj mene, kar ljudi vprašaj, kaj si mislijo o puncu, vsak ti bo isto povedal. Namreč, mačka potepuška.

PJOTR *Akimu*: Ja, stric Akim, če je pa tako, potem res ni treba poroke. Snaha ni čevelj, da bi jo kar sezul in vrgel v kot.

AKIM *razburjeno*: Nepravična si, stara, se pravi, nepravična do punce. Ker punca je, torej, fejest punca je, zelo fejest punca; se pravi, žal mi je, žal, se pravi, žal mi je za punco.

MATRJONA: Saj veste, kako pravijo: Kovačeva kobila je zmeraj bosa; žal mu je za punco, za sina mu pa ni žal. Obesi si jo za vrat in jo sam vlači po svetu. Zdaj pa že nehaj fantazirat.

AKIM: Nič ne fantaziram.

MATRJONA: Utihni že končno, pusti, da jaz povem.

AKIM *jo prekine*: Nič ne fantaziram. Se pravi, ti po svoje obračaš, če gre za punco ali pa če gre zate, torej, ti po svoje obračaš, tako kot bi tebi pasalo, ampak Bog, se pravi, torej, Bog bo pa po svoje obrnil. Tako je to.

MATRJONA: Eh, s tabo se nima smisla pregovarjat.

AKIM: Punca je delovna, dostojna in se zna, torej, obnašat, se pravi. In v naši revščini nam vsaka, torej, roka, se pravi ... pa tudi ohcet ne bo veliko stala. Še največ stane škoda, oškodoval je punco, se pravi, torej, sirota je, to je, ta punca. In oškodoval jo je.

MATRJONA: Vse tako rečejo ...

ANISJA: Stric Akim, dobro poslušaj nas ženske. Marsikaj ti lahko povemo!

AKIM: A je Bog v nebesih?! A punca ni človek? Se pravi, torej, za Boga je ona tudi človek. Kaj boš pa na to rekla?

MATRJONA: Ah, nima smisla ...

PJOTR: Veš kaj, stric Akim, te sorte puncam ne smeš vsega verjet. Sicer pa poba tudi ni mutast. Saj je tukaj nekje! Dajmo ga poklicat pa naj sam pove, a ni res? Ne bo si laži nakopal na dušo. Pokličite poba! *Anisja vstane*. Povej mu, da ga oče kliče.

Anisja odide.

Dvanajsti prizor

Isti brez Anisje.

MATRJONA: No, ljubi moj, odločili smo se, da se boljše ne bi mogli: poba naj kar sam pove. Ker zadnje čase ne dovolijo več, da bi na silo poročil sina. Zahtevajo, da se tudi njega vpraša. On se pa nikoli v življenju ne bo hotel oženit z njo in se spraviti v sramoto. Po mojih mislih ga pusti, naj živi tukaj in služi tebi kot gospodarju. Tudi čez poletje lahko ostane tukaj, bova že koga našla. Daj nama

desetaka, pa naj živi tukaj.

PJOTR: Lepo po vrsti. Najprej končajmo eno zadevo, potem se lotimo druge.

AKIM: Jaz, se pravi, bi pripomnil, Pjotr Ignatjič, da ti, se pravi, torej, že veš, kako in kaj. obračaš, se pravi, da bo najboljše zate, na Boga pa pozabljaš. Misliš, to bo dobro ... pa vidiš, da si si še hužje nakopal na vrat, se pravi: misliš, da bo dobro, je pa še veliko slabše, se pravi, brez Boga.

PJOTR: Vsi vemo, da ne smemo pozabiti na Boga.

AKIM: A vidiš, še veliko slabše, če pa je po zakonu in po Božje, potem se pa lahko, torej, veseliš. Je, torej, pravilno. Zato sem se tudi odločil, se pravi, poba bom oženil, se pravi, da ne bo greha, se pravi. Doma bo, se pravi, kot je treba po zakonu, jaz pa, se pravi, bom v mestu delal. Je kar prijetna službica. Dobro plačana. Po Božji volji, se pravi, torej, in pravilno. Saj je ja sirota. Na primer, lani so upravnika pri drveh tako nategnili; mislijo, da so na dobičku: upravnika so ogoljufali, Boga, se pravi, torej, pa niso ogoljufali, tako je to ...

Trinajsti prizor

Isti, Nikita in Anjutka.

NIKITA: Ste me klicali? *Usede se in izvleče mošnjiček za tobak.*

PJOTR *tiho, očita jo*: A ti veš, kaj se spodobi? Oče te hoče izprašat, ti se pa zavališ na klop in zvijaš čike. Vstani in pridi sem!

NIKITA *stopi k mizi in se z nasmeškom izzivalno nasloni nanjo*.

AKIM: Nekdo se je, se pravi, torej, glede tebe, Mikiška, pritožil, pritožil se je, se pravi.

NIKITA: Kdo pa?

AKIM: A pritožil? Dekle, sirota, se pravi, se je pritožila. Ona se je, se pravi, pritožila glede tebe, Marina, glih ona, se pravi.

NIKITA *posmehljivo*: To je res čudno. Kaj se je pa pritožila? In kdo ti je to povedal: a ona, ali kaj?

AKIM: Jaz zdaj, torej, tukaj vprašam tebe, in ti, se pravi, mi moraš odgovoriti. Si se zapletel s punco, se pravi, je res, da si se zapletel z njo, se pravi?

NIKITA: Ne razumem, o čem govorite.

AKIM: A si šmiral, se pravi, šmiral, torej, a si šmiral z njo?

NIKITA: Nič ni bilo. Dolgočasil sem se, pa sem se malo pohecal s kuharico, malo sem na frulico zaigral, ona je pa vriskala. To ni nobena šmira.

PJOTR: Ti, Mikita, ne bodi nesramen, oče te sprašuje, odgovarjaj, kot se spodobi.

AKIM *dostojanstveno*: Mikita! Pred ljudmi lahko prikrivaš, pred Bogom pa ne. Premisli, Mikita, se pravi, in ne laži! Ona je sirota, se pravi, lahko jo je oškodovat. Sirota, se pravi. Povej tako, kot je najbolj prav.

NIKITA: Ne vem, kaj naj še rečem. Odkrito sem vam povedal, da ni kaj povedat.

Razburjeno. Ona kar nekaj čveka. Naklada, kar ji pade na pamet, ko da bi mrliča opravljala. Zakaj se pa ni spravila špecat Fedke Mikiškina? Kaj je zdaj to, da se človek niti pohecat ne sme več? Kar naj gobca, kot ji paše.

AKIM: Oh, Nikita, le glej! Laž ima kratke noge. Sta ali nista?

NIKITA *vstran*: Resno so me pritisnili, ni kaj. *Akimu.* Še enkrat ti rečem, da nič ne vem. Nič nisem imel z njo. *Silovito.* Pri Kristusu našem gospodu, naj še ta trenutek umrem. *Križa se.* Ni-če-sar ne vem. *Tišina.* *Nikita nadaljuje še bolj silovito.* Kaj vas je pičilo, da me hočete oženit z njo? To je v bistvu in odkrito rečeno škandal. Danes ni več takih zapovedi, da bi me lahko na silo poročili. Tako je to. Poleg tega, a nisem na križ prisegel, da nič ne vem?

MATJORA *možu*: No vidiš, ti nora glava; karkoli ti naserjejo, ti vse požreš. Samo po nepotrebem si zmedel poba. Zdaj bo najboljše, da ga pustiš, naj živi, kakor živi pri gospodarju. Gospodar nama bo dal desetaka za prvo silo. Ko bo pravi čas, bo pa poroka.

PJOTR: No, kaj praviš, stric Akim?

AKIM *cikne z jezikom, sinu*: Le glej, Mikita, solza oškodovanega ne pade na tla, ampak zmeraj na glavo človekovo. Le glej, da ne bo tako.

NIKITA: Nič ne bom gledal, kar ti sam glej. *Usede se.*

ANJUTKA: Grem povedat mamici. *Steče ven.*

Štirinajsti prizor

Pjotr, Akim, Matrojona in Nikita.

MATRJONA *Pjotru*: A vidiš, tako je pri nas, Pjotr Ignatjič. Če si ta stari mrkač nekaj vbije v glavo, ne vidi ne levo ne desno. Za prazen nič smo te razburili. Tako kot je poba živel, naj živi naprej. Obdrži ga, služil ti bo.

PJOTR: Kaj ti praviš, stric Akim?

AKIM: Kaj pa čem, torej, poba ima svojo pamet, samo da ne bi, torej. Hotel sem, da bi, se pravi, torej ...

MATRJONA: Saj ne veš, kaj žužnjaš. Naj živi, kot je prej. Tudi sam noče stran. Kam naj ga pa sploh dava, bova že sama.

PJOTR: Samo nekaj, stric Akim: če ga boš poleti odpeljal, ga tudi čez zimo nočem. Če hoče ostat, naj bo za celo leto.

MATRJONA: Za celo leto smo se tudi zmenili. Doma bova že koga najela, ko bo treba, poba naj ostane, zdaj pa daj desetaka.

PJOTR: Smo torej zmenjeni še za eno leto?

AKIM *vzdihne*: Kaj čem, očitno ja, torej, če je tako, očitno ja.

MATRJONA: Še za eno leto, od Mitrijeve sobote naprej. Saj veva, da mu boš pošteno plačal. Daj deset rubljev. Potegni naju iz nesreče. *Vstane in se prikloni.*

Petnajsti prizor

Isti, Anisja in Anjutka.

ANISJA *se usede ob strani.*

PJOTR: No, kaj? Če smo vse uredili, pojdimo do pivnice in bomo nazdravili. Greva, stric Akim, na kozarček vodke.

AKIM: Ne pijem vodke, in vina tudi ne pijem.

PJOTR: Ampak čajček pa boš.

AKIM: Čaj mi pa paše. Čaj pa res.

PJOTR: Babe bojo tudi čaj. Mikita, ti pa glej, da boš zaprl ovce in pospravil slamo.

NIKITA: V redu.

Vsi razen Nikite odidejo. Stemni se.

Šestnajsti prizor

Nikita.

NIKITA *si prižge cigareto*: Samo poglej, kako so me naskočili, a boš povedal, kako si se gonil, a boš povedal. O tem bi jim res lahko kaj povedal. Oženi jo, mi težijo. Če bi vsako oženil, bi se nabralo precej žen. Prav treba se mi je ženit, živim lepše kot vsak poročeni, ljudje mi zavidajo. In kako me je pičilo, da sem se šel križat pred ikono. Takoj sem jim zamašil gobce. Pravijo, da je strašno po krivem prisegat. Kakšna neumnost. Kaj pa je to, ena beseda. Točno tako.

Sedemnajsti prizor

Nikita in Akulina.

AKULINA *pride v jopi, odloži vrv, se sleče in nameni v kamro*: Vsaj lampo prižgi.

NIKITA: Da bi gledal tebe? Saj zadosti vidim.

AKULINA: Pejd ti nekam.

Osemnajsti prizor

Isti in Anjutka.

ANJUTKA *priteče, šepetaje Nikiti*: Mikita, pojdi, hitro, nekdo bi rad govoril s tabo, naj neham dihat, če ni res.

NIKITA: Kdo?

ANJUTKA: Marinka z železnice. Za hišo stoji.

NIKITA: Lažeš.

ANJUTKA: Naj neham dihat, če ni res.

NIKITA: Kaj pa če?

ANJUTKA: Ti da naj prideš, je prosila. Nekaj moram govorit z Mikito, je rekla. Vprašala sem jo, kaj, pa noče povedat. Samo vprašala je: a je res, da odhaja od vas? Jaz pa sem rekla: ni res, oče ga je hotel odpeljat in poročiti, on pa je rekel ne in bo pri nas še eno leto. Ona pa je rekla, pošlji ga k meni, zaradi Kristusa. Strašno nujno mu moram nekaj povedat. Že celo večnost te čaka. Pojdi že k njej.

NIKITA: Naj gre nekam. Nič ne bom hodil.

ANJUTKA: Rekla je, če ne pride, bom sama prišla k njemu, v hišo. Naj neham dihat, če ni rekla, da pride.

NIKITA: Kaj pa še, malo bo čakala, potem bo pa šla.

ANJUTKA: A ga bojo res z Akulino poročili, je rekla, a to hočejo?

AKULINA *gre mimo Nikite do svojega kolovrata*: Koga bojo z Akulino poročili?

ANJUTKA: Mikito.

AKULINA: Ne me basat. Kdo to pravi?

NIKITA: Očitno se govori. *Gleda jo in se smeje*. No, Akulina, a me vzameš?

AKULINA: A tebe? Prej bi te mogoče še, zdaj pa rajši crknem.

NIKITA: Zakaj?

AKULINA: Ker me ne boš imel rad.

NIKITA: Zakaj ne?

AKULINA: Ti ne bo dovoljeno. *Smeje se*.

NIKITA: Kdo mi ne bo dovolil?

AKULINA: Mačeha, kdo pa drug. Samo zadira se, tebe pa ne izpusti iz oči.

NIKITA: Viš jo! Ti si pa res pozorna.

AKULINA: A jaz? Kaj čem bit pozorna? Saj nisem slepa. Danes je nadirala ateta, kako ga je nadirala. Coprnica gobcava. *Vrne se v kamro*.

ANJUTKA: Nikita! Poglej. *Gleda skozi okno*. Prihaja. Naj neham dihat, če ni ona. Grem. *Odide*.

Devetnajsti prizor

Nikita, Akulina v kamri in Marina.

MARINA *vstopi*: Kaj mi delaš?

NIKITA: Kaj delam? Nič ne delam.

MARINA: A me boš zavrgel?

NIKITA *jezno vstane*: Kaj se to pravi, da takole prideš?

MARINA: Oh, Mikita!

NIKITA: Res ste težke. Zakaj si prišla?

MARINA: Mikita!

NIKITA: Kaj, Mikita? Ja, Mikita sem. Kaj češ? Pejd, če ti rečem.

MARINA: Vidim, da me hočeš pustit, pozabit?

NIKITA: Kaj naj si pa zapomnim? Same ne veste, kaj bi rade. Za hišo stojiš, pošlji Anjutko, in nisem prišel. To pomeni, da me ne zanimaš, tako je to. Pejd že.

MARINA: Ne zanimam! A zdaj te pa ne zanimam. Verjela sem ti, da me boš imel rad. Zdaj, ko si me ponucal, zdaj te pa ne zanimam več.

NIKITA: Ne bo pomagalo, če se še tako cmeriš, vse zastonj. Še očeta si našuntala. A bi se, prosim, pospravila?

MARINA: Dobro veš, da nisem imela rada nobenega razen tebe. Če bi me ali pa če me ne bi poročil, saj nisem silila. Nič nisem kriva pred tabo. Zakaj me nimaš več rad? Zakaj?

NIKITA: Kakšen smisel ima tukaj zavijati v luno? Spelji se. Mojbog, kako ste težke!

MARINA: Ni mi hudo, ker si me prevaral, ker si obljubil, da me boš poročil, ampak zato, ker me nimaš več rad. In tudi mi ni hudo, ker me nimaš več rad, ampak ker si me zamenjal za drugo, in vem, za katero.

NIKITA *besno stopi proti njej*: Uh! Z vami se ni kaj pregovarjat, ve ne poznate nobene logike. Izgini, da ti ne bo žal.

MARINA: Žal? A me hočeš udarit? Kar daj, na, udari! Kaj zdaj obračaš glavo? Eh, Nikita.

NIKITA: To ni v redu, vsak čas lahko kdo pride. In sploh, same prazne besede.

MARINA: Torej je konec, kar je bilo, je bilo. Hočeš, naj pozabim? No, Nikita, poslušaj me. Svojo deklinško čast sem čuvala kot zaklad. Zapeljal si me za prazen nič, prevaral si me. Nisi zaščitil sirote, *Joče*, zavrgel si me. Uničil si me, ampak nisem huda nate. Bog s tabo. Če boš našel boljšo, me boš pozabil, če boš našel slabšo, se me boš spomnil. Se me boš spomnil, Nikita. Pozdravljen, če je tako. Res sem te imela rada. Pozdravljen za zmeraj. *Hoče ga objeti in ga prime za glavo*.

NIKITA *se ji iztrga*: Eh! Pregovarjat se z vami. Če nočeš odit, bom šel jaz, pa ostani tukaj.

MARINA *zakriči*: Ti pošast! *Na vratih*. Bog ti ne bo dal sreče! *V joku odide*.

Dvajseti prizor

Nikita in Akulina.

AKULINA *pride iz kamre*: Res si prasec, Nikita.

NIKITA: Zakaj?

AKULINA: Kako se je razjokala. *Joče*.

NIKITA: Kaj je zdaj to?

AKULINA: A kaj? Pri...za...del si jo ... Tudi mene boš tako prizadel. Ti prasec. *Vrne se v kamro*.

Enaindvajseti prizor

Nikita.

NIKITA *po premolku*: Kakšen cirkus. Navlečen sem na te babe kot na cukr; ampak, če zamočiš, je pa štala!

Zavesa.

DRUGO DEJANJE

Osebe v drugem dejanju:

PJOTR
ANISJA
AKULINA
ANJUTKA
NIKITA
MATRJONA
SOSEDA — botra
VAŠČANI

Na odru vaška pot pred Pjotrovo hišo. Levo od gledalcev izba iz brun z vežo in pragom; desno vogal dvorišča in dvoriščna vrata. Na dnu dvorišča Anisja čisti konopljo. Od prvega dejanja je minilo šest mesecev.

Prvi prizor

Anisja.

ANISJA *preneha in prisluhne*: Spet nekaj nerga. Očitno je zlezal s peči.

Drugi prizor

Anisja in Akulina (pride z vedroma na drogu-poverku).

ANISJA: Kliče. Pojdi pogledat, kaj če. Uh ... vpije.

AKULINA: Kaj pa ti?

ANISJA: Boš šla, če ti rečem.

AKULINA *odide v hišo.*

Tretji prizor

Anisja.

ANISJA: Ne zdržim več. Ne pove, kje je denar in ne pove. Zadnjič se je motal po veži, najbrž ga je tam skrival. Zdaj pa nimam pojma, kje naj iščem. Še sreča, da si ga ne upa dat od sebe. Nekje v hiši ga ima. Ko bi le pogruntala. Pri sebi

ga včeraj ni imel. Zdaj pa nimam pojma, kje naj iščem. Namatral me je do smrti.

Četrty prizor

Anisja in Akulina (stopi iz hiše in si zavezuje ruto).

ANISJA: Kam pa?

AKULINA: A kam? Hoče, da grem po teto Marfo. Pokličí sestro k meni, je rekel.

Umiram, je rekel, in nekaj ji moram povedat.

ANISJA zase: Sestro kliče. O, moja glava! O-o! Očitno hoče njej dat. Kaj naj naredim? O! *Akulini*. Nikamor ne greš! Kam pa?

AKULINA: Po teto.

ANISJA: Nikamor ne greš, sem rekla, sama bom šla, ti pojdi s perilom na reko.

Drugače do večera ne boš fertik.

AKULINA: Če pa hoče.

ANISJA: Naredi, kar ti rečem. Ti pravim, da bom šla jaz po Marfo. In srajce poberi s plota.

AKULINA: A srajce? Ti tako ne boš šla. On pa hoče.

ANISJA: Sem rekla, da bom šla. Kje je Anjutka?

AKULINA: A Anjutka? Teleta vahta.

ANISJA: Pošlji njo, saj ne bojo ušla.

AKULINA *pobere perilo in odide*.

Peti prizor

Anisja.

ANISJA: Če ne grem, bo vpil name, če grem, bo dal denar sestri. Pa bo ves moj trud zastonj. Ne vem, kaj naj naredim. Glavo mi bo razneslo. *Nadaljuje z delom*.

Šesti prizor

Anisja in Matrjona (pride s palico in culo, popotno oblečena).

MATRJONA: Bogdaj, piška.

ANISJA *pogleda, odvrže delo in od veselja ploskne z rokami*: Kdo bi si mislil, tetka.

Bog že ve, koga naj pošlje v pravem trenutku.

MATRJONA: Kaj pa je?

ANISJA: Čisto sem že zmešana. Groza!

MATRJONA: Kako, sem slišala, da je še živ?

ANISJA: Sploh si ne predstavljaš. Ne more ne živet ne umret.

MATRJONA: Je denar komu dal?

ANISJA: Lihkar je poslal po Marfo, svojo sestro. Najbrž zaradi denarja.

MATRJONA: Ja, seveda! Komu drugemu ga ni dal?

ANISJA: Nikomur. Prežim ko jastreb.

MATRJONA: Kje ga ima?

ANISJA: Noče povedat. Ne morem pogruntat. Vlači ga okrog ko mačka mlade. Pa tudi na Akulko moram gledat. Saj je butasta, ampak vseeno opazuje, ves čas je na preži. O, moja glava! Pobralo me bo.

MATRJONA: Oh, piškica, če se ti bo denar izmuznil, si boš lahko oči izjokala. Izrini te bojo iz hiše, kot bi mignil. Mučila si se, ljubica, mučila si se celo življenje z neljubljenim, kot vdova boš pa brez doma in zavetja.

ANISJA: Ne govori, tetka. Grozno težko mi je pri srcu, ne vem, kaj bo, in z nikomer se ne morem posvetovat. Govorila sem z Mikito. Boji se, nič noče imet s tem. Edino včeraj mi je omenil, da je najbrž pod podom.

MATRJONA: In, si pogledala?

ANISJA: Ne morem, ves čas je tam. Ampak vem, da ga ima včasih pri sebi, včasih ga pa kam skrije.

MATRJONA: Tole si zapomni, ženska: samo enkrat se spotakni, pa se ne boš več pobrala. *Šepetaje*. A si mu dala poseben čaj?

ANISJA: O-o! *Hoče odgovoriti, zagleda Sosedo in umolkne*.

Sedmi prizor

Isti in Sosedo (gre mimo, sliši vpitje iz hiše).

SOSEDA *Anisji*: Botra! Anisja, ej, Anisja! Mislim, da tvoj kliče!

ANISJA: Samo tako kašlja, skoraj kot bi kričal. Strašno je slab.

SOSEDA *stopi k Matrjoni*: Bogdaj, babica, od kod te je prineslo?

MATRJONA: Od doma, draga. Sinka sem prišla pogledat. Srajce sem mu prinesla.

Je le moj, saj veš, ga ne morem kar pustit.

SOSEDA: Ja, res je tako. *Anisji*. Hotela sem belit platno, pa mislim, da je še prezgodaj. Še nobeden ni začel.

ANISJA: Nič ni treba hitet.

MATRJONA: So ga že obhajali?

ANISJA: Oh, ja, včeraj je prišel pop.

SOSEDA: Tudi jaz sem se včeraj oglasila, in, mati moja, kako je mogoče, da sploh še diha. Do konca se je posušil. Ga je pa zadnjič že skoraj pobralo, so ga že položili pod ikone. Žalovat so že začeli, hoteli so ga že umit.

ANISJA: Oživel je in preživel. Spet se vleče okoli.

MATRJONA: Kaj pa poslednje olje, a bo?

ANISJA: Sosedje svetujejo, naj bo. Če bo še živ, jutri pošljemo po popa.
SOSEDA: Oh, to je hudo zate, Anisjuška, ane? Ne rečejo zastonj: Ni bolan tisti, ki ga boli, ampak tisti, ki ob bolnem sedi.
ANISJA: Pa še kako je hudo. In ni samo to.
SOSEDA: Ja, prav res, celo leto že umira, to ni hec. Zvezal ti je roke.
MATRJONA: Vdovi ji bo pa tudi težko. Mlada bi se še kako pretoklala, stare pa niti pes ne bo povohal. Starost ni lepa. Kar mene poglejta. Nisem šla daleč, pa sem čisto fertik, nog sploh ne čutim. Kje pa je sinko?
ANISJA: Na njivi. Rajši stopi noter, bomo prižgali samovar in se boš pogrela s čajem.
MATRJONA *se usede*: Res sem utrujena, ljubi moji; poslednje olje morate pa nujno zrihtat. Ljudje opravljajo, in tudi za dušo je dobro.
ANISJA: Takoj jutri bom poklicala.
MATRJONA: Ja, le daj. Pri nas je bila pa ohcet, ženski.
SOSEDA: Čudno, da na pomlad?
MATRJONA: Hja, vidita, saj pregovor lepo pove: Za reveža je vsaka priložnost napačna. Semjon Matvejevič je vzel Marinko.
ANISJA: No, si je pa lepo postlala!
SOSEDA: Vdovec, ziher jo je vzel zaradi otrok.
MATRJONA: Štirje. Katera bi ga pa hotela! No, in je njo pobasal. Saj ga je bila vesela. Vino sta nalivala, a razumeta, v premajhen kozarček — pa se je razlilo.
SOSEDA: Viš ga vraga! A so zelo opravljali? A je premožen?
MATRJONA: Zaenkrat jima ne gre slabo.
SOSEDA: Na otroke se zlepa nočejo možit, to je res. Naš Mihajlo, na primer. Tak dedec, mati moja, pa ...
GLAS KMETA: Ej, Mavra, kod hudiča se vlačiš? Zmigaj se, kravo pripelji.
Soseda odide.

Osmi prizor

Anisja in Matrjona.

MATRJONA *dokler je Soseda še v bližini, govori z vsakdanjim glasom*: No, piška, oddali so jo in je konec pohujšanja, tako da vsaj moj bedak ne bo več težil Mikiti. *Nenadoma začne šepetati.* Šla je! *Šepetaje.* Kot sem rekla, si mu dala čaj?
ANISJA: Tiho bodi. Kar sam naj crkne. Saj tako ne bi umrl, samo jaz bi si greh nakopala. O-o! Moja glava! Zakaj si mi sploh dala tiste praške?
MATRJONA: Kaj je narobe s praški? To so uspavala, ženska, zakaj ti jih ne bi dala? Nič zlega ne bo od njih.
ANISJA: Ne mislim uspaval, mislim tiste bele.
MATRJONA: Zdravilni praški, nič drugega, piška.

ANISJA *vzdihne*: Vem, ampak je strašno. Ne morem več.
MATRJONA: Si jih veliko porabila?
ANISJA: Dvakrat sem mu dala.
MATRJONA: In kaj, se nič ne pozna?
ANISJA: Pokusila sem čaj, malo zagreni. On je vse popil in rekel, še čaj mi ne paše več. Jaz sem rekla, bolnemu se vse zdi grenko. Me je pa kar streslo, tetka.
MATRJONA: Nič ne tuhtaj. Bolj ko tuhtaš, hujše je.
ANISJA: Boljše, da mi jih ne bi dala in me nagovarjala na greh. Vsakič, ko se spomnim, me oblije srh. Zakaj si mi jih sploh dala?
MATRJONA: Kaj pa govoriš, piškica? Bog te nima rad. Kaj zdaj mene obtožuješ? Pazi, ženska, nič ne zvrčaj z bolne glave na zdravo. Če se kaj razve, so moje roke čiste, jaz nič ne vem, križ bom poljubila, da nisem dajala nobenih praškov in da nisem ne videla ne slišala, da take arcnije sploh obstajajo. Nase misli, ženska. Zadnjič smo se menili o tebi, kako težko ti je, kako se ženeš, revica. Pastorka je bebava, mož pa čisto gnil, srčno kri ji pije. Kdo ne bi potegnili črte čez tako življenje.
ANISJA: Nič ne zanikam. Od tega, kako jaz živim, lahko pride, da si bom nataknila štrik za vrat ali pa njega zadavila. A je to življenje?
MATRJONA: Saj zato. Jamrat nima smisla. Na vsak način moraš poiskati denar, njega pa napojit s čajem.
ANISJA: O-o, moja nesrečna glava! Sploh ne vem, kaj naj naredim, in srh me obliva — ko bi vsaj sam crknil. Nočem ga imet na vesti.
MATRJONA *hudobno*: Zakaj pa ne pove, kje je denar? Kaj, a ga bo s sabo pobasal, da ga ne bi kdo drug dobil? A je to prav? Bog se usmili, tak denar, pa bo po neumnosti šel v nič!? A to pa ni greh? To, kar on počne? A si zasluži pomislek?
ANISJA: Sploh ne vem. Ne zdržim več.
MATRJONA: Kaj hočeš vedet? Saj je jasno. Če boš zdaj naredila napako, ti bo do smrti žal. Denar bo dal sestri, ti boš pa izvisela.
ANISJA: O-oh, saj res, poslal je ponjo. It moram.
MATRJONA: Nič ne boš šla, ampak boš lepo prižgala samovar. Napojili ga bova s čajem in skupaj poiskali denar, izvohali ga bova, brez skrbi.
ANISJA: O-o! Samo, da ne bo kaj narobe.
MATRJONA: Nič ne bo narobe! Kaj čakaš? Ne boš si prijarmala denarja, nehaj stokat in začni delat. Naredi, kar sem ti rekla.
ANISJA: Torej grem prižgat samovar.
MATRJONA: Pojdi, piškica, naredi vse, kot je treba, da ne boš potem žalovala. Tako je prav. *Anisja odhaja, Matrjona jo pokliče nazaj.* Še nekaj: Mikiški niti besede o tem. On je trapast. Bog nama pomagaj, če bo izvedel za praške. Sploh si ne predstavljam, kaj bo naredil. Strašno je občutljiv. A veš, da niti kure noče zaklat. Nič mu ne povej. Ne bi bilo v redu, ne bi razumel, kaj se dogaja. *Zgrožena umolkne, ko se na pragu pojavi Pjotr.*

Deveti prizor

Isti in Pjotr (opirajoč se na zid pridrsa na prag in stoka s šibkim glasom).

PJOTR: Kaj, a nobeden nič ne sliši? Ooh! Anisja, kdo je tukaj? *Zgrudi se na klop.*

ANISJA *pride izza vogala*: Kaj ležeš ven? Leži, kjer si ležal.

PJOTR: A je šla punca po Marfo? Strašno je ... Joj, ko bi vsaj že umrl!

ANISJA: Ni imela časa, prat sem jo poslala. Počakaj malo, sama bom šla, ko bom fertik.

PJOTR: Anjutka naj gre. Kje pa je? Joj, strašno! Joj, to je smrt!

ANISJA: Sem že poslala ponjo.

PJOTR: Oh! Pa kje je?

ANISJA: Ne vem, da bi jo kuga!

PJOTR: Oh, ne morem več prenašat. Strašno me žge. Ko da bi me s svedrom vrtali. Samega ste me pustili, kot psa ... niti pit mi nobeden ne da ... oh ... pošlji Anjutko k meni.

ANISJA: Tukaj je, Anjutka, pojdi k očetu.

Deseti prizor

Isti in Anjutka (priteče, Anisja odide za vogal).

PJOTR: Steci ... oh ... k tetki Marfi, povej, oče te kliče, pridi, nujno je, ji reci.

ANJUTKA: Prav.

PJOTR: Čakaj. Reci ji, zelo nujno je. Reci ji, da umiram. Ooh ...

ANJUTKA: Takoj bom, samo ruto vzamem. *Steče proč.*

Enajsti prizor

Pjotr, Anisja in Matrjona.

MATRJONA *pomežikne*: No, ženska, misli na svojo nalogo. Pojdi v hišo in išči.

Napni oči, brskaj, kot pes brska za bolhami: preišči vse, jaz bom pa njega.

ANISJA *Matrjoni*: Takoj. Če si ti zraven, si vse upam. *Stopi k podestu: Pjotru.* A hočeš, da prižgem samovar? Tetka Matrjona je prišla k sinu, bosta skupaj popila čaj.

PJOTR: Seveda, prižgi.

Dvanajsti prizor

Pjotr, Matrjona. Matrjona pride k pragu.

PJOTR: Živjo.

MATRJONA: Pozdravljen, dobrotnik. Pozdravljen, ljubi moj. Vidim, da kar nisi v redu. Tudi mojemu staremu je žal zate. Pojdi, mi je rekel, potolaži ga. Pa sporoči mu moj pozdrav. *Še enkrat se prikloni.*

PJOTR: Umiram.

MATRJONA: Ja, saj, Ignatjič, gledam te in vidim: Ne po gozdu, med ljudmi se smrt potika. Pobralo te je, čisto te je pobralo, ljubi moj, ko te takole gledam. Bolezen ne polepša, nič ne skrjuje.

PJOTR: Smrt prihaja.

MATRJONA: Kaj češ, ljubi moj, Božja volja, obhajali so te, poslednje olje bo, vse, kot Bog hoče: tvoja ženska je brihtna, hvala Bogu, pokopala te bo in poskrbela za molitve, tako kot se spodobi. Moj sinko bo pa pazil, da bo doma vse, kot mora bit.

PJOTR: Nobenemu ne morem zaupat! Baba je nezanesljiva, same neumnosti ji grejo po glavi, saj vse vem ... jaz vse vem ... punca je butasta, pa tudi mlada je še. Kmetijo sem postavil na noge, zdaj je pa nimam komu zaupat. To me boli. *Zahlipa.*

MATRJONA: No ja, če gre za denar ali kaj, lahko verjameš, da ...

PJOTR *Anisji v vežo*: A je Anjutka šla ali ni?

MATRJONA *zase*: Se je spomnil, hudič.

ANISJA *iz veže*: Lihkar je šla. A misliš noter ali kaj, ti bom pomagala.

PJOTR: Pusti me, da še zadnjič posedim. Tam notri je zatohlo. Strašno mi je ... oh, do srca me žge ... ko bi vsaj že umrl.

MATRJONA: Dokler Bog ne povabi duše, duša ne bo šla. Smrt in življenje sta v Božjih rokah, Pjotr Ignatjič. Pa tudi smrt ni zanesljiva. Mogoče si še opomoreš.

Enkrat je v naši vasi en kmet že skoraj umrl ...

PJOTR: Ne. Čutim, da bom nocoj umrl, čutim. *Nasloni se in zapre oči.*

Trinajsti prizor

Isti in Anisja.

ANISJA *pride iz hiše*: No, kaj, greš ali ne? A te bom morala čakati? Pjotra? Ej, Pjotra?

MATRJONA *stopi stran in s kazalcem pokliče Anisjo*: No, kaj?

ANISJA: Ni ga.

MATRJONA: Si vse pregledala? Pod podom?

ANISJA: Tudi tam ga ni. Mogoče v skednju. Včeraj je lezel tja.

MATRJONA: Išči, išči z vsemi močmi. Preglej vsako špranjo. Vidim, da se bo nocoj zihert stegnil: nohti so mu pomodreli, koža mu že diši po grobu. A je samovar prižgan?

ANISJA: Vsak čas bo zavrel.

Štirinajsti prizor

Isti in Nikita (pride z druge strani, če je možno, do vrat prijezdi na konju; ne opazi Pjotra).

NIKITA *materi*: Živjo, mami! Doma vse v redu?

MATRJONA: Živimo, dokler kruha ne stradamo, hvala Bogu.

NIKITA: No, kako pa kaj gazda?

MATRJONA: Tiho, tamle sedi. *Pokaže na podest.*

NIKITA: Kaj potem, kar naj sedi. Kaj me briga.

PJOTR *odpre oči*: Mikita, ej, Mikita, pridi sem. Zakaj si tako zgodaj nazaj?

NIKITA: Zoral sem.

PJOTR: A njiivo pod mostom tudi?

NIKITA: Tista je predaleč.

PJOTR: Predaleč? Od doma je pa še dalj. Kar obrni se. Zakaj pa nisi vsega naenkrat.

ANISJA *skrita prisluškuje*.

MATRJONA *se približa*: Oh, sinko, zakaj ne poslušáš gospodarja? Gospodar je bolan, nate se zanaša, pomagat mu moraš kot lastnemu očetu, pa če si kite potrgaš. Zmeraj sem te tako učila.

PJOTR: Potem pa, oh! ... prinesi krompir, ga bojo ženske ... o! ... prebrale.

MATRJONA *skoči na podest, podpre Pjotra*: Ti pomagam v sobo?

PJOTR: Daj. *Zastane*. Mikita!

NIKITA *jezno*: Kaj je spet?

PJOTR: Ne bom te več videl ... Nocoj bom umrl ... Oprosti mi, zaradi Kristusa, oprosti, če sem te kdaj užalil ... Z dejanjem ali besedo, če sem te kdaj užalil ... Marsikaj je bilo ... Oprosti mi.

NIKITA: Kaj naj ti oproščam, vsi smo grešniki.

MATRJONA: Oh, sinko, imej usmiljenje.

PJOTR: Oprosti, zaradi Kristusa. *Joče*.

NIKITA *posmrka*: Bog ti bo oprostil, stric Pjotr. Jaz nimam nobene zamere do tebe. Nič hudega mi nisi naredil. Ti oprosti meni. Mogoče sem jaz bolj kriv pred tabo. *Joče*. *Pjotr momljaJe oddrsa noter, Matrjona ga podpira*.

Petnajsti prizor

Nikita in Anisja.

ANISJA: O, moja nesrečna glava! To je zanalašč povedal. Očitno je nekaj uganil. *Stopi k Nikiti*. Kaj si lagal, da je denar pod podom, ni ga tam.

NIKITA *ji ne odgovori, hlipa*: Nič hudega mi ni naredil, samo dobro. In, na, kako sem mu vrnil!

ANISJA: Oh, daj no. Kje je denar?

NIKITA *jezno*: Kaj jaz vem! Kar išči.

ANISJA: Zakaj si tako občutljiv?

NIKITA: Smili se mi. Hudo se mi smili! Kako je jokal! Eeh!

ANISJA: Ti dušica občutljiva, on se ti pa res lahko smili! Jebal te je, jebal te je ko vola v zelju, še lihkar je zahteval, naj te naženejo s kmetije. Jaz naj se ti rajši smilim!

NIKITA: Zakaj pa ti?

ANISJA: Umira, denar je pa skrila ...

NIKITA: Mogoče ga ni skrila ...

ANISJA: Oh, Nikituška! A veš, da je poslal po sestro, njej ga hoče dat. Uboga midva, kako bova živela, če ga bo dal njej?! Zgrizli me bojo od hiše! Zmigaj se in mi pomagaj. Rekel si, da je sinoči lazil okrog skednja?

NIKITA: Videl sem, da je pridrsal od tam, ampak kaj vem, kam ga je vtaknil.

ANISJA: Oh, moja glava, grem še tja pogledat.

Šestnajsti prizor

Isti in Matrjona (pride iz hiše, spusti se k Anisji in Nikiti, šepeta).

MATRJONA: Nič ne hodi, pri sebi ga ima, zatipala sem, okoli vratu.

ANISJA: O, nesrečna moja glava!

MATRJONA: Če se zdaj ne boš obrnila, si ga lahko samo še na zid namalaš. Ko pride sestra, bo konec.

ANISJA: In bo tudi prišla in ji ga bo dal. Kaj naj? O, moja glava!

MATRJONA: Kako, kaj naj? Zberi se, samovar je zavrel, pojdi, naredi čaj, nalij ga v kozarec, *Šepetaje*. nasuj vse, kar je ostalo v papirju, in mu daj pit. Ko bo popil, mirno vzemi kozarec. Nobenemu več ne bo povedal, ne boj se.

ANISJA: O, vsa se tresem!

MATRJONA: Nič ne cagaj, hitro opravi, jaz bom zamotila sestro, če bo treba. Brez napake! Zgrabi denar, prinesi ga sem, ga bo Mikita spravil.

ANISJA: O, moja glava! Kako naj to ... in ... in ...

MATRJONA: Ne cagaj, naredi, kar ti ukazujem. Mikita!

NIKITA: Kaj?

MATRJONA: Tukaj bodi, posedi malo na klopici, mogoče te bova rabili.

NIKITA *zamahne z roko*: Te babe si kar naprej zmišljujejo. Čisto so zblojene. Kurc vas gleda! Grem po krompir.

MATRJONA *ga zagradi za roko*: Sem rekla, da počakaj.

Sedemnajsti prizor

Isti in Anjutka.

ANISJA: No?

ANJUTKA: S hčerko je bila na vrtu, zdajle pride.

ANISJA: Kaj bova, če pride?

MATRJONA *Anisji*: Pohiti, naredi, kar sem ukazala.

ANISJA: Sama ne vem — sploh nič ne vem, pamet imam čisto zmešano. Anjutka!

Pojdi k teletom, ljubica, da se ne bojo razbežala. Oh, ne upam si.

MATRJONA: Pojdi že, samovar bo prekipel, jaz bom tukaj.

ANISJA: Oh, nesrečna moja glava! *Odide.*

Osemnajsti prizor

Matrjona in Nikita.

MATRJONA *stopi k sinu*: No, tako, sinko. *Sede obenj na klopco.* O tebi moramo tudi premisliti, ne smemo kar gledat v zrak.

NIKITA: Kaj je z mano?

MATRJONA: Ja, kako ti bo šlo v življenju.

NIKITA: Kako mi bo šlo? Ljudem gre, in meni bo tudi šlo.

MATRJONA: Starec bo menda nocoj umrl?

NIKITA: Umrli bo, ja. Kaj ima to z mano?

MATRJONA *govori brez premora in pogleduje proti pragu*: Eh, sinko! Živi morajo misliti na življenje. Za to je potrebna pamet, pišek. Nikar ne pozabi, da sem za tvoje dobro obredla vse štiri strani sveta, noge sem si obrabila do kosti, ko sem se gnala za tvoje dobro. To si zapomni, nikar ne pozabi name.

NIKITA: Zakaj si se pa tako gnala?

MATRJONA: Zaradi tvoje prihodnosti, zaradi tvoje usode. Če se ne potrudiš, nič ne dosežeš. Poznaš Ivana Mojsejiča? No, do njega sem tudi šla. Zadnjič sem šla. Enkrat sem nekaj opravila zanj, veš. Posedela sva in se zaklepetala. Ivan Mojsejič, sem ga vprašala, kako bi rešil takle primer. Recimo, da vdovec vzame drugo ženo, in recimo, da ima dva otroka, hčerko od prve žene in hčerko od druge žene. In ko ta možak, recimo, umre, sem rekla, a si njegova vdova lahko pripelje k hiši drugega možkega? In a ta možki lahko da poročiti hčeri drugam in sam ostane pri hiši? To je sicer mogoče, je odgovoril, ampak ne brez zelo veliko truda. In ne brez denarja, z denarjem bi se dalo uredit, brez denarja pa niti poskusit nima smisla.

NIKITA *se zasmeje*: Za to gre pri vsem skupaj, samo denar jih zanima. Vsi hočejo denar.

MATRJONA: No, pišek, pa sem mu povedala vse po vrsti. Najprej, je rekel, se mora

tvoj sin prijaviti v tej vasi. Že za to bo rabil denar, da bo podmazal starešine. Da bojo podpisali. Vsega se je treba lotiti premišljeno, je rekel. Poglej tole. *Potegne na plano papir.* Tole je napisal, kar preberi, saj se spoznaš. *Nikita bere, Matrjona prisluškuje.*

NIKITA: To je samo potrdilo za starešine. Nič posebnega.

MATRJONA: Poslušaj, kaj je še rekel Ivan Mojsejič. Najbolj važno je, da se vam denar ne izmuzne, tetka, je rekel. Če ne bo zagrabila denarja, ji ne bojo dovolili, da si najde možkega. Denar je ključ do vsega, je rekel. Tako da le glej. Zdaj se dogajajo važne stvari.

NIKITA: Kaj me briga. Denar je njen, sama naj gleda.

MATRJONA: Narobe razmišljaš, sinko! A ženska lahko presoja? Tudi če se bo prigrebla do denarja, a misliš, da bo znala presoditi, kako naprej? Saj vemo, kakšne so ženske, ti si pa le dedec. Ti ga torej lahko skriješ in vse drugo. Na vsak način imaš ti več pameti, če bo potrebno.

NIKITA: Eh! Ve babe ste resnično do konca zblojene.

MATRJONA: Nič zblojene! Zagrabi denar. Pa boš imel tudi babo v rokah. In če bo začela kaj nergat, ji lahko krepko zategneš uzdo.

NIKITA: Kurc vas gleda, jaz grem.

Devetnajsti prizor

Nikita, Matrjona in Anisja (bleda plane iz hiše k Matrjoni).

ANISJA: Res ga je imel pri sebi. Tukaj je. *Pokaže na predpasnik.*

MATRJONA: Daj Mikitki, ga bo on spravil. Mikitka, vzemi, skrij ga nekam.

NIKITA: Dobro, daj sem.

ANISJA: Ooh, moja glava, bom kar sama, tako bo bolj prav.

MATRJONA *jo zgrabi za roko*: Kam pa? Zberi se, sestra prihaja, njemu ga daj, on vse ve. Kura zmešana!

ANISJA *neodločno stoji*: O, moja glava!

NIKITA: Daj že, no, ga bom že nekam vtaknil.

ANISJA: Kam ga boš vtaknil?

NIKITA: Kaj, a si cviknila? *Smeje se.*

Dvajseti prizor

Isti in Akulina (prinese perilo).

ANISJA: Ooo, glava moja nesrečna! *Izroči denar.* Pazi, Nikita.

NIKITA: Kaj cvikaš? Tako ga bom skrili, da ga še sam ne bom našel. *Odide.*

Enaindvajseti prizor

Matrjona, Anisja in Akulina.

ANISJA *trda od strahu*: Ooh! Kaj pa, če bo ...

MATRJONA: No, je crknil?

ANISJA: Mislil, da je. Ko sem jemala denar, sploh ni trznil.

MATRJONA: Vrni se v hišo, tam gre Akulina.

ANISJA: Ampak, jaz sem to naredila, denar ima pa on ...

MATRJONA: Nehaj, pojdi v hišo, Marfa prihaja.

ANISJA: Tako. Zaupala sem mu. Kar je, je. *Odide.*

Dvaindvajseti prizor

Marfa, Akulina, Matrjona.

MARFA *prihaja z ene strani, Akulina pa z druge. Akulini*: Saj bi prej prišla, pa sem bila pri hčeri. No, kako je s starim? A res umira?

AKULINA *odloži perilo*: Kaj pa vem. Prala sem.

MARFA *pomigne proti Matrjoni*: Kdo je to?

MATRJONA: Jaz sem pa iz Zujeva, mama od Mikite, iz Zujeva sem, ljubica. Pozdravljeni. Poslavlja se, poslavlja, revež ubogi, vaš bratec. Še prejle je sam prišel ven. Pripeljite sestrico, je prosil, zato ker ... O! Pa menda ni lihkar preminil?

Triindvajseti prizor

Isti in Anisja (kriče priteče iz hiše, objame stebriček in začne tarnati):

Ooo, zakaj si me zapustil, ooo, kaj bom zdaj brez tebe, ooo, zakaj si odšel in me pustil ... vdovo, samo samcato ... do konca mojih dni ... zaprl si jasne oči ...

Štiriindvajseti prizor

Isti in Soseđa. Matrjona in Soseđa primeta Anisjo pod pazduho. Marfa in Akulina gresta v hišo. Vaščani se začnejo zbirati.

GLAS: Pokličite ženske, mrliča bo treba umit.

MATRJONA *si zaviha rokave*: Voda v kotlu menda je? Pa tudi v samovarju bo še, po mojem. Nismo popili čaja. Bom še jaz pomagala. *Zavesa.*

TRETJE DEJANJE

Osebe v tretjem dejanju:

AKIM

NIKITA

AKULINA

ANISJA

ANJUTKA

MITRIČ — star delavec, upokojen vojak

ANISJINA BOTRA

Soba v Pjetrovi hiši. Zima. Od drugega dejanja je minilo devet mesecev. Anisja, vsa zanemarjena, sedi za statvami in tke. Anjutka je na peči. Mitrič, stari delavec.

Prvi prizor

Mitrič počasi pride noter in se slači: O, ti moj Gospod! A gospodarja še zmeraj ni?

ANISJA: Kaj?

MITRIČ: A se Mikita še ni vrnil iz mesta?

ANISJA: Ne.

MITRIČ: Zihér se je zapil. O, Gospod!

ANISJA: Si pospravil na gumnu?

MITRIČ: Pa še kako! Vse, kot je treba, pa slamo sem pokril. Ne maram z levo roko.

O, Gospod in blaženi Nikolaj!

Popraska se po žuljih. Čas bi že bil, da pride.

ANISJA: Se mu nič ne mudi. Denar ima pa se lajha z deklino, si kar mislim ...

MITRIČ: Denar ima, zakaj se ne bi lajhal. Kaj je pa Akulina silila v mesto?

ANISJA: Kar njo vprašaj, kakšen hudič jo je vlekel tja.

MITRIČ: Kaj sili v mesto? V mestu se dobi vse sorte, samo če imaš polne žepe. O, Gospod!

ANJUTKA: Sem ju slišala, mamica. En lep šal ti bom kupil, je rekel, naj neham dihat, če ni, kupil ti ga bom, sama boš lahko izbrala. Pa kako se je zrihtala: plišast rekelček in francoska ruta.

ANISJA: Saj jo poznam, povešene oči do praga, za pragom pa noge narazen. Čisto brez sramu!

MITRIČ: Oh, ja! Kakšen sram neki? Denar je, torej se lajhaj. O, Gospod! Za večerjo je še prezgodaj, ne?

Anisja molči.

Pol se pa malo pogrejmó. *Zleze na peč.* O, Gospod, presveta Mati Božja in Nikolaj pravičnik!

Drugi prizor

Isti in Botra.

BOTRA *vstopi*: Tisti tvoj se še ni vrnil, kot vidim?

ANISJA: Ne.

BOTRA: Moral bi se. Da se ni zataknil pri nas v pivnici? Sestra Fjokla je rekla, da je tam cel kup sani iz mesta, mati moja!

ANISJA: Anjutka! Ej, Anjutka!

ANJUTKA: Kaj?

ANISJA: Skoči, ljubica, in poglej, če ni pijan zataval v pivnico.

ANJUTKA *zleze s peči in se oblači*: Takoj.

BOTRA: In Akulino je vzel s sabo?

ANISJA: Saj on ni imel nobenega razloga, da gre. Ona ga je našuntala. V banko moram, je rekel, obresti so izplačali, v resnici so pa samo njene kaprice.

BOTRA *zmajuje z glavo*: Ja, to pa ni dobro.

Molk.

ANJUTKA *na vratih*: Kaj naj rečem, če ga vidim?

ANISJA: Samo poglej, a je tam.

ANJUTKA: Vešda, en dva tri bom nazaj. *Odide.*

Tretji prizor

Anisja, Mitrič in Botra. Vsi dolgo molčijo.

MITRIČ *zamomlja*: O, Gospod in blaženi Nikolaj!

BOTRA *poskoči*: Uh, kako me je prestrašil. Kdo je to?

ANISJA: Mitrič, naš delavec.

BOTRA: Kako me je prestrašil! Skoraj bi pozabila. Nekaj sem slišala, botra, da so snubili Akulino?

ANISJA *se premakne od statev k mizi*: Zanimali so se iz Dedlova, ampak zgleda, da se govori tudi pri njih, pozanimali so se, potem pa nič. Tako da je propadlo. Seveda, kdo bi si mazal roke?

BOTRA: Kaj pa Lizunovi iz Zujeva?

ANISJA: Na ogleda so prišli. Tudi nič. Nočejo je k sebi.

BOTRA: Čas bi že bil, da gre.

ANISJA: Pa še kako bi bil čas. Povem ti, da ne morem dočakat, da se mi skida

izpred oči. Njemu se pa ne mudi. In njej tudi ne. Ni se še dosti nagonil s svojo krasotico, a veš.

BOTRA: Iii, kakšen greh! Samo pomisli. Saj je ja njen očim.

ANISJA: Eh, prevarala sta me, tako prefrigano sta me obrnila, da me je sram povedat. Nič nisem videla v svoji neumnosti, nič nisem sumila, ko sem se poročila z njim. Sploh nisem pogruntala, onadva sta bila pa že vse zmenjena.

BOTRA: Kakšna grdobija!

ANISJA: Začnem seštevati eno z drugim, pa vidim, da se skrivata pred mano. Oh, botra, kako neznosno, kako gnusno je moje življenje. Ko ga vsaj ne bi imela rada.

BOTRA: Kaj naj rečem.

ANISJA: In boli, da me je tako ponižal. Ti ne veš, kako boli!

BOTRA: Je res, kar pravijo, da ima tudi težko roko?

ANISJA: Res je. Prej je bil krotek, ko se ga je napil. Saj je usekal tudi kdaj prej, ampak ponavadi je bil dober z mano, zdaj se pa spravi name, takoj ko se ga nažre, kar zbrcat me hoče. Zadnjič me je zgrabil za lase, skoraj celo kito mi je izpulil. Punca je pa hujša ko kača, take hudičevke zemlja še ni rodila.

BOTRA: Ooo. Mučiš se, saj te vidim! Kaj moraš prenašat: berača si vzela k sebi, on te pa tako trpinči. Zakaž mu ne daš vedet, kam spada?

ANISJA: Oh, draga moja botrica! Kaj naj, s tem svojim srcem? Pokojni je bil hud, ampak sem ga lahko vrtela, kot mi je pasalo, tega pa ne morem. Čim ga vidim, se mi srce raztaja. Pa tudi ne upam si nič proti njemu. Ob njem sem ko mokra kura.

BOTRA: Že vidim, da je nad tabo urok. Pravijo, da se Matrjona razume na to. Ziher te je uročila.

ANISJA: Meni se tudi zdi. Ne veš, kako užaljeno se včasih počutim. Kar raztrgala bi ga. Potem ga zagledam — ne, moje srce nič ne more.

BOTRA: Uročena si, ziher. Človeka lahko hitro uničijo. Tako te je pobralo, mati moja, kar težko te gledam.

ANISJA: Noge imam ko palčke. Ampak poglej tisto butaro, Akulino. Bila je strašilo, po obnašanju in po videzu, kaj pa zdaj? Od kod se je to vzelo? Ja, dobro jo je uštimal. Razlezla, napihnila se je kot mehur na vodi. In čeprav je neumna, si je vbila v glavo: jaz sem gospodarica, se repenči. Kmetija je moja. Očka me je itak hotel oženit z njim. Pa kako je togotna, moj bog, kadar jo popade, je pripravljena tudi slamo pulit iz strehe.

BOTRA: Oh, zdaj vidim, kako nesrečno živiš. Ljudje so pa vseeno zavistni. Bogatija, govori jo. Ja, sveta resnica, tudi nad zlatom se prelivajo solze, mati moja.

ANISJA: Res so lahko zavistni. Ta bogatija bo šla vsak čas v luft. Zapravlja denar, kot bi ga žrl.

BOTRA: Ampak zakaj si mu kar vse prepustila? Denar je ja tvoj.

ANISJA: Ti ne veš vsega. Veliko napako sem naredila.

BOTRA: Jaz bi šla naravnost k okrajnemu načelniku. Denar je tvoj, kako ga lahko
zapavlja? Noben zakon tega ne dovoli.
ANISJA: Za to se danes ne menijo.
BOTRA: Eh, botra, težko te gledam. Propadla si.
ANISJA: Propadla, ja, ljubica, čisto sem propadla. Izmozgal me je. Sploh nič več ne
vem. Oo, moja nesrečna glava!
BOTRA: Kot da je nekdo prišel? *Prisluškuje. Odpre vrata, vstopi Akim.*

Četrty prizor

Isti in Akim.

AKIM *se prekriža, sezuje opanke in se slači*: Mir vsem v hiši. Ste dobro? Bogdaj, tetka.
ANISJA: Bogdaj, očka. Od doma, ali kaj? Pridi, razkomoti se.
AKIM: Sem pomislil, torej, se pravi, stopim, torej, do sinka, do sinka se spreho-
dim. Nisem šel zgodaj, pokosil sem, torej, in šel; je pa toliko snega, torej, da je
težko, težko je hodit, pa sem, torej, se pravi, sem pozen. A je sinko doma? Moj
sin, mislim?
ANISJA: Ni ga, v mestu je.
AKIM *se usede na klop*: Nekaj malega bi, se pravi, torej, bi ga prosil. Zadnjič sem mu
omenil, se pravi, da bi rabil, kljusa je crknila, se pravi, naš konj. Zdaj rabimo,
torej, novo kljuso, kakršnokoli kljuso. No, pa sem, torej, prišel, se pravi.
ANISJA: Mikita mi je povedal. Ko pride, se pomenita. *Stopi k peči*. Povečerjaj, med-
tem bo že doma. Mitrič, pridi večerjat, ej, Mitrič.
MITRIČ *smrči, se zbudi*: Kaj?
ANISJA: Večerjat.
MITRIČ: O, Gospod in Nikolaj pravičnik!
ANISJA: Pridi večerjat.
BOTRA: Jaz bom pa šla. Lepo bodite.

Peti prizor

Akim, Anisja in Mitrič.

MITRIČ *se skobaca s peči*: Sploh ne vem, kdaj sem zaspal. O, Gospod in blaženi
Nikolaj! Živjo, stric Akim.
AKIM: E! Mitrič! Kaj pa ti tukaj, se pravi, torej?
MIKITA: Ja, zdaj bivam tukaj, pri tvojem sinu, kot delavec.
AKIM: Viš ga! Se pravi, torej, delaš pri sinu. Viš ga!
MITRIČ: Prej sem bil v mestu pri trgovcu, tam sem se zapil. Potem sem prišel v vas.
Nimam kje živeti, pa sem šel za najemnika. *Zazeha*. O, Gospod!

AKIM: Kaj pa, torej, Mikiška, torej, kaj pa dela? A ima kakšen, torej, kakšen velik
posel, se pravi, torej, da je najel še delavca?
ANISJA: Kakšen posel? Sam je vse opravil, zdaj ga pa druge stvari vlečejo in je
najel delavca.
MITRIČ: Denar ima, kaj se pa zamudi ...
AKIM: To je, torej, potuha. To je čisto navadna, torej, potuha. Potuha je to. Razva-
jenost, se pravi.
ANISJA: Ja saj, se je razvadil, razvadil se je, da je kar hudo.
AKIM: To je tisto, torej, ko človek misli, da bo nekaj boljše, torej, v resnici pa je, se
pravi, slabše. V bogastvu se človek razvadi, razvadi se.
MITRIČ: Od preveč masti pride steklina med pse. Kako se ne bi razvadil! Mene je
preveč masti hudo gajžlalo. Tri tedne sem pil, ne da bi zajel sapo. Zadnje gate
sem zapil. Ko sem zapil čisto vse, sem nehal. Zdaj sem prisegel. Konec s tem.
AKIM: Kje pa je, se pravi, tvoja stara?
MITRIČ: Moja stara je tam, kjer mora bit, brat moj. V mestu se vlačijo po beznicah. In
kako je čedna — eno oko izbito, drugo vijolično, gobec pa ves ukrivljen. Trezna
ni niti minuto, krača prismojena.
AKIM: O! Kako pa to?
MITRIČ: Kam pa naj se vojaška baba da? Tam je, kjer mora bit.
Molk.
AKIM *Anisji*: A se je Mikita, torej, a se je odpeljal v mesto, se pravi, kaj prodat?
ANISJA *prinaša na mizo*: Prazen je šel. Po denar je šel, v banko po denar.
AKIM *večerja*: Kaj, a bi vidva, torej, a bi vajin denar rada preložila kam drugam?
ANISJA: Ne, ne bova se ga dotaknila. Samo dvajset ali trideset rubljev, kar je čez,
to lahko vzameva.
AKIM: Lahko vzameta? Zakaj bi jemala, se pravi, denar? Danes, se pravi, torej,
vzameš, jutri, se pravi, vzameš, pa ga vsega, torej, ponucaš, se pravi.
ANISJA: Samo tisto, kar je čez. Denar je nedotaknjen.
AKIM: Nedotaknjen? Ja kako, torej, nedotaknjen? Jemljeta, pa nedotaknjen. Ko da
bi, se pravi, moko nasula v skrinjo ali pa, torej, v kaščo, potem pa jemala, torej,
moko ven — kaj, a bo ostala, se pravi, nedotaknjena? Torej, se pravi, ne. To je
goljufija. Rajši se pozanimaj, če ne, vaju bojo ogoljufali. Kako nedotaknjen? Ti,
torej, jemlji, denar pa nedotaknjen.
ANISJA: Jaz tudi ne razumem. Takrat nama je Ivan Mojsejič svetoval. Položita
denar v banko, je rekel, denar bo nedotaknjen, obresti bosta pa jemala.
MITRIČ *konča z večerjo*: Res je tako. Živel sem pri trgovcu. Točno tako delajo. Polo-
žijo denar, potem zlezejo na peč, denar pa prihaja.
AKIM: Ne razumem, kaj, se pravi, govoriš. Kako prihaja, od kod, torej, oni, se pravi,
od kod ga pa oni dobivajo? Namreč denar?
ANISJA: Iz banke.
MITRIČ: Nehajta. Baba ne more tega pokapirat. Mene poslušaj, vse ti bom lepo

Šesti prizor

Isti in Anjutka. Anjutka pride noter.

AKIM: A! Čebelica! Ves čas pridna! Si se premrazila, kaj?

ANJUTKA: Joj, kako me zebe! Živjo, dedek.

ANISJA: No, kaj? A je tam?

ANJUTKA: Ni ga. Samo Andrijan iz mesta je bil, rekel je, da ju je videl v mestu, v gostilni. Ata da je pijan ko svinja, je rekel.

ANISJA: A boš jedla? Na.

ANJUTKA *gre k peči*: Pa je res mraz. Zanohtalo se mi je.

AKIM *snema obujke. Anisja pomiva žlice*.

ANISJA: Očka!

AKIM: Kaj je, povej?

ANISJA: Kako pa Marina, kako živi?

AKIM: Nič posebnega. Živi. Ženskica, se pravi, je pametna, mirna, živi, torej, se pravi, skrbi za dom. Nič posebnega. Fejst ženskica je, torej, zelo skrbna, torej, in pohlevna. Ženskica, se pravi, nič posebnega, se pravi.

ANISJA: Kaj pa to, da so iz vaše vasi, žlahta Marininega moža, da so hoteli snubit Akulino. Nisi nič slišal?

AKIM: Menda da Mironovi? Babe so nekaj pravile. Nisem bil pozoren. To me ne zanima, se pravi, torej, da ne vem. Starke so nekaj napletale. Ampak imam slab spomin, se pravi, vse pozabljam. In kaj, Mironovi so v redu, se pravi, torej, ne bo nič.

ANISJA: Komaj čakam, da se je znebim.

AKIM: Zakaj?

ANJUTKA *prisluhne*: Prišla sta.

Sedmi prizor

Isti in Nikita (pijan, z bisago, z zavitkom pod pazduho in z nakupi se ustavi na vratih).

ANISJA: Kaj me briga. *Še naprej pomiva žlice in ne obrne glave, ko se odprejo vrata.*

NIKITA: Anisja, žena! Kdo je prišel?

ANISJA *pogleda in se obrne stran. Molči*.

NIKITA *napadalno*: Kdo je prišel? A si pozabila?

ANISJA: Ne razgrajaj. Pridi noter.

NIKITA *še bolj napadalno*: Kdo je prišel?

ANISJA *stopi k njemu in ga prime za roko*: V redu, mož je prišel. Stopi že noter.

NIKITA *se umakne*: Točno tako, mož. Kako je možu ime? Pravilno povej.

ANISJA: Oh, zaboga — Mikita.

NIKITA: Točno tako! Kako je očetno, ti trapa?

razložil. Pazi. Ti imaš, recimo, denar, jaz pa, recimo, spomladi nimam česa sejat, prazne njive, ali pa moram plačat davke, karkoli pač. Torej pridem k tebi. Akim, rečem, daj mi deset rubljev, jeseni ob žetvi ti vrnem, pa še desetino pridelka dodam za zaupanje. Ti vidiš, da lahko še kaj dam, kravo ali konja, in mi rečeš: dva ali tri rublje mi dodaj za zaupanje, pa sva zmenjena. Jaz sem v riti, nič ne morem. V redu, rečem, vzamem desetaka. Jeseni je čas za vračilo, vrnem ti desetaka, pa še dodatne tri rublje, ki si mi jih izpulil.

AKIM: Ampak to pomeni, torej, da ljudje narobe delajo, se pravi, da so na Boga pozabili, se pravi. To, se pravi, to ni prav.

MITRIČ: Kar počakaj. Zdaj sva pa tam. Pazi. Z mano si torej opravil, odrl si me, pri Anisji pa denar plesni. Ne ve, kam naj ga da, sploh pa babe ne znajo z denarjem. Pa stopi do tebe: a ne bi tudi mojega denarja naredil koristnega? Seveda, zakaj pa ne, rečeš. Ravno to si čakal. Jaz poleti spet pridem. Daj mi spet desetaka, rečem, jaz pa bom za zaupanje ... takrat se ti posveti: če se da še kaj stisnit iz mene, mi daš Anisjin denar. Če sem pa že do živega odrt, če nimam niti za v usta in pokapiraš, da od mene ne bo več nič kapnilo: adijo, brat, srečno pot, in poiščeš kakšnega drugega, mu posodiš svoj in Anisjin denar in ga oskubeš. Vidiš, to je banka. Tako vrti in obrača denar. Brihtna pogruntavščina, brat.

AKIM *razburjeno*: Kaj se pa to pravi! To je, se pravi, torej, pokvarjeno. Če ljudje delajo tako, torej, če to delajo, je to, torej, to je greh! To ni po Božje, torej, se pravi, ni po zakonu. To je pokvarjenost. Kako da izobraženi, torej ...

MITRIČ: Oni uživajo v tem, brat. Kar pazi. Če je kdo preneumen ali pa baba, da ne zna sam obrnit denarja v svojo korist, ga odnese v banko, oni pa, krače sleparske hudičeve, pogoltnjejo ta denar in potem odirajo narod z njim. Brihtna pogruntavščina.

AKIM *vzdihne*: Eh, vidim, da je brez denarja, torej, hudo, z denarjem, se pravi, pa dvakrat hudo. A je to prav? Bog je ukazal, naj delamo. Ti si pa, torej, položil denar v banko, zdaj pa spi, denar pa te bo, se pravi, te bo krmil, medtem ko se valjaš. To je pokvarjenost, torej, to ni Božje.

MITRIČ: Da ni Božje? Danes jih to nič ne briga, brat. In kako natančno te oberejo, čisto do zadnjega. Saj za to v resnici gre.

AKIM *vzdihujoč*: Ja, zdi se, torej, čudni časi so. Tudi sekreti, torej, se pravi, saj sem videl v mestu. Kakšni so ratali. Spucani, spucani, da se kar bliska. Zrihtani ko kavarna. Sama nečimrnost. Vse skupaj sama nečimrnost. Na Boga smo pozabili. Se pravi, pozabili. Pozabili, pozabili smo na Boga, ja, na Boga. Hvala, ljubica, sit sem in zadovoljen.

Dvignje se od mize; Mitrič zleze na peč.

ANISJA *pospravlja posodo in jedi*: Mogoče bi ga oče zbrihtal, ampak mi je že omejit nerodno.

AKIM: Kaj?

ANISJA: Nič važnega.

ANISJA: Akimič. Zaboga.

NIKITA *še vedno na vratih*: Točno tako. Zdaj pa priimek, še to povej!

ANISJA *se zasmije in ga potegne za roko*: Čilikin. A bi se nehal napihovat!

NIKITA Točno tako. *Obeša se na podboj*. Zdaj pa povej, s katero nogo Čilikin stopi v hišo?

ANISJA: Oh, nehaj. Mraz gre noter.

NIKITA: Povej, s katero nogo stopi? Takoj moraš povedat.

ANISJA *vstran*: Nehaj že težit. Z levo, no. A misliš noter al ne?

NIKITA Točno tako.

ANISJA: Rajši poglej, kdo je prišel.

NIKITA: Roditelj? Pa kaj, ni me sram mojih roditeljev. Roditeljem vse moje spoštovanje. Živjo, foter. *Prikloni se očetu in mu da roko*. Vsa čast vam.

AKIM *mu ne odgovori*: Že vidim, torej, že vidim, kaj se dogaja. Pokvarjenost!

NIKITA: Kaj vidiš? A da sem pijan? To sem pa čisto res, napila sva se ga s prijateljem, nazdravila sva.

ANISJA: Pejd spat, ali kaj.

NIKITA: Žena, kje stojim, povej.

ANISJA: Ja, v redu, pejd spat.

NIKITA: Še prej si bova z roditeljem privoščila samovar. Prižgi samovar. Akulina, a misliš noter ali ne?

Osmi prizor

Isti in Akulina.

AKULINA, *lepo oblečena in z nakupi*. Nikiti: Zakaj si vse razmetal? Kje je sukanec?

NIKITA: Sukanec? Sukanec je tam. Ej, Mitrič! Kje si? A si zaspal? Pejd pa skrtači konja.

AKIM *ne vidi Akuline, strmi v sina*: Kaj se dogaja! Starec, se pravi, torej, je utrujen, se pravi, mlatil je, on se pa napihuje. Skrtači konja. Fuj! Pokvarjenost!

MITRIČ *zleze s peči in obuva klobučevinaste škornje*: O, milostni Gospod! A konj je kar na dvorišču? Bi rekel, da si ga pregnal. Uh, nažrl se ga je ko prasec. Nalit do vrha. O, Gospod in blaženi Nikolaj! *Natakne si kožuh in gre na dvorišče*.

NIKITA *se usede*: Oprosti mi, očka. Pijan sem, res je, kaj naj zdaj? Še kura mora pit. Tako je, ane? Oprosti mi. Saj Mitrič ne bo užaljen, bo že zrihtal.

ANISJA: A res hočeš, da prižgem samovar?

NIKITA: Prižgi. Roditelj je tukaj, poklepetal bom z njim, čaj bova spila. *Akulini*. Si prinesla vse, kar sva kupila?

AKULINA: A vse? Svoje sem vzela, ostalo je na saneh. Na, to ni moje. *Na mizo vrže zavitek in začne svoje nakupe spravljati v skrinjo. Anjutka gleda, kako Akulina pospravlja; Akim ne pogleda sina in vzame opanke in obujke s peči*.

ANISJA *pride s samovarjem*: Skrinja je že čisto polna, vidva sta pa spet zapravljala.

Deveti prizor

Akim, Akulina, Anjutka in Nikita.

NIKITA *se pretvarja, da je trezen*: Nikar se ne drži name, očka. Misliš, da sem pijan? Vse imam pod kontrolo. Pit je treba tako, da ne izgubiš glave. Mirno lahko poklepem s tabo, očka. Vsega se spomnim. Denar si omenjal, ker je crknil konj, spomnim se. Bomo vse porihтали. To ni nič posebnega. Če bi šlo za veliko vsoto, bi bilo treba malo počakat, tako bom pa vse porihтал! Na!

AKIM *si še naprej ovija obujke*: Eh, poba, torej, se pravi, torej, odjuga pokvari vse poti ...

NIKITA: Kaj misliš s tem? ... pijanost pa uniči vsak pogovor? Nič se ne zmrduj, daj, spijva čaj. Jaz vse zmorem, vse lahko porihтам.

AKIM *maje z glavo*: E, eh-he-he!

NIKITA: Na, tukaj imaš denar. *Seže v žep, privleče denarnico, brska po bankovcih, potegne ven deset rubljev*. Vzemi za konja. Vzemi za konja, ne morem pozabit na roditelja. Nikoli te ne bom pustil na cedilu. Saj zato pa si roditelj. Na, vzemi. Čisto preprosto. Ni mi škoda. *Stopi k Akimu in mu ponuja bankovec. Akim ga ne vzame*.

NIKITA *prime Akima za roko*: Vzemi, če ti rečem, dam ti, ni mi škoda.

AKIM: Ne morem, se pravi, torej, vzeti in ne morem govorit s tabo, se pravi. Ker si, torej, to nisi ti.

NIKITA: Ne pustim ti, da greš! Vzemi! *Porine bankovec Akimu v roko*.

Deseti prizor

Isti in Anisja.

ANISJA *pride noter in se ustavi*: Rajši vzemi. Ne bo odnehal.

AKIM: Eh, ta pijača! Človek ni več, se pravi, človek.

NIKITA: No, tako je prav! Če boš vrnil, boš, če ne boš, Bog s tabo. *Zagleda Akulino*.

Akulina, pokaži darila.

AKULINA: Kaj?

NIKITA: Pokaži darila.

AKULINA: A darila? Kaj čem kazat. Sem jih že pospravila.

NIKITA: Prinesi jih: Anjutka bi jih rada videla. Pokaži jih Anjutki, če ti rečem. Razgrni šal. Daj sem.

AKIM: Oh, to je preveč hudo! *Zleze na peč*.

AKULINA *zagrabi kupljeno in vrže na mizo*: Tle imaš, kaj je tle za gledat?

ANJUTKA: O, kako je lep! Nič slabši od Stepanidinega.
AKULINA: Stepanidinega? Njen se lahko skrrije pred mojim. *Razvedri se in razgrne šal.* Poglej, kakšen štof. Francoski.
ANJUTKA: Kakšen srčkan vzorček! Mašutka ima tudi takega, samo da je tale svetlejši, na plavi podlagi. To je res dobro.
NIKITA: Točno tako!
ANISJA *jezno odide v kamro, se vrne s prtom in dimnikom za samovar in stopi k mizi.*
ANISJA: Vrag z vami, kaj je vse na mizi!
NIKITA: Poglej tole!
ANISJA: Kaj naj gledam! Kot da še nikoli nisem videla! Pospravi! *Z roko pomete šal na tla.*
AKULINA: Kaj pa mečeš? Kar svoje meči! *Pobere šal.*
NIKITA: Anisja! Pazi!
ANISJA: Kaj naj pazim?
NIKITA: Misliš, da sem pozabil nate. Poglej tole. *Pokaže zavitek in se usede nanj.* Darilo zate. Ampak ga moraš zaslužiti. Žena, na čem sedim?
ANISJA: Dost si se kurčil. Ne bojim se te. Kaj boš ti, s čigavim denarjem se lajhaš pa svojo fračo z darili zalagaš? Z mojim.
AKULINA: Nič s tvojim. Ukrast si ga hotela, pa ti ni ratalo. Zgini, ti! *Hoče mimo in sune Anisjo.*
ANISJA: Kaj me odrivaš? Bom jaz tebe odrinila.
AKULINA: A ti boš mene? Samo poskusi. *Napade Anisjo.*
NIKITA: Ej, babe, babe. Dajta mir! *Stopi med njiju.*
AKULINA: Pride pa gobec otresa! Rajši naj bo lepo tiho, ona že ve, zakaj. A misliš, da ne vejo?
ANISJA: Kaj vejo? Povej, kar povej, kaj vejo?
AKULINA: Jaz vem nekaj o tebi.
ANISJA: Ti kurba, ti se s tujim možem goniš!
AKULINA: Ti si pa svojega fentala!
ANISJA *plane na Akulino:* Tebi se blede!
NIKITA *jo zadržuje:* Anisja! Obvladaj se!
ANISJA: Kaj mi pa moreš? Ne bojim se te.
NIKITA: Ven! *Obrne Anisjo in jo potiska ven.*
ANISJA: Kam naj grem? Ne grem iz svoje hiše!
NIKITA: Ven, sem rekel! Da mi ne prideš nazaj.
ANISJA: Ne grem. *Nikita jo potiska. Anisja joka in kriči in se oklepa podboja.* Kaj se greš, iz moje lastne hiše me mečeš, ko da sem mačka! Kaj počneš, ti hudič? A misliš, da tebe pa ne čaka pravica? Kar počakaj!
NIKITA: Tako.
ANISJA: K starešinam, k načelniku bom šla.
NIKITA: Ven, sem rekel. *Potisne jo ven.* Anisja, za vrati: Obesila se bom!

Enajsti prizor

Nikita, Akulina, Anjutka in Asim.

NIKITA: Briga me.

ANJUTKA: Ooo, mamica moja, moja ljuba mamica. *Joče.*

NIKITA: Jaz da bi se nje bal, pa še kaj. Kaj se pa ti cmeriš? Saj bo prišla nazaj, ne se bat! Pojdi, poglej samovar.

ANJUTKA *odide.*

Dvanajsti prizor

Nikita, Akim in Akulina.

AKULINA *pobira nakupe in jih zлага:* Uh, hudoba, kako je vse zmečkala! Samo pazi, jaz ti bom pa jopo razrezala. Zihér, da ti bom.

NIKITA: Saj sem jo vrgel ven, kaj bi še rada?

AKULINA: Novi šal je umazala. Pazi naj se, prasica, če ne bi zbežala, bi ji spraskala gobec.

NIKITA: Nehaj se usajat. A se ti je treba usajat? Če bi jo imel rad ...

AKULINA: Rad? A še rad bi jo imel, kuzlo gobcavo! Takrat bi se je znebil, pa bi bilo v redu. Če bi jo poslal k hudiču. Hiša je tako ali tako moja, pa denar tudi. Pravi, da je gospodinja, kakšna gospodinja pa je bila svojemu možu? Navadna morilka je, pa nič drugega. S tabo bo isto naredila.

NIKITA: Oh, zblojene babe, ne da se jih krotit. Sama ne veš, kaj govoriš.

AKULINA: O, vem. Nočem več živet z njo. Spravila jo bom od hiše. Ne bom je gledala pri sebi. Gospodinja, ja. Nobena gospodinja ni, ta vrana posušena.

NIKITA: Nehaj. Kaj ti pa more? Ne brigaj se zanjo. Zame se brigaj. Jaz sem gospodar. Delam, kar hočem. Nje nimam več rad, tebe pa imam. Rad imam, kogar hočem. Jaz imam oblast. Ona ni nič. Poglej, kje jo imam. *Pokaže sebi pod noge.*

Eh, zakaj ni harmonike!

Na peči je pogača,
na stopnički pa kaša,
midva bova živela,
lepo se bova imela.
Pa bo huda smrt prišla,
oba naju bo vzela.
Na peči je pogača,
na stopnički pa kaša ...

Trinajsti prizor

Isti in Mitrič (vstopi, se sleče in zleze na peč).

MITRIČ: Zgleda, da sta se stara pa mlada spet scufali! Stolkli! O, Gospod in blaženi Nikolaj!

AKIM *sedi na robu peči, ovije si obujke, natakne opanke in se obleče: Zalezi se, zalezi se v vogal.*

MITRIČ *leze: Ne moreta se zmenit, se mi zdi. O, Gospod!*

NIKITA: Prinesi žganje. Ga bova s čajem.

Štirinajsti prizor

Isti in Anjutka.

ANJUTKA *pride noter, Akulini: Sestrica, samovar bo vsak čas prekipel.*

NIKITA: Kje pa je mati?

ANJUTKA: V veži stoji in joka.

NIKITA: Točno tako. Pokliči jo, reci, naj prinese samovar. Ti pa pripravi za čaj, Akulina.

AKULINA: A za čaj? V redu. *Pripravljaj kozarce in ostalo.*

NIKITA *odvije žganje, preste in slanika: Tole je torej zame, tole je sukanec za babo, kerozin je zunaj v veži. Tukaj je pa denar. Čakaj. Vzame abak. Takoj bom poštel. Premika kroglice na abaku. Pšenična moka, osem kopejk, olje ... Očku deset rubljev. Očka! Pridi pit čaj.*

Molk. Akim sedi na peči in si popravlja obujke.

Petnajsti prizor

Isti in Anisja.

ANISJA *prinese samovar: Kam naj ga postavim?*

NIKITA: Na mizo. No, a si šla k starešini? Točno tako, drugič se pa v jezik ugrizni. No, nehaj se usajat. Usedi se, pij. *Nalije ji kozarec. Tole je pa darilo zate. Da ji zavitek, na katerem je sedel. Anisja ga molče vzame in zmaje z glavo.*

AKIM *zleze s peči in obleče ovčji kožuh; stopi k mizi in položi nanjo bankovec: Na denar. Spravi ga.*

NIKITA *ne vidi bankovca: Zakaj si se oblekel za ven?*

AKIM: Odhajam, odhajam, se pravi, oprostite mi, zaradi Kristusa. *Vzame kapo in pas.*

NIKITA: Kaj te je pičilo? Kam rineš sredi noči?

AKIM: Ne morem, se pravi, torej, v vaši hiši, torej, ne morem ostat, ostat, se pravi, ne morem, oprostite.

NIKITA: Kam rineš, čaj te čaka.

AKIM *se prepaše: Grem, ker pri tebi, se pravi, ni dobro, torej, v tvoji hiši, torej, Mikiška, ni dobro v tvoji hiši. Se pravi, slabo živiš, Mikiška, slabo. Jaz grem.*

NIKITA: No, nehaj nakladat. Usedi se in popij čaj.

ANISJA: Kaj je zdaj to, očka, kaj bojo pa ljudje rekli. S čim smo se ti zamerili?

AKIM: Nobene, torej, se pravi, nobene zamere, samo to je, torej, da vidim, da nese sina, torej, v pogubo, se pravi, torej, v pogubo ga nese.

NIKITA: Kakšno pogubo? Razloži.

AKIM: V pogubo, v pogubo, si že pogubljen. Kaj sem ti govoril lani?

NIKITA: Marsikaj si ti govoril.

AKIM: Govoril sem ti, torej, o siroti sem ti govoril, da si oškodoval siroto, Marino, se pravi, si oškodoval.

NIKITA: Spet začenja. To je že zdavnaj mimo, kaj to vlačiš na dan, to je lanski sneg ...

AKIM *se razburi: Mimo? Ne, poba, nič ni mimo. Greh se usede na greh, se pravi, greh raste iz greha, torej, se pravi, ti, Mikiška, si zabredel v greh. Zabredel si, se pravi, v greh, dobro vidim. Zabredel si v greh, pogreznil si se, se pravi.*

NIKITA: Usedi se in popij čaj, nehaj žužnjat.

AKIM: Ne morem, torej, se pravi, popit čaja. Ker sem, torej, zaradi tvoje pokvarjenosti sem žalosten, se pravi, zelo sem žalosten. Ne morem, torej, popit čaja s tabo.

NIKITA: Nabija in nabija. Pridi k mizi in se usedi.

AKIM: Ti si v bogastvu kot v pasti. Kot, se pravi, v past ujet. Ah, Mikita, na dušo misli!

NIKITA: Kakšno pravico imaš, da mi očitaš v moji lastni hiši? A me misliš poslat klečat? A me misliš kot mulca za taslatke vleč? Danes se ne dela več tako.

AKIM: Ja, res je, torej, sem slišal, da danes, se pravi, mulci očete za brado vlečejo, se pravi, poguba prihaja, torej, poguba.

NIKITA *jezno: Živimo in nič nočemo od tebe, ti si k nam prišel s prošnjo.*

AKIM: Za denar? Tam je tvoj denar. Beračit, torej, rajši grem beračit, se pravi, kot pa da bi, torej, da bi vzel tvoj denar.

NIKITA: Daj mir! Nehaj se usajat, vso družbo si razdražil. *Potegne ga za roko.*

AKIM *krikne: Pusti me, ne bom ostal. Rajši bom, torej, prespal bom v jarku, kot pa, se pravi, v tvoji grdobiji. Fuj, oprostite mi, o, Gospod. Odide.*

Šestnajsti prizor

Nikita, Akulina, Anisja in Mitrič.

NIKITA: Kaj me briga ...!

Sedemnajsti prizor

Isti in Akim.

AKIM *se vrne, na vratih:* Spametuj se, Nikita. Na dušo misli. *Odide.*

Osemnajsti prizor

Nikita, Akulina, Anisja in Mitrič.

AKULINA *postavi kozarce:* Kaj je zdaj, a naj nalijem ali ne?

Vsi molčijo.

MITRIČ *zamomlja:* O, Gospod, usmili se me, grešnika!

Vsi se stresajo.

NIKITA *se zlekne na klop:* Oh, kako je dolgčas, Akulka. Zakaj ni harmonike?

AKULINA: A harmonike? A ti je že ušlo iz glave? Popravit si jo dal. Nalila sem ti, pij.

NIKITA: Nočem. Ugasnite luč ... Uh, kako bedno se počutim, kako bedno. *Joče.*

Zavesa.

ČETRTO DEJANJE

Osebe v četrtem dejanju:

NIKITA
MATRJONA
ANISJA
ANJUTKA
MITRIČ
SOSEDA
BOTRA
OČE SNUBCA — OSOREN KMET

Jesen. Večer. Polna luna. Dvorišče. Na sredini veža, desno letna hiša in vrata, levo zimsko hišo in klet. Iz notranjosti je slišati hrup in pijano kričanje. Soseda pride iz veže in Anisjini botri pomigne, naj pride k njej.

Prvi prizor

Botra in Soseda.

SOSEDA: Zakaj se Akulina ne pride pokazat?

BOTRA: Zakaj ne pride? Še kako bi prišla, pa je preveč bolna, a veš. Snubci so jo prišli pogledat, ona pa, mati moja, leži v letni hiši in se niti ne premakne, božica.

SOSEDA: Kaj pa je z njo?

BOTRA: Govori se, da hude oči. Menda jo zvija v trebuhu.

SOSEDA: Menda ne!?

BOTRA: Kaj pa družga. *Šepeta Sosedu na uho.*

SOSEDA: Kaj? Tak greh. Saj bojo svatje ja izvedeli.

BOTRA: Nič ne bojo izvedeli. Vsi so pijani. Tudi jih tako ali tako samo dota vleče. In jih tudi lahko, s punco bosta šla dva kožuha, mati moja, šest oblek, francoski šal, cel kup platna in še denar, menda da dvesto.

SOSEDA: Ja, ampak ob takem niti denar ni tolažba. Strašna sramota.

BOTRA: Ššš ... Snubčev oče, se mi zdi.

Utihneta in se umakneta v vežo.

Drugi prizor

Snubčev oče pride iz veže in rigne.

SNUBČEV OČE: Toliko da se nisem skuhal. Vroče za znoret. Malo se moram ohladiti. *Stoji in sope.* Bog si ga vedi ... ampak nekam ne diši mi, nič nisem zadovoljen ... sicer so pa to babji posli ...

Tretji prizor

Snubčev oče in Matrjona.

MATRJONA *prav tako pride iz veže:* Gledam levo, gledam desno: kje je oče? Ti si pa tukaj, ljubček ... No, kaj, ljubi moj, slavimo Gospoda, vse je tako, kot mora bit. Svatovat se ne pravi bahat. Sicer se jaz nisem navajena bahat. Ampak prišli ste z dobrim namenom in zato, daj Bog, da se vam bo na vekomaj povrnilo. Nevesta je pa sploh biser. V celem okraju ji nobena ne seže niti do kolen.

SNUBČEV OČE: Že mogoče, ampak glede denarja ste pa škrti.

MATRJONA: Nič ne sitnari glede denarja. Kar so ji starši namenili, gre vse z njo. Trikrat petdeset, to danes ni malo.

SNUBČEV OČE: Saj ne govorim zase, ampak za svojega otroka. Veš, da hočeva zanj vse najboljše.

MATRJONA: Po resnici ti bom povedala, oče: če ne bi bilo mene, vi sploh ne bi prišli zraven. Kormilini so že poslali ponudbo, pa sem jaz prekrižala načrte. Kar se denarja tiče, ti pa tudi odkrito povem: ko je pokojnik, Bog mu daj nebeško carstvo, umiral, je odredil, da naj vdova sprejme v dom Mikito, zato tudi od sina vse to vem, in da naj gre denar Akulini. Kdo drug bi se ziher okoristil, Mikita pa daje vse do zadnje kopejke. In to ni šala, tak denar.

SNUBČEV OČE: Ljudje govorijo, da ji je bilo več namenjenega. Poba je lump, da veš.

MATRJONA: I, sveta nebesa. Pohlep ima velike oči: kar je bilo, to bomo tudi dali. Še enkrat ti rečem, nehaj cincat. Zmeni se in potrdi. Punca je cuker: čedna za prste polizat.

SNUBČEV OČE: To drži. Ampak nekaj sva z mojo babo gruntala o puncu. Zakaj se ne pride pokazat? Sva gruntala, kaj pa, če ji kaj manjka?

MATRJONA: I, i ... a njej, da kaj manjka? Najboljša v okraju je. Punca je čvrsta ko iz brona zvon, niti uščipnit je nimaš kam. Saj si jo zadnjič videl. In kako se zažene v delo! Res je sicer, da slabo sliši. Ampak zaradi enega črvička je jabolko samo še bolj rdeče. To, da se ne pokaže, je pa zaradi hudega očesa, veš. Uročena je. In jaz vem, katera mrha je to zakuhala. Vedeli so, da se pridete menit, in so poslali urok. Ampak bom to porihala. Punca bo jutri na nogah. Glede nje se nič ne sekiraj.

SNUBČEV OČE: No, saj smo se res že zmenili.

MATRJONA: To ti govorim, potrdili smo, nič več ne cincaj. Pa mene ne pozabi. Zelo sem se potrudila. Ne pozabi name ...

ŽENIN GLAS IZ VEŽE: Odhajamo, odhajamo, a prideš, al kaj, Ivan?

SNUBČEV OČE: Takoj. *Odide.*

Obiskovalci se zgnetejo v vežo in odidejo.

Četrty prizor

Anisja in Anjutka.

ANJUTKA *priteče iz veže in maha, naj Anisja pride k njej:* Mamica!

ANISJA *od znotraj:* Kaj?

ANJUTKA: Mamica, pridi sem, da ne bojo slišali. *Odvleče jo k lopu.*

ANISJA: No, kaj je? Kje je Akulina?

ANJUTKA: V kaščo se je zaprla. In, grozno!, kaj tam zganja. Naj neham dihat: ne, ne morem, jamra. Zakričala bom, na ves glas, jamra! Naj neham dihat.

ANISJA: Bo že zdržala. Moram spremit goste.

ANJUTKA: Oh, mamica! Tako se matra. Pa zmerja tudi. Zakaj neki, pravi, ga žrejo na moj račun. Jaz se ne bom možila, pravi, rajši crknem, pravi. Mamica, pa menda ne bo umrla! Grozno, mene je strah!

ANISJA: Ne bo umrla, ne boj se; ne hodi ji blizu. Greva.

Anisja in Anjutka odideta.

Peti prizor

MITRIČ *sam; pride skozi vrata in začne pospravljati raztreseno seno:* O, Gospod in blaženi Nikolaj! Koliko vodke so polokali. In kako so zasmradili. Še na dvorišče zaudarja. Ampak ne, ne bom, nočem! Poglej, kako so razvlekli seno! Jedli ga ne bojo, spridili so ga pa. Cel otep! Pa ta smrad! Naravnost v nos. Mater jim! *Zazeha.* Spat bo treba. Ampak ne gre se mi v hišo. Tam se kar zažira v nos. Smrdi ko hudič, prekleta. *Sliši se, da so se obiskovalci odpeljali.* No, pa so šli. O, Gospod in Nikolaj pravičnik! Barantajo in nategujejo drug drugega. Vse za en prazen nič.

Šesti prizor

Mitrič in Nikita.

NIKITA *pride noter:* Mitrič, pejd na peč, bom jaz počistil.

MITRIČ: V redu, kar ovcam ga zmeči. No, ste jih pospremili?

NIKITA: Pospremili, ampak nič ne štima. Še sam ne vem, kaj naj.
MITRIČ: Kakšna sramota! Saj nimaš kaj. Za to pa so špitali. Kdor če, ga tam odloži: vse vzamejo. Nič ne vprašajo, tudi če jih navlečeš cel kup. Še celo denar dajo, če gre mati med dojilje. Danes je to malenkost.
NIKITA: Ti, Mitrič, pazi, drži jezik.
MITRIČ: Kaj me briga. Izmotaj se, kot veš in znaš. Mater, kako zaudarjaš po pijači. Grem noter. *Odide in spotoma zeha.* O, Gospod!

Sedmi prizor

Nikita dolgo molči; usede se na sani.

NIKITA: Jebena stvar!

Osmi prizor

Nikita in Anisja.

ANISJA *pride*: Kje pa si?

NIKITA: Tukaj.

ANISJA: Kaj pa sediš? Čas ne čaka. Preč ga moramo spraviti.

NIKITA: Kaj bomo?

ANISJA: Sem ti rekla, kaj. Zdaj pa naredi to.

NIKITA: Kaj pa, če bi ga dali v sirotišnico, a?

ANISJA: Vzemi ga in ga odnesi, če češ. Za kurbarijo si zmeraj pripravljen. Počistit za sabo, tega pa ne bi, že vidim.

NIKITA: Kaj naj naredimo?

ANISJA: Rekla sem ti, pejd v klet, skoplji jamo.

NIKITA: A ne bi mogli, a ne bi šlo kako drugače?

ANISJA *ga oponaša*: Kako drugače. Ne, ne bi šlo, zihér da ne. Bi pa prej mislil. Naredi, kar sem ti rekla.

NIKITA: Jebena, jebena stvar!

Deveti prizor

Isti in Anjutka.

ANJUTKA: Mamica! Babi te kliče. Mislim, da ima sestra otročka. Naj neham dihat, če ni zajokal.

ANISJA: Kaj pa gobčaš, da bi te kuga. Samo mladi mački tam cvilijo. Pejd v hišo, spat. Ti bom že dala.

ANJUTKA: Mamica, ljuba, res, prisežem ...

ANISJA *jo hoče udariti*: Ti bom že dala! Da mi niti ne pisneš več!

ANJUTKA *zbeži*.

ANISJA *Nikiti*: Zmigaj se in naredi, kar sem rekla. Če ne, se pazi! *Odide.*

Deseti prizor

Nikita sam, dolgo molči.

NIKITA: Oh, jebena stvar! Uh, te babe! Štala! Prej bi mislil, pravi. Kaj naj bi prej mislil? Kaj naj bi sploh mislil? Ta Anisja se mi je lani vsepovsod nastavljala. Kaj sem mogel? A sem mogoče menih? Gazda se je stegnil, kaj sem mogel, prikrič sem greh, tako kot se spodobi. Nimam si kaj očitati. To se dogaja kar naprej. Ampak tisti praški. A sem jo jaz šuntal? Če bi takrat to vedel, bi jo ubil na mestu, kuzlo! Res, ubil bi jo! Potegnila me je v svoje grdobije, mrha! In od takrat se mi gnusi. Ko mi je mati povedala o tem, se mi je zagnusila, zagnusila se mi je, niti videti je nisem hotel. Kako naj še živim z njo? Potem se je začelo. Tista punca se je začela gonit okoli mene. Kaj sem mogel? Če je ne bi jaz, bi jo pa kdo drug. Zdaj pa imaš! Ampak še enkrat, jaz si nimam kaj očitati. Oh, jebena stvar! *Zamišljeno se usede.* Predrzní sta, babi — kaj sta si izmislili. Pa me ne bosta dobili zraven.

Enajsti prizor

Nikita in Matrjona (zadihana pride s svetilko in lopato).

MATRJONA: Kaj čepiš tukaj ko kura na jajcih? Kaj ti je ženska rekla? Naredi, kar je treba.

NIKITA: Kaj sta si izmislili?

MATRJONA: Midve že veva, kaj. Ti naredi, kar je treba.

NIKITA: V drek me mislita porinit.

MATRJONA: Kaj ti je? A se misliš potuhnit? Čim je kaj narobe, se potuhneš.

NIKITA: To je več kot narobe! Saj je ja živ.

MATRJONA: E, živ! Pa še kaj, niti napol živ ni. Kaj pa naj z njim? Kar daj, odnesi ga v špital, vseeno bo umrl, ampak se bo razvedelo, povsod bojo opravljali, punca nam bo pa obsedela.

NIKITA: Kaj pa, če bojo pogruntali?

MATRJONA: V lastni hiši, pa da ne bi mogli tega opraviti, kot je treba? Tako bomo opravili, da ne bojo niti zavohali. Ti samo naredi, kar ti ukazujem. Ženske pač rabimo moško pomoč, tu ni kaj. Na lopato, pojdi dol, naredi, kar je treba. Jaz ti bom svetila.

NIKITA: Kaj je treba?

MATRJONA *šepetaje*: Skoplji jamo. Potem ga bova hitro odnesli dol in zakopali. Viš jo, spet vpije. A se boš zmigal al ne! Jaz grem.

NIKITA: A je umrl?

MATRJONA: Po mojem je umrl. Pohiti, no. Ljudje še ne spijo. Če kaj zaslišijo ali opazijo, bojo takoj na nogah, barabe. Stražnik pa tudi ni daleč. Torej, veš, kaj moraš. *Poda mu lopato. Zlezi v klet. V kotu izkoplji jamo, zemlja je tam mehka, potem jo boš spet zasul. Mamica zemlja ne bo nič povedala, vse bo na svoje prsi shranila. Pejd že. Pojdi, ljubček.*

NIKITA: V drek me bosta porinili. Kurc vaju gleda. V redu, grem. Pol pa počnita, kar čta.

Dvanajsti prizor

Isti in Anisja.

ANISJA *na vratih*: A je skopal, ali kaj?

MATRJONA: Kaj pa delaš tle? Kam si ga dala?

ANISJA: S cunjami sem ga pokrila. Ne bo ga slišat. Kaj pa on, a je skopal?

MATRJONA: Noče!

ANISJA *besno plane*: Noče! A v luknji uši futrat pa hoče? Zdajle bom šla in vse povedala stražniku. Naj gre vse k hudiču! Zdajle bom šla.

NIKITA *preplašeno*: Kaj boš povedala?

ANISJA: A kaj? Vse bom povedala! Kdo je vzel denar? Ti!

NIKITA *molči*.

ANISJA: Kdo je pa dal strup? Jaz sem ga dala! Ampak ti si vedel, vedel, vedel! Zmenjena sva bila!

MATRJONA: Bosta že nehala! Mikiška, zakaj si tako trmast? Kaj naj zdaj naredimo? Potrudit se moramo. Pojdi, pišek.

ANISJA: Lejte ga, čistuna! Noče! Izzivljal si se nad mano, zdaj je pa konec. Hodil si po meni, ampak zdaj sem jaz na vrsti. Šel boš, če ti rečem, ali pa bom naredila, kar sem obljubila! Na lopato! Pejd!

NIKITA: V redu, no; kaj se usajaš. *Vzame lopato, vendar omahuje.* Če nočem, tudi ne bom.

ANISJA: Ne misliš it? *Začne vpiti.* Ljudje! Ej!

MATRJONA *ji zamaši usta*: Kaj ti je? A si nora! Saj bo šel ... Pojdi, sinko, pojdi, ljubček.

ANISJA: Zdajle bom vse zbobnala na kup.

NIKITA: Dosti je, no! Eh, babe. Samo hitro. Dajmo že, briga me. *Odide proti kleti.*

MATRJONA: Je pač tako, pišek. Če si se znal zabavat, boš znal tudi zobe stisnit.

ANISJA *še vedno vsa iz sebe*: Norca sta se delala iz mene s tisto njegovo kurbo! Zdaj je pa konec! Ne bom jaz edina! Tudi on bo morilec! Da bo videl, kako je to.

MATRJONA: No, no, pomiri se. Ne razgrajaj, ženska, ampak se lepo pomiri, vse lepo po tihem in počasi, kot se šika. Pojdi k puncu. On bo že naredil svoje. *Gre za njim s svetilko. Nikita zleze v klet.*

ANISJA: Pa še to ga bom prisilila, da bo sam zadavil svoj izrodek. *Še vedno vsa iz sebe.* Namatrala sem se, čisto sama, s Pjetrovimi kostmi na vesti. Naj še on vidi, kako je to. Nič se ne bom usmnila; sem rekla, da se ne bom usmnila!

NIKITA *iz kleti*: A misliš posvetit, ali kaj?

MATRJONA *sveti*; *Anisji*: Končal je. Pejd in ga prinesi.

ANISJA: Pazi nanj. Če ne, bo ušel, podgana. Grem ponj.

MATRJONA: Čakaj, ne pozabi ga krstit. Da ga ne bo treba meni. Imaš križ?

ANISJA: Ga bom že našla, vem, kako se to dela. *Odide.*

Trinajsti prizor

Matrjona (sama) in Nikita (v kleti).

MATRJONA: Kako je pobesnena, babnica. Saj ima prav, res je grdo. No, daj Bog, da končamo to stvar, pa se bo vse uredilo. Punco bomo oddali brez greha. Sinko bo pa mirno živel naprej. Kmetija cveti, hvala Bogu. In ne bo pozabil name. Kaj bi bilo z njima brez Matrjone? Brez mene bi bila čisto izgubljena. *V klet.* A si fertik, sinko?

NIKITA *pomoli glavo iz kleti*: Kaj čakata? Prinesita ga. Nič ne mečkajta. Če že moramo, potem dajmo.

Štirinajsti prizor

Isti in Anisja. Matrjona gre do veže in prestreže Anisjo. Anisja drži otroka, zamotanega v cunjje.

MATRJONA: A si ga krstila?

ANISJA: Ja, kaj pa! Izpulit sem ji ga morala, ni ga hotela dat. *Pride in pomoli otroka Nikiti.*

NIKITA *ga ne vzame*: Kar sama ga odnesi.

ANISJA: Na, vzemi ga, če ti rečem. *Vrže mu otroka.*

NIKITA *ga ujame*: Živ je! Mamica moja, premika se! Živ je! Kaj naj z njim ...

ANISJA *mu potegne otroka iz rok in ga vrže v klet*: Zmigaj se in ga fentaj, pa ne bo več živ. *Porine Nikito nazaj v klet.* Tvoj izrodek je, ti ga fentaj.

MATRJONA *se usede na stopnico*: Tako občutljiv je. Hudo mu je, ljubčku. Ampak, kaj hočemo! Tudi njegov greh je. *Anisja stoji nad kletjo. Matrjona sedi na stopnici verande, pogleduje vanjo in razglablja.* Ii, kako se je ustrašil! Ampak, kaj hočemo. Čeprav je grdo, je treba opraviti. Kaj naj bi z njim? Po drugi strani pa, če samo

pomislim, kako nekateri molijo, da bi prišel otrok! In vidiš, Bog ne da, mrtvo-rojeni, drug za drugim. Recimo pri popovi ženi. Tukaj, kjer ga ni treba, tukaj je pa živ. *Pogleda proti kleti.* Menda ga je zdaj že. *Anisji.* Kaj praviš?

ANISJA *strmi v klet:* Pokril ga je z desko in se usedel nanjo. Po mojem ga je.

MATRJONA: O-oh! Saj nočeš grešit, ampak kaj naj bi naredili?

NIKITA *prileze ven in se ves trese:* Še je živ! Ne morem! Živ je!

ANISJA: Kam te nese, če je še živ?! *Hoče ga zaustaviti.*

NIKITA *skoči vanjo:* Zgini, ti! Ubil te bom! *Zagrabi jo za roko, ona se mu iztrga, on plane za njo z lopato. Matrjona skoči proti njemu in ga ustavi. Anisja zbeži na verando. Matrjona mu hoče izpuliti lopato. Nikita nad mater.* Ubil bom, tudi tebe bom ubil, izgini stran! *Matrjona zbeži k Anisji na verando. Nikita se ustavi.* Pobil vas bom! Vse bom pobil!

MATRJONA: To je od pretresa. Ne skrbi, saj ga bo minilo.

NIKITA: Kaj sta naredili? Kaj sta naredili iz mene? Cvilil je kot ... Kako je hrsknilo pod mano. Kaj sta naredili iz mene? Res je živ, res, živ je! *Utihne in prisluškuje.* Cvilil ... še zmeraj cvili. *Plane h kleti.*

MATRJONA *Anisji:* Gre, zgleda, da ga bo zakopal. Mikita, a hočeš svetilko?

NIKITA *ne odgovori, prisluškuje v klet:* Nič ni slišat. Samo zdelo se mi je. *Stopi stran in se ustavi.* Kako so hrsknile koščice pod mano. Hr... hr... Kaj sta naredili iz mene? *Ponovno prisluhne.* Spet cvili, čisto zares, cvili. Kaj je to? Mamica, ej, mamica! *Plane k njej.*

MATRJONA: Kaj je, sinko?

NIKITA: Mamica moja rodna, jaz ne morem več. Nič več ne morem. Mamica, ljuba, usmili se me!

MATRJONA: Oh, pa si res čisto prestrašen, ljubček. Daj no, daj. Malo vodke boš popil, pa boš takoj bolj korajžen.

NIKITA: Mamica moja rodna, konec je z mano, ne morem več. Kaj sta naredili iz mene? Kako so hrsknile koščice, kako je zacvilil! Mamica, ljubica, kaj sta naredili iz mene! *Odtava stran in sede na sani.*

MATRJONA: Daj no, ljubček, naredi kakšen požirek. Ponoči se vse zdi bolj grozno, to je res. Ampak še čisto malo, pa se bo zdanilo, in, boš videl, en dan bo minil, pa še eden, in boš pozabil. Boš videl, punco bomo oddali in niti pomislili ne bomo več na to. Naredi požirek, malo popij, daj no. Bom že sama vse porih-tala v kleti.

NIKITA *pride malo k sebi:* A je še kaj pijače? Mogoče bi pa res poplaknil. *Odide, Anisja, ki je ves ta čas stala ob veži, se molče umakne.*

Petnajsti prizor

Matrjona in Anisja.

MATRJONA: Kar pojdi, kar pojdi, piškica, ga bom že jaz zakopala, kar sama bom zlezla dol in vse porih-tala. Kam je zagnal lopato? *Poišče lopato in se do polovice spusti v klet.* Anisja, pridi sem, mi boš posvetila!

ANISJA: Kaj pa on?

MATRJONA: Če se je pa tako zelo ustrašil. Prehudo si ga pritisnila. Pusti ga, se bo že pomiril. Bog z njim, bom kar sama zakopala. Semle mi postavi lampo. Da bom kaj videla. *Spusti se v klet.*

ANISJA *proti vratom, skozi katera je odšel Nikita:* Te je minilo, da bi se gonil, kaj? Napihoval si se ko puran, no, kar počakaj, zdaj boš videl, kako je to. Ti bo že upadel greben.

Šestnajsti prizor

Isti in Nikita (plane iz veže h kleti).

NIKITA: Mamica, ej, mamica!

MATRJONA *pogleda iz kleti:* Kaj je, sinko?

NIKITA *prisluškuje:* Nikar ga ne zakoplji, živ je. A res ne slišiš? Živ je. Slišiš ... cvili. Slišiš ... razločno ...

MATRJONA: Oh, kako neki cvili? Saj si ga ja zmečkal ko komarja. Glavico si mu zdrobil na koščke.

NIKITA: Pa kaj je to? *Zatisne si ušesa.* Še zmeraj cvili! Konec je z mano. Konec! Kaj sta naredili iz mene?! Kam naj pobegnem?! *Sesede se na stopničko. Zavesa.*

VARIANTA

Namesto dvanajstega, trinajstega, štirinajstega, petnajstega in šestnajstega prizora v četrtem dejanju se lahko uporabi ta varianta.

Druga verzija

Notranjost hiše iz prvega dejanja.

Prvi prizor

Anjutka, slečena in pokrita s plaščem, leži na klopi, Mitrič sedi na pručki in kadi.

MITRIČ: Uh, krače vampaste pijane, kako so zasmradili. Z dobro pijačo so se polivali ko z vodo. Niti tobak ne pomaga. Prav peče v nosu. O, Gospod! Spat bo treba. *Stopi k svetilki in jo hoče ugasniti.*

ANJUTKA *se dvigne in usede*: Dedek, prosim, ne ugasnit luči!

MITRIČ: Zakaj ne?

ANJUTKA: Na dvorišču so se grozno kregali. *Prisluhne*. Spet so šli v kaščo, a slišiš?

MITRIČ: Kaj te pa to moti? Tebe se to ne tiče. Ulezi se in zaspi. Jaz bom pa ugasnil luč. *Ugasne jo.*

ANJUTKA: Dedek moj zlati! Pusti malo luči. Vsaj za mišji repek je pusti, grozno me je strah.

MITRIČ *se zasmeje*: No, v redu, prav. *Usede se k njej*. Česa te pa je tako grozno strah?

ANJUTKA: Res me je grozno strah. Sestra je bila tako čudna. Z glavo je tolkla ob zaboj. *Šepetaje*. Saj vem ... Otročka bo rodila ... ga je že rodila, se mi zdi.

MITRIČ: Ti si pa res ena velika radovednica, žaba naj te pogoltne. Vse hočeš vedet. Ulezi se in zaspi.

ANJUTKA *se uleže*.

MITRIČ: No, tako, ja. *Pokrije jo*. No, tako, ja. Če boš preveč vedela, se boš prehitro postarala.

ANJUTKA: A ti boš na peči?

MITRIČ: Ja, seveda! Si pa res ena trapica, toliko da veš. Vse hočeš vedet. *Še skrbneje jo pokrije in se dvigne, da bi šel*. No, tako, ja, lepo leži in zaspi. *Napoti se k peči*.

ANJUTKA: Samo enkrat je zakričal, zdaj ga nič več ne slišim.

MITRIČ: O, Gospod in blaženi Nikolaj! Česa nič več ne slišiš?

ANJUTKA: Otročka.

MITRIČ: Saj ga ni, zato tudi ni nič slišat.

ANJUTKA: Pa če sem ga slišala, naj neham dihat, če ga nisem slišala. Kot da bi zacvilil.

MITRIČ: Marsikaj si ti slišala. A si slišala tudi to, da take frklje, kot si ti, hudobni škrat pobaše v žakelj, potem pa imajo.

ANJUTKA: Kakšen hudobni škrat?

MITRIČ: Ja, tak, hudoben. *Leze na peč*. Danes je peč prav prijetna, lepo je topla. Fino! O, Gospod in Nikolaj pravičnik!

ANJUTKA: Dedek! A boš zaspal?

MITRIČ: Kaj si pa mislila — da bom pel in plesal?

Molk.

ANJUTKA: Dedek, ej, dedek! Kopljejo! Mojbog, kopljejo, v kleti kopljejo, a ne slišiš! Naj neham dihat, če ne kopljejo!

MITRIČ: Kaj trapaš. Sredi noči je, kaj naj kopljejo? Kdo koplje? Krava se je podrgnila, ti pa, da kopljejo! Zaspi, če ti rečem, ali pa bom še ta hip ugasnil luč.

ANJUTKA: Ne je ugasnit, zlati moj dedek. Ne bom več. Res ne bom, naj neham dihat, če bom še. Strah me je.

MITRIČ: Strah? Nič se ti ni treba bat, pa te ne bo več strah. Če se bojiš, potem te je pa strah, tako je to. Seveda te je strah, če se pa bojiš. Ena majhna trapasta punca, to si ti.

Molk. Cvrčanje cvrčka.

ANJUTKA *šepetaje*: Dedek! Ej, dedek! A spiš?

MITRIČ: Kaj je zdaj?

ANJUTKA: Kakšen je tisti hudobni škrat?

MITRIČ: Ja, takšen. Če sliši za kakšno, kot si ti, ki noče zaspal, pride z žakljem in švrk v žakelj z njo, potem še sam vtakne glavo noter, dvigne ji srajčko in jo našeška.

ANJUTKA: S čim jo našeška?

MITRIČ: Z brezovo metlo.

ANJUTKA: Ampak saj tam notri nič ne vidi, v žaklju.

MITRIČ: Brez skrbi, da vidi.

ANJUTKA: Jaz bi ga ugriznila.

MITRIČ: To pa ne, njega ne moreš ugriznit.

ANJUTKA: Dedek, nekdo prihaja! Kdo je to? Joj, mamica moja! Kdo je to?

MITRIČ: Kar naj gre. Daj no mir. Samo mati prihaja, po mojem.

Drugi prizor

Isti in Anisja (pride noter).

ANISJA: Anjutka!

ANJUTKA *se dela, da spi*.

ANISJA: Mitrič!

MITRIČ: Kaj?

ANISJA: Zakaj žgeta luč? Midva bova spala v letni hiši.
MITRIČ: Lihkar se spravljam spat. Saj bom ugasnil.
ANISJA *brska po skrinji in godrnja*: Ko ga rabiš, ga ni nikjer.
MITRIČ: Kaj pa iščeš?
ANISJA: Križ iščem. Krstit ga moram. Bog pomagaj, če umre! Nekrščen! Hud greh!
MITRIČ: Ja, to pa res, treba je, kot se spodobi ... Kaj, si ga našla?
ANISJA: Našla. *Odide*.

Tretji prizor

Mitrič in Anjutka

MITRIČ: Še dobro, če ne, bi ji dal svojega. O, Gospod!
ANJUTKA *skoči pokonci, drhti*: Oo, dedek! Nikar ne zaspi, zaradi Kristusa. Tako zelo me je strah!
MITRIČ: Česa neki te je tako zelo strah?
ANJUTKA: Umrl, bo, ane, tisti otroček? Pri tetki Irini ga je tudi babica najprej krstila, potem je pa umrl.
MITRIČ: Če bo umrl, ga bojo pokopali.
ANJUTKA: Mogoče pa ne bi umrl, če ne bi bila tukaj babica Matrjona. Saj sem slišala, kaj je babica govorila, naj neham dihat, če nisem slišala.
MITRIČ: Kaj si slišala? A misliš že enkrat zaspat?! Pokrij se čez glavo, pa bo.
ANJUTKA: Če bi bil živ, bi skrbela zanj.
MITRIČ *krikne*: O, Gospod ti moj!
ANJUTKA: Kam ga bojo pa dali?
MITRIČ: Kamor je treba, tja ga bojo dali. To ni tvoja stvar. Zaspi, če ti rečem. Če pride mati, ti bo že pokazala!
Molk.
ANJUTKA: Dedek! Tista punčka, ki si mi pripovedoval o njej, a nje pa niso ubili?
MITRIČ: Kakšna punčka? Aja, s tisto je bilo potem vse v redu.
ANJUTKA: Kako je že bilo, našli ste jo, ane, dedek?
MITRIČ: Ja, našli smo jo, kar tako.
ANJUTKA: Kje ste jo našli? Daj, povej.
MITRIČ: V njeni hiši, točno tam smo jo našli. Prišli smo v vas, vojaki so začeli brskati po hišah, in, lej jo, prav ta punčka leži tam na trebuščku. Mislili smo jo fentat, ampak na lepem se mi je tako zasmilila, da sem jo dvignil. Pa se mi sploh ni pustila. Naredila se je tako težko, kot da ima najmanj sedem kil, z rokami se je oprijemala vsega, kar je lahko dosegla, sploh jih nisem mogel ukrotiti. No, dvignil sem jo in jo pobožal po glavici. Čisto je bila nasršena, kot ježek. Božal sem jo, božal, pa se je pomirila. Namočil sem prepečenec in ji ga dal. Takoj je razumela. Začela ga je mlet. Kaj naj z njo? Vzeli smo jo. Vzeli smo jo, začeli smo

jo pitat, dobro pitat, in tako se je udomačila, ko smo jo vzeli na pohod, je šla kar z nami. Luštna punčka je bila.

ANJUTKA: A je bila krščena?
MITRIČ: Kaj pa vem. Menda da ne po naše. Zato ker tisto niso bili naši ljudje.
ANJUTKA: Ampak nemški?
MITRIČ: Viš jo, no: nemški. Ne nemški, ampak azijski. Podobno kot Judi, ampak vseeno ne Judi. Na Poljskem, ampak azijski. Kurli ali Kurzi se kličejo. Pozabil sem. Punčki smo dali ime Saška. Saška, luštna je bila. Skoraj vse sem že pozabil, to punčko pa vidim, kot bi bilo včeraj, kračo malo srčkano. Samo nje se spomnim od vse svoje vojaščine. Veliko smo ga srali, to vem, ampak samo punčka mi je ostala v spominu. Oklenila se me je na primer okoli vratu, pa sem jo nesel. Take punčke ne najdeš, če bi jo z lučjo iskal. Nazadnje smo jo dali. Stotnikova žena jo je posvojila. Tako da je bilo vse v redu z njo. Ampak vojaki smo pa zelo žalovali za njo.
ANJUTKA: A veš, dedek, jaz se spomnim očka, kako je umrl. Tebe še ni bilo tukaj. Veš, poklical je Mikito in mu rekel, oprost mi, Mikita, je rekel ... in je zajokal. *Vzdihne*. To je tudi zelo žalostno.
MITRIČ: No, saj, točno to je tudi ...
ANJUTKA: Dedek, ej, dedek. Spet nekaj praska v kleti. Joj, ljuba moja nebeška mamica! Oh, dedek, nekaj mu mislijo naredit. Zadavit ga mislijo. Pa saj je še tako majhen ... O-o! *Pokrije se čez glavo in zajoka*.
MITRIČ *prisuškuje*: Res se lotevajo nečesa grdega, vrag jih vzemi. Te babe so res pošastne! Saj dedci tudi niso nič prida, ampak te babe ... te so pa ko divje zveri. Nobene vesti nimajo.
ANJUTKA *se dvigne*: Dedek, ej, dedek!
MITRIČ: Kaj je spet?
ANJUTKA: Zadnjič je nekdo prespal pri nas in je rekel, da kadar umre otrok, gre njegov dušica naravnost v nebesa. A je to res?
MITRIČ: Kaj pa vem, najbrž je res. Zakaj?
ANJUTKA: Ko bi vsaj jaz tudi umrla. *Zahlipa*.
MITRIČ: Če umreš, je vsega konec.
ANJUTKA: Do desetega leta si še otrok, duša gre še lahko k Bogu, potem se pa začneš kvarit.
MITRIČ: Jasna stvar, da se začneš kvarit! Kako bi bilo sploh mogoče, da se ne bi skvarile? Kdo vas pa kaj nauči? Kaj pa vidite okoli sebe? Kaj slišite? Eno samo grdobijo. Jaz nisem preveč šolan, nekaj stvari pa vseeno vem. Noben učenjak nisem, ampak tak kot te vaške babe pa tudi ne. Kaj pa je taka vaška baba? Ena navadna vreča blata. Več milijonov vas je v Rusiji, in vse ste slepe ko krote — čisto nič ne veste. Zagovorit, da živina ne crkne, uroke pošiljat, otroke v kokošnjak polagat, da ozdravijo, to je vse, kar znate.
ANJUTKA: Mamica je tudi to delala.

MITRIČ: No, saj ravno o tem govorim. Koliko milijonov vas je žensk in deklet, in vse ste ko gozdne zveri. Taka kot se je rodila, taka bo tudi umrla. Ničesar ni videla, ničesar ni slišala. Moški se vsaj po gostilnah česa navadijo, mogoče celo v ječi, navsezadnje, ali pa v vojski, tako kot jaz. Kaj pa ženske? Ne samo, da o Bogu ne vejo nič, še o tem, kaj navaden petek pomeni, se jim ne sanja. Petek, ja, seveda, petek, ko jo pa vprašaš, zakaj petek, pa nima pojma. Kot slepa ščeneta, opotekajo se naokoli in tiščijo glavo v drek. Samo tiste svoje butaste pesmi poznajo: ho-ho, ho-ho. Kaj pa ta ho-ho pomeni, pa nobena ne ve.

ANJUTKA: Ampak jaz znam očenaš že do polovice, dedek.

MITRIČ: Ja, to je pa res veliko! Sicer res niste same krive. Kdo vas pa kaj nauči? Samo pijani dedek kdaj pa kdaj, s palico. To je vsa znanost, ki jo dobite. Saj niti ne vem, koga naj krivim za vse to. Za rekrute kličejo na odgovor starešino ali pa stotnika. Za vas ženske pa niti okriviti ne moreš nobenega. Ko živina brez pastirja, ki gre najbolj v škodo, take so te babe. Najprimitivnejši sloj! Najbolj zarukan od vseh je vaš sloj.

ANJUTKA: Zakaj pa je tako?

MITRIČ: Zato, ker pač je. Pokrij se čez glavo in zaspi. O, Gospod!

Molk. Cvrčanje cvrčka.

ANJUTKA *skoči pokonci*: Dedek! Nekdo kriči, grozno kriči! Moj bog, res kriči. Ljubi dedek, sem prihaja.

MITRIČ: Sem ti rekel, da se pokrij čez glavo.

Četrti prizor

Isti, Nikita in Matrjona.

NIKITA *pride noter*: Kaj sta naredili iz mene? Kaj sta naredili iz mene?

MATRJONA: Nekaj popij, nekaj popij, pišek. *Vzame steklenico in mu nalije.* Kaj ti je?

NIKITA: Daj sem. Mogoče bom lahko poplaknil.

MATRJONA: Tiho! Ne spita še. Na, pij.

NIKITA: Zakaj vse to? Zakaj sta si to izmislili? Lahko bi ga kam nesli.

MATRJONA *šepetaje*: Kar malo posedi, malo posedi tukaj, pa eno prižgi. To ti bo sčistilo pamet.

NIKITA: Mamica moja rodna, z mano je konec, vem. Kako je zacvilil, kako so hrsknile koščice pod mano — hr... hr... jaz nisem več človek.

MATRJONA: Iih! Nikar ne govori takih neumnosti. Ponoči se vse zdi bolj grozno, to je res, ampak zdanilo se bo, en dan bo minil, pa še eden, pa boš pozabil. *Stopi k Nikiti in mu položi roko na ramo.*

NIKITA: Stran od mene. Kaj sta vidve naredili iz mene?

MATRJONA: Kaj je pravzaprav s tabo, sinko? *Prime ga za roko.*

NIKITA: Ne dotikaj se me! Ubil te bom! Zdaj me nič več briga! Ubil te bom!

MATRJONA: Oh, kako zelo te je pretreslo! Mogoče bi pa šel spat, al kaj.

NIKITA: Nikamor ne morem! Pogubljen sem!

MATRJONA *zmaje z glavo*: Oh, oh, boljše, da grem in porihtam do konca. Malo bo posedel pa se bo umiril. *Odide.*

Peti prizor

Nikita, Mitrič, Anjutka.

NIKITA *sedi, obraz skriva v rokah, Mitrič in Anjutka sta kot okamnena*: Cvili, zares cvili, joj, joj ... čisto različno. Zakopala ga bo, res ga bo zakopala. *Steče k vratom.* Mamica, ne ga zakopat, živ je ...

Šesti prizor

Isti in Matrjona.

MATRJONA *pride nazaj, šepetaje*: Kristus, pa kaj je s tabo? A boš dal mir ali ne? Kako naj bo živ! Saj si mu zdrobil vse kosti.

NIKITA: Daj pijačo. *Pije.*

MATRJONA: Pridi, sinko. Lepo boš zaspal in vse bo v redu.

NIKITA *stoji in prisluškuje*: Še zmeraj je živ ... joj ... cvili. A res ne slišiš? Joj!

MATRJONA *šepetaje*: Ni, če ti rečem!

NIKITA: Mamica moja rodna! Mojega življenja je konec! Kaj sta naredili iz mene! Kam naj pobegnem? *Steče iz hiše, Matrjona za njim.*

Sedmi prizor

Mitrič in Anjutka.

ANJUTKA: Dedek, ljubi moj, zadavili so ga.

MITRIČ *jezno*: Spi, če ti rečem. Ah, ti, žaba naj te pogoltne! Zdaj te bom pa z metlo! A boš že zaspala?!

ANJUTKA: Dedek zlati! Nekaj me grabi za ramena, nekaj me grabi, s kremplji me vleče. Ljubi dedek, a grem lahko k tebi? Naj neham dihat. A grem lahko k tebi? Dedek zlati, pusti mi, da grem na peč! Pusti mi, zaradi Kristusa ... grabi me ... grabi ... A-a! *Steče k peči.*

MITRIČ: Viš jo, kako so jo prestrašili, revico. Resnično, kakšne pošasti. No! Pa splezaj gor, če že moraš.

ANJUTKA *zleze na peč*: Saj ne boš odšel, ane?

MITRIČ: Kam naj bi šel? Pridi, pridi! O, Gospod in Nikolaj pravičnik, presveta

kazanska Mati Božja ... Kako so jo prestrašili, revico. *Pokrije Anjutko*. Pa si res trapica, ena velika trapica ... Kako so jo prestrašili, pošasti, krače pokvarjene hudičeve.
Zavesa.

PETO DEJANJE

Osebe v petem dejanju:

NIKITA
ANISJA
AKULINA
AKIM
MATRJONA
ANJUTKA
MARINA
MARININ MOŽ
PRVO DEKLE
DRUGO DEKLE
STRAŽNIK
VOZNIK
ŽENINOV DRUG
ŽENITNA POSREDNICA
AKULININ ŽENIN
STAREŠINA
GOSTJE, ŽENSKJE, DEKLETA, LJUDJE NA OHCETI

Prvi del

Gumno. Spredaj snopi, levo mlatišče, desno lopa. Vrata lope so odprta; slama, zadaj se vidi dvorišče in sliši pesmi in kraguljčke. Po stezi mimo lope gresta proti hiši dve Dekleti.

Prvi prizor

Dve dekleti.

PRVO DEKLE: No vidiš, ker sva šli tukaj, si nisva umazali čevljev, po poti je pa vse usrano! Samo blato.

Ustavita se in si s slamo čistita noge.

PRVO DEKLE *gleda v slamo in nekaj opazi*: Kdo pa je to?

DRUGO DEKLE *pogleda*: To je Mitrič, njihov delavec. Viš ga, kako se ga je našgal.

PRVO DEKLE: Saj on menda sploh ne pije.

DRUGO DEKLE: Očitno samo, dokler ne dobi prilike.

PRVO DEKLE: Viš ga, menda je prišel po slamo. Poglej, vrv ima še v rokah, pa ga je zmanjkalo.

DRUGO DEKLE *prisluhne*: Še zmeraj pojejo slavo. Niso še začeli blagoslavljat. Slišala sem, da Akulina sploh ni nič objokovala.

PRVO DEKLE: Mamica je rekla, da se noče možit. Z nečim so jo pritisnili, drugače se nikoli v življenju ne bi možila. Grozne stvari govorijo o njej!

Drugi prizor

Isti in Marina, ki dohiti Dekleti.

MARINA: Živjo, punc!

DEKLETI: Živjo, tetka!

MARINA: Na ohcet, ljubici?

PRVO DEKLE: Saj je že skoraj mimo. Samo malo bova pokukali.

MARINA: Dajta no, pokličita mojega, Semjona iz Zujeva. Saj ga poznata, ne?

PRVO DEKLE: Menda ga. Ženinov sorodnik je, ane?

MARINA: Ja, točno, ženin je nečak od mojega starega.

DRUGO DEKLE: Zakaj ga pa sama ne pokličeš? Ohcet je, boš pa ja sama šla.

MARINA: Ne da se mi, punc, pa tudi časa nimam. Mudi se nama. Saj sploh nisva mislila na ohcet. Z ovsom sva hotela v mesto. Ustavila sva se zaradi krme, pa so mojega zvabili.

PRVO DEKLE: Kam sta bila namenjena? K Fjodoroču?

MARINA: K njemu, ja. Jaz bom zdaj počakala tukaj, ti pa pokliči mojega, punca. Kar zavpij mu, ljubica. Reci, tvoja ženska, Marina, pravi, da morata naprej. Tvoji tovariši že zapregajo.

PRVO DEKLE: No, potem pa prav, če sama nočeš.

Dekleti odideta po stezi k dvorišču. Sliši se pesmi in kraguljčke.

Tretji prizor

Marina.

MARINA *zamišljeno*: Bi že lahko šla sama, ampak nočem, ker ga nisem videla od dneva, ko me je pustil. Več kot eno leto. Čeprav me mika, da bi pokukala, kako mu gre s tisto njegovo Anisjo. Ljudje govorijo, da slabo. Ona je surova, samovoljna ženska. Več kot enkrat mi je potožil. Ujel se je na lagodno življenje. Pustil me je zaradi nje. No ja, Bog z njim, ne kuham zamere. Takrat je bilo pa hudo. Kako me je bolelo! Ampak se je zacelilo, pozabila sem. Če bi ga samo mimogrede videla ... *Gleda proti dvorišču, zagleda Nikito*. Viš ga! Zakaj pa prihaja? Menda nista šli punc njemu pravit? Zakaj je pustil goste? Boljše, da grem.

Četrti prizor

Marina in Nikita (najprej hodi s povešeno glavo, maha z rokami, momlja).

MARINA: Kako zamorjen je videt!

NIKITA *zagleda Marino in jo prepozna*: Marina! Prijateljica ljuba, Marinuška! Kaj pa ti!?

MARINA: Po mojega starega sem prišla.

NIKITA: Zakaj nisi prišla na ohcet? Bi se malo razgledala, pa nasmejala bi se na moj račun.

MARINA: Kaj se ti čem smejat? Po svojega gospodarja sem prišla.

NIKITA: Eh, Marinuška! *Poskuša jo objeti*.

MARINA *se mu jezno umakne*: Kar nehaj s temi triki, Nikita. Je bilo in je minilo. Po gospodarja sem prišla. Saj je pri vas, ne?

NIKITA: Praviš, da se ne smem spominjat tistega, kar je bilo? Ne dovoliš?

MARINA: Ni se treba spominjat tistega, kar je bilo. Bilo je in je minilo.

NIKITA: In misliš, da se nikoli več ne vrne?

MARINA: In se nikoli več ne vrne. Zakaj si pa odšel? Gostitelj si, z lastne ohceti si šel.

NIKITA *se usede na slamo*: Zakaj sem odšel? Eh, ko bi ti vedela, ko bi se ti vsaj sanjalo ... Mučno mi je, Marina, tako mi je mučno, da bi najrajši kar zaprl oči. Vstal sem od mize in šel. Od ljudi sem šel, samo da mi ne bi bilo treba nobenega gledat.

MARINA *se mu približa*: Kaj pa je?

NIKITA: Nekaj takega, kar ne morem ne s hrano zajest, ne s pijačo zapit, ne s spancem odspat. Ah, tako bedno se počutim, tako bedno! Najbolj bedno pa je to, Marinuška, da sem čisto sam in da nimam nobenega, s komer bi podelil svojo bolečino.

MARINA: Ni življenja brez bolečine, Mikita. Jaz sem svojo izjokala in je prešla.

NIKITA: To je bilo nekoč, to je minilo. Eh, prijateljica, ti si se izjokala, z mano pa je konec!

MARINA: Ampak kaj je?

NIKITA: To, da se mi je vse moje življenje zagnusilo. Sam sebi sem se zagnusil. Eh, Marina, nisi me znala obdržat in si pogubila moje življenje, pa svoje tudi! Kaj, a je to sploh življenje?

MARINA *stoji poleg lope, joka, vendar se obvladuje*: Jaz se ne pritožujem nad svojim življenjem, Nikita. Daj Bog vsakemu tako življenje, kot ga imam jaz. Ne pritožujem se. Takrat sem staremu vse priznala. Oprostil mi je. In mi ne očita. Ne obžalujem svojega življenja. Stari je obziren in ljubezniv z mano, jaz pa oblačim in umivam njegove otroke. Res je spodoben. Nimam se kaj pritoževat. Očitno je Bog tako hotel. Kaj pa je narobe s tvojim življenjem? Bogat si ...

NIKITA: Moje življenje! Samo to je, da nočem pokvarit ohceti, sicer bi vzel vrv, tole

tukaj, *Pobere vrv, ki leži v slami*. in jo zalučal čez tale tram. Potem bi jo zavozljal v tapravo zanko, splezal na tram in vtaknil glavo skoznjo. Tako je moje življenje, da veš!

MARINA: Daj mir, zaradi Kristusa!

NIKITA: Misliš, da se hecam? Misliš, da sem pijan? Nisem pijan. Niti pijača mi ne pomaga več. Ena sama tesnoba, tesnoba me je do konca požrla. Tako me je požrla, da nimam več nobenega veselja. Eh, Marinuška, samo takrat sem živel, ko sva se midva na železnici veselila cele noči, a se spomniš?

MARINA: Ne drezaj v stare rane, Mikita. Šla sem v pošten zakon, ti pa tudi. Moji grehi so oproščeni, ne drezaj v stare ...

NIKITA: Kaj naj naredim s svojim srcem? Kam naj pobegnem?

MARINA: Kaj pa češ? Ženo imaš, pusti druge in njo pedenaj. Rad si imel Anisjo, pa jo imej še naprej rad.

NIKITA: Anisja mi nič ne pomeni, grenka je ko pelin, ampak ovila se mi je okrog nog kot rečna trava.

MARINA: Kakršna pač je, je tvoja žena. Dosti sva govorila! Rajši se vrni h gostom in pokličiči mojega.

NIKITA: Eh, ko bi ti vedela ... Pa saj nima smisla!

Peti prizor

Nikita, Marina, Marinin mož in Anjutka.

MARININ MOŽ *zardel, pijan, pride z dvorišča*: Marina! Gospodinja! A si tukaj?

NIKITA: Tam prihaja tvoj gospodar in te kliče. Pejd.

MARINA: Kaj pa ti?

NIKITA: A jaz? Malo bom poležal tukaj. *Uleže se v slamo.*

MARININ MOŽ: Pa kje je?

ANJUTKA: Ja tukaj je, striček, zraven lope.

MARININ MOŽ: Kaj si se pa zataknila? Pejd na ohcet! Gospodinja je rekla, da moraš prit, da se spodobi. Vsak čas se bojo odpeljali in bova midva tudi odšla.

MARINA *stopi možu naproti*: Ni se mi dalo.

MARININ MOŽ: Pojdi, če ti rečem. Boš popila kakšen kozarček. Pa nazdravila Petrunki Navihancu. Drugače bo gospodinja užaljena. Saj naju bo vse počakalo. *Objame Marino in jo opotekaje se odpelje.*

Šesti prizor

Nikita in Anjutka.

NIKITA *v slami se dvigne in usede*: Eh, zdaj, ko sem jo videl, se počutim še bolj

bedno. Kar sem imel življenja, sem ga imel z njo. Za prazen nič sem zapravil svoja leta: zapravil sem glavo! *Leže nazaj*. Kam naj pobegnem? Ah, odpri se, mati zemlja, in me požri!

ANJUTKA *zagleda Nikito in priteče k njemu*: Očka, ej, očka! Iščejo te. Vsi so jo že blagoslovili. Naj neham dihat, če ne. Se že usajajo.

NIKITA *zase*: Kam naj pobegnem?

ANJUTKA: Kaj? Kaj si rekel?

NIKITA: Nič nisem rekel. Kaj tečnariš.

ANJUTKA: Očka! A greva, ali kaj? *Nikita molči. Anjutka ga potegne za roko*. Očka, pojdi jo blagoslovit! Prisegam ti, da se usajajo, jezijo se.

NIKITA *iztrga roko*: Pusti me!

ANJUTKA: Daj no!

NIKITA *ji zagrozi z vrvjo*: Marš, sem rekel. Če ne, te bom.

ANJUTKA: Bom mamico poklicala! *Steče stran*.

Sedmi prizor

Nikita.

NIKITA *vstane*: Kako naj grem? Kako naj vzamem ikono v roke? Kako naj jo pogledam v oči? *Uleže se nazaj*. Oh, ko bi se zemlja odprla, da bi izginil. Ljudje me ne bi več videli, nobeden me ne bi več videl. *Spet vstane*. Ne, ne bom šel ... kurc gleda vse. Ne bom šel. *Sezuje škornje in vzame vrv; naredi zanko in si jo natakne okoli vratu*. Točno tako, ja.

Osmi prizor

Nikita in Matrjona. Nikita opazi mater, si sname zanko z vratu in ponovno leže v slamo.

MATRJONA *pride, zasoplo*: Mikita! Ej, Mikita! Viš ga, niti glasu ne da od sebe. Mikita, kaj je s tabo, a si se ga tako našgal? Pojdi, Mikituška, pojdi, pojdi, pišek. Ljudje so že nestrpni.

NIKITA: Oh, kaj sta naredili iz mene? Jaz nisem več človek.

MATRJONA: Kaj ti je? Pridi, ljubček, povej svoj blagoslov, kot je prav in se spodobi, potem boš imel mir. Ljudje čakajo nate.

NIKITA: Kako naj povem svoj blagoslov?

MATRJONA: Ja, tako, kot se spodobi. Menda znaš?

NIKITA: Znam, znam. Ampak koga naj jaz blagoslavljam? Kaj pa sem ji naredil?

MATRJONA: Kaj si ji naredil? A zdaj boš to vlekel na dan? Nobeden nič ne ve: niti ena živa duša. Sicer pa gre punca po svoji volji.

NIKITA: Po svoji volji?

MATRJONA: Saj veš, iz strahu po svoji volji. Ni važno, samo da gre. Tako ali tako ji ne ostane nič drugega. Prej bi mislila. Zdaj se nima kaj upirat. Svatje se pa tudi nimajo kaj pritoževati. Dvakrat so prišli pogledat punco in kup denarja bojo odnesli. Vse je tako, kot mora bit.

NIKITA: Kaj pa je v kleti?

MATRJONA *se zasmije*: A v kleti? Bi rekla, da zelje, gobe in krompir. Ne zbučaj tistega, česar ni več.

NIKITA: Misliš, da hočem zbučaj? Ampak ne morem pomagat. Samo pomislim, pa ga zaslišim. Oh, kaj sta naredili iz mene?

MATRJONA: Nehaj že enkrat s tem premlevanjem.

NIKITA *se obrne, z obrazom v slami*: Mamica! Ne muči me. Tega ne morem več prenašat.

MATRJONA: Pa te bom. Ljudje se že zgražajo, lejte ga, očim jo je kar pobrisal, potuhnil se je, ne upa si je blagoslovit. Lahko začnejo seštevati eno z drugim. Če bojo videli, da se bojiš, bojo začeli ugibat. Kdor je drzen, ni nikoli kriv. Kdor pa beži pred volkom, pade v naročje medvedu. Najvažnejše je, da nič ne pokažeš, da ne scagaš, poba, če ne, te bojo takoj raztrgali.

NIKITA: Oh, v kakšen drek sta me vidve porinili!

MATRJONA: Dosti, greva. Pojdi in ji daj svoj blagoslov, kot se spodobi, potem boš imel mir.

NIKITA *leži z obrazom v slami*: Ne morem.

MATRJONA *zase*: Kaj se mu je zgodilo? Vse je bilo v redu, zdaj pa kar naenkrat. To bo urok, ziher. Mikitka, vstani! Poglej, zdaj prihaja še Anisja, pustila je goste.

Deveti prizor

Nikita, Matrjona in Anisja.

ANISJA *lepo oblečena, zaripla, pijana*: A veš, kako je lepo! Zelo lepo, res! In kako so ljudje zadovoljni. Kje pa je on?

MATRJONA: Tukaj, piškica, tukaj. Ulegel se je v slamo in leži. Noče prit.

NIKITA *gleda ženo*: Uh, pijana je! Kar obrača se mi, ko jo gledam. Kako naj živim z njo? *Obrne se na trebuh*. Enkrat jo bom ubil. Potem bo še huje.

ANISJA: Viš ga, kar v slamo se je zaril. A je bilo preveč pijače? *Smeje se*. Saj bi se malo valjala s tabo, pa ni časa. Pejva, ti bom pomagala. Ti ne veš, kako lepo se imamo v hiši! Res je veselje pogledat. Pa harmonika! Ženske plešejo, da kar deske dviga. Vsi so pijani. Tako dostojno, tako lepo!

NIKITA: Kaj je tle lepega?

ANISJA: Ohceti, vesela ohceti. Vsi hvalijo, da je malo takih ohceti. Vse tako dostojno in nobel. Pridi že. Greva skupaj ... malo sem popila, ampak te bom že pripeljala.

Ga prime za roko.

NIKITA *z gnusom odtegne roko*: Kar sama pejd. Bom že prišel.

ANISJA: Kaj se spet kisaš? Znebila sva se vsega slabega, znebila sva se zdrarharice, zdaj lahko začneva živeti, uživati. Vse je, kot se spodobi, po zakonu. Tako zelo sem vesela, da sploh povedat ne morem. Kot da bi se še enkrat možila s tabo, prav res. Ii! Ljudje so tako zadovoljni! Tako se zahvaljujejo. Pa kakšni nobel gostje. Celo Ivan Mojsejič — celo gospod stražnik. Tudi onadva sta pohvalila.

NIKITA: Zakaj ne sediš z njimi, zakaj si prišla?

ANISJA: Ja, res moram nazaj. Kaj se pa to pravi? Oba gostitelja sta izginila in zane-marila goste. Pa taki nobel gostje.

NIKITA *vstane in otepa slamo s sebe*: Pojdita, takoj pridem za vama.

MATRJONA: Nočna ptička je dnevno preglasila. Mene ni poslušal, za ženo bo pa kar stekel. *Matrjona in Anisja odhajata*. No, a greš?

NIKITA: Takoj bom. Kar pojdita, pridem za vama. Prišel bom, blagoslovil bom ...

Ženski se ustavita.

Pojdita ... pridem za vama. Pejta že!

Ženski odideta. Nikita zamišljeno gleda za njima.

Deseti prizor

Nikita sam, potem Mitrič.

NIKITA *se usede in sezuje*: Pridem za vama! Pa še kaj! Ne, rajši me poiščita na tramu. Zanko za vrat, vrv čez tram, pa me iščita. Še sreča, da je vrv pri roki. *Zamišljeno*. Vse bi premagal. Vsako gorje bi premagal. Ampak to se je zalezlo naravnost v srce in ne morem se ga znebit, pa konec. *Pogleda proti dvorišču*. Viš jo, kako gre. *Posnema Anisjo*. Kako lepo! Saj bi se malo valjala s tabo! Uh! Mrha pokvarjena! Boš videla, kako se boš valjala z mano, ko me bojo sneli s trama. Vsega je konec. *Zagrabi vrv in jo potegne*.

MITRIČ *pijan, dvigne se in ne izpusti vrvi*: Ne dam. Nobenemu ne dam. Bom že prinesel. Rekel sem, prinesel bom slamo, in jo bom prinesel. Ti si, Mikita? *Smeje se*. A, hudiča! Hočeš slamo?

NIKITA: Daj mi vrv.

MITRIČ: Ne, da veš. Mene so poslali. Jaz jo bom prinesel ... *Skobaca se na noge, začne nabirati slamo, vendar se opoteka in nazadnje pade*. Preveč je bilo. Premagala me je ...

NIKITA: Daj mi vrv.

MITRIČ: Rekel sem, da je ne dam. Ah, Mikitka, ti si neumen ko svinjska rit. *Smeje se*. Rad te imam, ampak neumen si. Vidiš, da sem se ga napil! Briga me, če vidiš! Misliš, da te rabim? Jaz nobenega ne rabim. Jaz sem pod! Ti bedak sploh ne znaš povedat: pod-oficir grenadirskega čisto prvega polka njenega kraljevega

veličanstva. Carju in očetnjavi sem služil z vero in pokorščino. In, kdo sem jaz? A misliš, da sem vojak? Ne, jaz nisem vojak, jaz sem najbolj reven človek na svetu, jaz sem revež, jaz sem izgubljenec. Prisegel sem, da ne bom pil. Prejle sem pa eno prižgal, in ... Kaj, a misliš, da se te bojim? Pa še kaj! Nobenega se ne bojim! Hotel sem pit in sem se ga napil! Zdaj bom pil dva tedna, vse bom zapil. Do golega se bom zapil, svojo kapo bom zapil, odpustnico bom zastavil in nobenega se ne bojim. V polku so me privijali, naj neham pit. Stiskali so me, stiskali ... No, so govorili, boš še? Še bom, sem odgovarjal. Zakaj bi se bal teh drekačev? To sem jaz. Tak sem, kot me je Bog naredil. Prisegel sem, da ne bom pil. Nisem pil. Zdaj sem se zapil, in pijem. In nobenega se ne bojim. Ker jaz ne lažem, ampak odkrito ... Zakaj bi se bal teh drekačev? To sem jaz, tak, kakršen sem. Enkrat mi je en pop rekel. Hudič — to je najhujši bahač. Takoj ko se začneš bahat, je rekel, se začneš tudi bat. In takoj ko se začneš bat ljudi, v tistem trenutku te črni pohopsa, zagrabi te in te odvleče, kamor te če. Jaz pa se ne bojim ljudi, jaz sem varen! Pljunem mu v ksiht, rogatemu, krači kosmati hudičevi! Nič mi ne more. Na, mu rečem, zatlači si v rilec!

NIKITA *se pokriža*: Kaj sem pa mislil?! *Odvrze vr*.

MITRIČ: Kaj?

NIKITA *se dvigne*: Praviš, naj se ne bojim ljudi?

MITRIČ: Zakaj bi se bal teh drekačev? Kar poglej jih, kadar so v kopeli. Vsi so iz istega testa. Samo v tem je razlika, da imajo eni vampe, drugi pa ne. Tukaj jih imaš! Kaj se jih boš bal, krač zahojenih!

Enajsti prizor

Nikita, Mitrič, Matrjona (pride z dvorišča).

MATRJONA *zavpije*: Kaj je zdaj, prideš al ne?

NIKITA: Oh! Pravzaprav je boljše tako. Pridem. *Odide proti dvorišču.*

Zavesa.

Drugi del

Sprememba prizorišča. Soba iz prvega dejanja, polna ljudi, ki sedijo za mizami ali postajajo naokrog. Spredaj Akulina z Ženinom. Na mizi so ikone in kruh. Med gosti so Marina, njen mož in Stražnik. Ženske pojejo. Anisja streže s pijačo. Pesem utihne.

Prvi prizor

Anisja, Marina, Marinin mož, Akulina, Ženin, Voznik, Stražnik, Ženitna posrednica, Drug, Matrjona, gostje in vaščani.

VOZNIK: Če hočete, da gremo, potem pojdimo. Cerkev je kar daleč.

DRUG: Samo malo še potrpi, da dokončamo blagoslov. Pa kje je on?

ANISJA: Prihaja. Vsak čas bo tukaj, ljubi moji. Ne zamerite, popijte še kakšen kozarček.

ŽENITNA POSREDNICA: Kje se je zataknil? Zelo dolgo ga že čakamo.

ANISJA: Vsak čas bo tukaj. Tukaj bo, kot bi mignil. Pijte, ljubčki. *Ponuja pijačo. Že gre.* Zapojte še kaj, lepotice moje.

VOZNIK: Vse pesmi so že trikrat zapele, tako dolgo ga čakamo.

Ženske zapojejo. Sredi pesmi vstopita Nikita in Akim.

Drugi prizor

Isti, Nikita in Akim.

NIKITA *drži Akima za roko in ga potisne predse*: Pridi, očka, brez tebe ne morem.

AKIM: Ne maram, se pravi ...

NIKITA *ženskam*: Dosti je, utihnite. *Pogleda po ljudeh v sobi.* Marina, si tukaj?

ŽENITNA POSREDNICA: Daj že, vzemi ikono in blagoslovi nevesto.

NIKITA: Počakaj, daj mir. *Gleda okoli.* Akulina, si tukaj?

ŽENITNA POSREDNICA: Kaj kličeš vsakega posebej? Kje pa naj bo? Nekam čuden je videt ...

ANISJA: Oče nebeški! Saj je bos!

NIKITA: Očka! Si tukaj? Glej me zdaj. Ljudje pravoslavni, vsi ste tukaj, in tudi jaz sem tukaj! Pred vami sem! *Pade na kolena.*

ANISJA: Mikituška, kaj je s tabo? O, moja glava!

ŽENITNA POSREDNICA: No, lepa reč!

MATRJONA: Saj sem vam rekla, preveč tistega francoskega vina je popil. Zberi se, kaj počneš? *Hoče ga dvigniti, on pa se ne zmeni za nikogar in strmi naravnost predse.*

NIKITA: Ljudje pravoslavni! Kriv sem in rad bi se pokesal.

MATRJONA *ga trese za ramena*: Kaj ti je, a si znorel? Ljubčki, zmešalo se mu je. Ven ga moramo odpeljat.

NIKITA *zmigne z rameni in se je otrese*: Nehaj! Ti me pa poslušaj, očka. Najprej: Marinka, poglej sem. *Prikloni se ji do tal in se dvigne.* Kriv sem pred tabo, ker sem ti obljubljal poroko in te zapeljal. Prevaral sem te in te zavrgel, oprost mi, zaradi Kristusa! *Spet se ji prikloni do tal.*

ANISJA: Kaj se pa napihuješ? A ne vidiš, kako je to nespodobno? To nobenega ne

zanima. Vstani, nehaj nam delat sramoto!
MATRJONA: Oh, uročen je. Kako se je moglo to zgoditi? Urok je nad njim. Vstani. Kakšne neumnosti klatiš? *Skuša ga od vleči.*
NIKITA *zmaje z glavo*: Ne dotikaj se me! Oprosti mi moje grehe, Marina. Oprosti mi, zaradi Kristusa.
MARINA *skrije obraz v roke, molči.*
ANISJA: Vstani, če ti rečem, kaj se smešiš. Spomine bi pogreval. Dosti cirkusa. Da te ni sram! O, moja glava! Kaj je to, čisto se mu je zmešalo.
NIKITA *odrine ženo in se obrne proti Akulini*: Akulina, zdaj bom govoril tebi. Poslušajte me, ljudje pravoslavni! Kesam se. Akulina! Kriv sem pred tabo. Tvoj oče ni umrl naravne smrti. Zastrupljen je bil.
ANISJA *krikne*: Moja glava! Kaj pa počne?
MATRJONA: Človek ni pri sebi. Odpeljite ga že.
Ljudje se približajo, hočejo ga prijeti.
AKIM *jih odriva*: Mirujte! Mirujte, se pravi, torej, vi, fantje.
NIKITA: Akulina, jaz sem ga zastrupil. Oprosti mi, zaradi Kristusa.
AKULINA *poskoči*: To si je izmislil! Jaz vem, kdo ga je.
ŽENITNA POSREDNICA: Kaj bi rada! Usedi se.
AKIM: O, Gospod! Kakšen greh, kakšen greh.
STRAŽNIK: Primite ga! In pošljite po starešino in po priče. Moramo sestaviti zapisnik. Vstani, ti, in pridi sem.
AKIM *Stražniku*: Poslušaj, ti, se pravi, zlati gumbi, torej, se pravi, počakaj. Naj, torej, do konca pove.
STRAŽNIK *Akimu*: Pazi, starec, ne vmešavaj se. Moram sestaviti zapisnik.
AKIM: Ti si pa, torej, nimaš prav. Sem ti rekel, se pravi, da počakaj. Ne čvekaj, se pravi, o zapisniku. Tukaj, torej, tukaj se dogaja Božje delo ... človek se kesa, se pravi, ti pa, torej, zapisnik ...
STRAŽNIK: Po starešino!
AKIM: Pusti, da se, torej, da se Božje delo dopolni, se pravi, potem pa, torej, se pravi, potem pa urejaj.
NIKITA: Akulina, tudi to je moj veliki greh pred tabo: zapeljal sem te, oprosti mi, oprosti zaradi Kristusa! *Prikloni se ji do tal.*
AKULINA *stopi izza mize*: Pustite me, da grem, ne bom se možila. On mi je ukazal, da se moram, zdaj se pa ne bom.
STRAŽNIK: Ponovi, kar si povedal.
NIKITA: Počakajte, gospod stražnik, pustite me, da povem do konca.
AKIM *radostno*: Povej, sinko, vse povej, lažje ti bo. Pokesaj se pred Bogom, ne boj se ljudi. Bog je Bog! To je On!
NIKITA: Zastrupil sem očeta, jaz pes, in pogubil sem hčer. Imel sem oblast nad njo in pogubil sem njo in otroka.
AKULINA: Res je, to je res.

NIKITA: V kleti sem z desko pokončal njenega otroka. Sedel sem na njem ... zadušil sem ga ... njegove koščice so hrskale. *Joče*. In v zemljo sem ga zakopal. Jaz sem to naredil, samo jaz!
AKULINA: Laže. Jaz sem tako hotela.
NIKITA: Ne brani me. Nobenega več se ne bojim. Oprostite mi, ljudje pravoslavni. *Prikloni se do tal.*
Molk.
STRAŽNIK: Aretirajte ga, z vašo poroko očitno ne bo nič. *Približajo se ljudje s pasovi.*
NIKITA: Malo še počakaj, saj boš dočakal. *Prikloni se očetu do tal.* Očka rodni, tudi ti mi oprosti, obsedencu! *Že* od začetka si me svaril, ko sem zabredel v pokvarjenost in v razuzdanost, govoril si mi: Samo s krempeljčkom se ujame, pa je tiček cel v pasti, in nisem poslušal tvojih besed, jaz pes, in zgodilo se je, kot si rekel. Oprosti mi, zaradi Kristusa.
AKIM *radostno*: Bog ti bo oprostil, otročiček moj. *Objame Nikito*. Nisi se smilil samemu sebi, zato se te bo On usmilil. Bog je Bog! To je On!

Tretji prizor

Isti in Starešina.

STRAŽNIK *vstopi*: Prič je popolnoma zadosti.

STRAŽNIK: Takoj bo zaslišanje.

Nikito zvežejo.

AKULINA *pristopi in se postavi zraven njega*: Povedala bom, kar je res. Zasliši še mene.

NIKITA *zvezan*: Nič ni treba zasliševat. Vse sem naredil jaz sam. Jaz sem si izmislil in jaz sem naredil. Odpeljite me, kamor hočete. Nič več ne bom rekel. *Zavesa.*

KONEC

Gledališki list
letnik 72, sezona 2022/23
številka 4
izdajatelj
Slovensko ljudsko
gledališče Celje
za izdajatelja
Miha Golob
urednica
Tatjana Doma
lektorica
Živa Čebulj
fotograf
Jaka Babnik
oblikovalci
Grupa Ee
tisk
Grafika Gracer
naklada
400 izvodov

Vse pravice pridržane.
Celje, Slovenija
december 2022

Ustanoviteljica gledališča
je Mestna občina Celje.
Program finančno omogoča
Ministrstvo za kulturo
Republike Slovenije.

MESTNA OBČINA CELJE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

